

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
**ΔΙΪΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**
"ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ"

Διπλωματική Εργασία

« Οικονομική εξυγίανση και Δημόσια Διοίκηση :
Η περίπτωση του Δήμου Σαλαμίνας »

ΑΛΑΪΣΚΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

(Α.Μ: 3033202205101)

Επιβλέπων Καθηγητής: ΓΑΛΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Σαλαμίνα, Δεκέμβριος 2023

Πίνακας Περιεχομένων

Λίστα διαγραμμάτων	iv
Λίστα πινάκων	iv
Λίστα εικόνων	iv
Συνομογραφίες	iv
Εισαγωγή	1
1. Τα οικονομικά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	4
1.1. Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (ΚΑΠ).....	4
1.2. Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΣΑΤΑ).....	5
1.3. Ειδικά Προγράμματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης	6
1.4. Ίδια έσοδα	10
1.5. Δανεισμός της ΤΑ μέσω τεχνικής βοήθειας.....	11
2. Χρηματοδοτήσεις από Ευρωπαϊκά Προγράμματα	13
2.1. Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης.....	13
2.2. Ισπανία 2007-2013.....	16
2.3. ΕΣΠΑ 2014-2020.....	19
3. Δημοσιονομική διαχείριση	22
3.1. «Καλλικράτης» και οικονομική κρίση	22
3.2. Προσδιορισμός της «οικονομικής εξυγίανσης»	23
3.3. Θεσμικό πλαίσιο	26
3.4. Συλλογή, παρακολούθηση και επεξεργασία οικονομικών στοιχείων ΟΤΑ	27
3.5. Δημοσιονομική εξυγίανση της τοπικής αυτοδιοίκησης.....	28
3.5.1. Τυποποίηση της διαδικασίας κατάρτισης του προϋπολογισμού.....	28
3.5.2. Επιχορήγηση ληξιπρόθεσμων οφειλών.....	28
3.5.3. Πρόγραμμα Εξυγίανσης.....	30
3.6. Διαδικασίες ένταξης στο Πρόγραμμα Εξυγίανσης.....	31
3.7. Διαφάνεια των οικονομικών της τοπικής αυτοδιοίκησης.....	32
3.8. Επιχειρησιακά προγράμματα των δήμων - προγράμματα δράσης	33
3.9. Υποχρεώσεις και δικαιώματα ενταγμένων στο Πρόγραμμα Εξυγίανσης	34
4. Ο Δήμος Σαλαμίνας	36
4.1. Εξωτερικό περιβάλλον.....	36
4.2. Εσωτερικό περιβάλλον	37
4.4. Επιχειρησιακό σχέδιο Δήμου Σαλαμίνας	39
4.5. Πολιτικές Αποφάσεις Υπέρ Εξυγίανσης	41
5. Ανάλυση χρηματοοικονομικών καταστάσεων - αριθμοδείκτες	44
5.1. Έννοια και σκοπός της ανάλυσης.....	44
5.2. Είδη ανάλυσης	45
5.3. Τα οικονομικά του Δήμου Σαλαμίνας	47
5.4. Ανάλυση και περιορισμοί της ανάλυσης χρηματοοικονομικών δεικτών	50
5.5. Δείκτης ρευστότητας (Liquidity ratios).....	51
5.5.1. Γενική ή έμμεση ρευστότητα (current ratio).....	52
5.5.2. Ταμειακή ρευστότητα (cash ratio).....	53
5.6. Αριθμοδείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας (Activity ratios).....	54
5.6.1. Κυκλοφοριακής ταχύτητας απαιτήσεων (accounts receivable turnover)	54

5.6.2. Ημέρες είσπραξης απαιτήσεων (<i>receivablecollectiondays</i>)	55
5.6.3. Κυκλοφοριακής ταχύτητας ενεργητικού (<i>assetturnoverrate</i>)	55
5.6.4. Κυκλοφοριακής ταχύτητας παγίου ενεργητικού (<i>fixed assets turnover ratio</i>)	55
5.7. Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας κεφαλαίων (<i>Profitability ratios</i>).....	56
5.7.1. Αποδοτικότητας συνόλου ενεργητικού (<i>return on assets, ROA</i>)	56
5.7.2. Αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων (<i>return on equity, ROE</i>).....	57
5.7.3. Αποδοτικότητας απασχολούμενου κεφαλαίου (<i>returnoncapitalemployed</i>)....	58
5.7.4. Καθαρού (Περιθωρίου) Κέρδους (<i>net profit margin</i>).....	58
5.8. Δείκτες χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας (<i>Financial structure and viability ratios</i>)	58
5.8.1. Ίδια προς συνολικά κεφάλαια (<i>ratio of owner's equity to total assets</i>).....	58
5.8.2. Ξένα προς συνολικά κεφάλαια (<i>foreign to total assets</i>)	59
5.8.3. Ξένα προς ίδια κεφάλαια (<i>ratio of total liabilities to owner's equity</i>).....	59
5.9. Αριθμοδείκτες δομής ισολογισμού (οικονομικής διάρθρωσης)	60
5.9.1. Πάγιο προς σύνολο ενεργητικού	60
5.9.2. Κυκλοφορούν προς σύνολο ενεργητικού.....	60
5.9.3. Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις προς σύνολο ενεργητικού.....	60
5.9.4. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις προς σύνολο ενεργητικού.....	61
5.9.5. Πάγιο ενεργητικό προς Ίδια Κεφάλαια	61
5.10. Αριθμοδείκτες δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης.....	61
5.10.1. Ίδια έσοδα προς λειτουργικά έσοδα.....	61
5.10.2. Επιχορηγήσεις προς λειτουργικά έσοδα.....	61
5.10.3. Έξοδα διοίκησης προς λειτουργικά έξοδα	62
5.10.4. Λειτουργικά έσοδα προς λειτουργικά έξοδα.....	62
6. Αποτελέσματα.....	63
6.1. Αριθμοδείκτες ρευστότητας.....	63
6.2. Αριθμοδείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας ή ανακύκλωσης.....	64
6.3. Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας κεφαλαίων.....	65
6.4. Αριθμοδείκτες χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας.....	66
6.5. Αριθμοδείκτες δομής ισολογισμού	67
6.6. Αριθμοδείκτες δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης.....	68
7. Συμπεράσματα – προτάσεις.....	71
Βιβλιογραφία	75
Παράρτημα	78
Ισολογισμός 1 (οικ. έτος 2014).....	78
Ισολογισμός 2 (οικ. έτος 2015).....	80
Ισολογισμός 3 (οικ. έτος 2016).....	82
Ισολογισμός 4 (οικ. έτος 2017).....	84
Ισολογισμός 5 (οικ. έτος 2018).....	86

ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1. Πόροι προγράμματος	7
Διάγραμμα 2. Κατηγορία χρηματοδοτικών ταμείων ΕΕ	15
Διάγραμμα 3. Αναπτυξιακή στρατηγική	17
Διάγραμμα 4. Προγράμματα που εγκρίθηκαν	18
Διάγραμμα 5. Στόχοι ΠΕΠ	18
Διάγραμμα 6. Οργανόγραμμα Δήμου Σαλαμίνας.....	37
Διάγραμμα 7. Εποπτευόμενα νομικά πρόσωπα	38
Διάγραμμα 8. Εξέλιξη αριθμού υπαλλήλων Δήμου Σαλαμίνας.....	39
Διάγραμμα 9. Εργαλεία Δήμου Σαλαμίνας	41
Διάγραμμα 10. Αριθμοδείκτες ρευστότητας.....	63
Διάγραμμα 11. Αριθμοδείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας	65
Διάγραμμα 12. Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας κεφαλαίων.....	66
Διάγραμμα 13. Αριθμοδείκτες χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας....	67
Διάγραμμα 14. Αριθμοδείκτες δομής ισολογισμού	68
Διάγραμμα 15. Αριθμοδείκτες δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης.....	69

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Στόχοι προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης»	8
Πίνακας 2. Άξονες Σχεδίου Αντώνης Τρίτσης	9
Πίνακας 3. Εθνικοί στόχοι Ε2020	20
Πίνακας 4. Εμβληματικές πρωτοβουλίες	21
Πίνακας 5. Υπάλληλοι Δήμου Σαλαμίνας.....	38
Πίνακας 6. Έκθεση για την οικονομική κατάσταση.....	47
Πίνακας 7. Πίνακας υπολογισμού αριθμοδεικτών (2014-2018)	70

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Χάρτης Σαλαμίνας.....	36

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΓΤΠΕ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΔ	Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης
ΕΠΜ	Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΚΑΠ	Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι
ΚΕΔΕ	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος
ΚΜ	Κράτη-Μέλη
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΟΕΥ	Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας
ΟΝΕ	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΟΡΣΑ	Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδιασμού Αθήνας
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΠΕΠ	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
ΡΣΑ	Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας
ΣΑΤΑ	Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΤΑ	Τοπική Αυτοδιοίκηση
ΤΠΔ	Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων
ΧΜΠΑ	Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή, η ανάγκη για χρηστή οικονομική διαχείριση είναι πιο επιτακτική από ποτέ. Οι δημόσιες διοικήσεις αναμένεται να παρέχουν υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας με το χαμηλότερο δυνατό κόστος και ταυτόχρονα να αξιοποιούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους διαθέσιμους πόρους. Η οικονομική βιωσιμότητα των δημόσιων διοικήσεων αποτελεί πρόκληση για τα σύγχρονα κράτη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ασκεί ισχυρές πιέσεις στις δημόσιες διοικήσεις των κρατών μελών για αποτελεσματικότερη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών. Σημαντικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης δημοσιονομικής διαχείρισης είναι ο έγκαιρος εντοπισμός των αιτιών των προβλημάτων και των παθογενειών, ώστε να παράγονται χρήσιμες πληροφορίες για την εξάλειψη των αδυναμιών του συστήματος δημοσιονομικής διαχείρισης και όχι μόνο για την ανακούφιση των συμπτωμάτων.

Η τοπική αυτοδιοίκηση (ΤΑ) αποτελεί σημαντικό πυλώνα της λειτουργίας της χώρας. Το Σχέδιο Καλλικράτης (Ν. 3852/2010) αποτελεί βασική πρωτοβουλίες ανασυγκρότησης της χώρας και σημαντική αναπτυξιακή προσπάθεια. Σημαντικό όφελος της νέας δομής για την ΤΑ είναι η δημιουργία ισχυρών αναπτυξιακών θεσμών που παράγουν προστιθέμενη αξία. Η δομή και η λειτουργία της ΤΑ επιτρέπει να αναλαμβάνουν αναπτυξιακές πρωτοβουλίες.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) έχουν τη δυνατότητα χρηματοδότησης από το κράτος, από ίδιους πόρους, από ευρωπαϊκά προγράμματα, από ελληνικές και ξένες τράπεζες.

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2010 οδήγησε σε μια σειρά από προβλήματα στην οικονομική διαχείριση των ΟΤΑ. Η δημοσιονομική προσαρμογή μέσω του σχεδίου Καλλικράτης δεν απέδωσε τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα τόσο για την τοπική αυτοδιοίκηση όσο και για τους πολίτες λόγω της οικονομικής κρίσης. Ως εκ τούτου, η μείωση των εθνικών φορολογικών εσόδων και η αναστολή των προσλήψεων προσωπικού στους ΟΤΑ είχαν σοβαρές επιπτώσεις στην τοπική αυτοδιοίκηση. Η συρρίκνωση των κρατικών φορολογικών εσόδων οδήγησε σε σημαντική μείωση τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους, με μείωση άνω του 60%.

Σε αυτό το περιβάλλον, ο Δήμος Σαλαμίνας αντιμετώπισε οικονομικά προβλήματα και μπήκε σε πρόγραμμα οικονομικής εξυγίανσης. Λόγω κακοδιαχείρισης, ο δήμος είχε χρέη από προηγούμενα έτη και δεν ήταν σε θέση να τα αποπληρώσει,

γεγονός που κατέστησε αναγκαία τη συμμετοχή του σε αυτό το πρόγραμμα και τη λήψη κρατικής ενίσχυσης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διευρυνήσει και να αναλύσει την οικονομική εξυγίανση του δήμου Σαλαμίνας. Ο στόχος αυτός καθορίζεται από την τρέχουσα οικονομική κατάσταση, όπου η οικονομική βιωσιμότητα των δημόσιων οργανισμών αποτελεί προτεραιότητα. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, εγκαταλείπεται σταδιακά η παραδοσιακή μέθοδος της δημόσιας διοίκησης, η οποία βασίζεται αποκλειστικά στην εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος χωρίς να λαμβάνει υπόψη κριτήρια κερδοφορίας ή επάρκειας των οικονομικών πόρων. Ο δημόσιος τομέας έχει αλλάξει και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις διαδραματίζουν πλέον κυρίαρχο ρόλο στο πλαίσιο των νόμων της αγοράς και του ανταγωνισμού. Σε αυτό το παγκοσμιοποιημένο και ανταγωνιστικό περιβάλλον και στο πλαίσιο μιας σοβαρής οικονομικής κρίσης, οι δημόσιες αρχές ενδιαφέρονται πλέον πρωτίστως για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών και την αποτελεσματική επίτευξη των στόχων τους. Ως εκ τούτου, στην παρούσα εργασία επιχειρείται η ανάλυση του τρίτου κριτηρίου ποιότητας της δημοσιονομικής διαχείρισης, δηλαδή η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση και η ενίσχυσή της.

Μεθοδολογικά, η τεκμηρίωση στην παρούσα εργασία βασίζεται στη βιβλιογραφία και στην εμπειρική ανάλυση. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε έρευνα και συλλογή δεδομένων από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Πολύτιμες πληροφορίες συλλέχθηκαν από προσωπική παρατήρηση στον Δήμο Σαλαμίνας. Συγκεκριμένα, αναλύθηκαν, επεξεργάστηκαν και ερμηνεύτηκαν οι οικονομικοί δείκτες από το 2014 έως το 2018. Ειδικότερα, υπολογίστηκαν οι δείκτες ρευστότητας, κύκλου εργασιών, κεφαλαιακής αποδοτικότητας, χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας, ισολογισμού και της κατάστασης των αποτελεσμάτων χρήσης. Τα στοιχεία βασίζονται στους δημοσιευμένους ισολογισμούς του δήμου Σαλαμίνας.

Η εργασία αποτελείται από την Εισαγωγή και 7 κεφάλαια. Στο κεφάλαιο 1 περιγράφονται τα οικονομικά της ΤΑ και αναλύονται θέματα ΚΑΠ, ΣΑΤΑ και τρόποι χρηματοδότησης των ΟΤΑ. Στο κεφάλαιο 2, αναλύονται οι χρηματοδοτήσεις από τα ευρωπαϊκά προγράμματα. Στο κεφάλαιο 3, παρουσιάζεται η δημοσιονομική διαχείριση των δήμων, με τη σύνδεση του Καλλικράτη με την οικονομική κρίση. Επιπλέον, προσδιορίζεται το πλαίσιο της οικονομικής και δημοσιονομικής εξυγίανσης των ΟΤΕ και οι τρόποι ένταξης ενός δήμου σε αυτό. Στο κεφάλαιο 4 παρουσιάζεται ο Δήμος Σαλαμίνας. Στο κεφάλαιο 5, αναλύονται οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις και οι αριθμοδείκτες. Παρουσιάζονται αναλυτικά οι τρόποι υπολογισμού αλλά και η ερμηνεία

του κάθε αριθμοδείκτη. Στο κεφάλαιο 6, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των αριθμοδεικτών για το Δήμο Σαλαμίνας, με βάση τους δημοσιευμένους ισολογισμούς. Τέλος, στο κεφάλαιο 7 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που εξάγονται από την παρούσα εργασία και οι προτάσεις. Ακολουθεί η βιβλιογραφία και το παράρτημα με τους ισολογισμούς των ετών 2014-2018.

1. ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Οι κρατικές επιχορηγήσεις έλαβαν έντονη κριτική ως βασική πηγή χρηματοδότησης των ΟΤΑ. Βασικές αντιρρήσεις υπήρξαν για το ύψος τους, γεγονός που οδήγησε στην αδυναμία προγραμματισμού μεσοπρόθεσμων δραστηριοτήτων των ΟΤΑ.

Οι επιχορηγήσεις ταξινομούνται σύμφωνα με το διοικητικό επίπεδο της επιχορήγησης, το επίπεδο εξειδίκευσης και τους όρους παροχής στους ΟΤΑ, τη μέθοδο διανομής στους δικαιούχους, το βαθμό εμπλοκής της κεντρικής διοίκησης, τη μέθοδο υπολογισμού, αν είναι ποσοστιαία ή μοναδιαία, κλειστή ή ανοικτή.

1.1. Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (ΚΑΠ)

Ο νόμος 1828/89 είναι σημαντικός για τα οικονομικά της ΤΑ. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον συγκεκριμένο νόμο, έγινε προσπάθεια εκσυγχρονισμού και εξορθολογισμού των οικονομικών της ΤΑ. Η συμβολή του οδήγησε στη γένεση των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων (ΚΑΠ) όπου η χρηματοδότηση των Δήμων γίνεται υπό τα συγκεκριμένα και νομικά καθορισμένα έσοδα από φόρους του κεντρικού κράτους (Γούπιος και συν., 2003). Βέβαια πολλές φορές οι πόροι που η κυβέρνηση μεταφέρει δεν είναι αντιπροσωπευτικοί του πραγματικού κόστους των μεταφερόμενων αρμοδιοτήτων και του σχετικού ελλείμματος που προκαλείται σταδιακά αυξάνεται.

Παρά τις αντιρρήσεις, ενστάσεις και διαφωνίες, ο Ν.1828/89 και οι ΚΑΠ ενίσχυσαν ιδιαίτερα την ΤΑ. Από το 2005 έχει καταστεί σαφές ότι τα έσοδα που προκύπτουν από την εφαρμογή του νόμου 1828/89 δεν επαρκούν για να καλύψουν τις συνεχώς αυξανόμενες δαπάνες των ΟΤΑ. Η αύξηση του κόστους μισθοδοσίας ήταν σημαντική για την αύξηση του λειτουργικού κόστους στους ΟΤΑ. Κατά τα έτη 2000-2009 αυξήθηκε περίπου 50% το κόστος μισθοδοσίας στους ΟΤΑ εξαιτίας των αποφάσεων που πήρε η κεντρική διοίκηση, χωρίς να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην ιδιαιτερότητα της ΤΑ ή να ληφθεί μέριμνα για τη χρηματοδοτική της θωράκιση (Πάλλης, 2013).

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό κόστος, όσον αφορά την οικονομική ικανότητα των τοπικών αρχών, είναι το ζήτημα των συμβασιούχων υπαλλήλων και η χρηματοδότηση των αποκεντρωμένων αρμοδιοτήτων τώρα και στο μέλλον.

Δήμοι με μικρό πληθυσμό έχουν περιορισμένες δημοσιονομικές δυνατότητες και παρουσιάζουν δυσκολία στη δημιουργία αποτελεσματικών μηχανισμών βεβαίωσης,

είσπραξης και φορολογικών ελέγχων. Έτσι, οι ΚΑΠ πρέπει να τροποποιηθούν προκειμένου να ενταχθούν στους στόχους της αναδιανομής στους ΟΤΑ. Με αυτόν τον τρόπο, οι δήμοι με περιορισμένα δημοσιονομικά μέσα μπορούν να χρηματοδοτήσουν τις λειτουργικές τους δαπάνες και τις ανάγκες τους σε εξοπλισμό με κρατικές επιχορηγήσεις (Πάλλης, 2013).

Στο Ν. 1828/89 εντοπίζονται προβλήματα που αφορούν κυρίως την αδυναμία παρακολούθησης των δαπανών της ΤΑ, ιδιαίτερα των λειτουργικών αλλά και στη διάρθρωση και κατανομή των επιχορηγήσεων.

Πηγές εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού που αποτελούν πηγή χρηματοδότησης για τους δήμους, σύμφωνα με το Ν.3562/10, είναι:

- 20% των ετήσιων ακαθάριστων φορολογικών εσόδων των φυσικών και νομικών προσώπων
- 12% των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων ΦΠΑ
- 50% των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων από τον φόρο ακίνητης περιουσίας

Οι συγκεκριμένοι φόροι επιλέχθηκαν ως οι πλέον δυναμικοί του φορολογικού συστήματος, εξασφαλίζοντας την επάρκεια των πόρων της αυτοδιοίκησης. Το Υπουργείο Εσωτερικών και το Υπουργείο Οικονομικών προσδιορίζουν τα κριτήρια, τον τρόπο και τη διαδικασία κατανομής των ΚΑΠ. Προηγουμένως η ΚΕΔΕ έχει διατυπώσει τη γνώμη της για τον Τακτικό Προϋπολογισμό αλλά και για τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων. Στοιχεία των δήμων που αποτελούν κριτήρια είναι τα δημογραφικά, γεωμορφολογικά, διοικητικά, οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά στοιχεία (ΕΕΤΑΑ, 2012).

1.2. Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΣΑΤΑ)

Ο προϋπολογισμός των δημοσίων επενδύσεων περιλαμβάνει το 1/3 των εσόδων από τον φόρο εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων ύψους 20%, ο οποίος περιλαμβάνεται στην ΚΑΠ και διατίθεται στα επενδυτικά ταμεία των τοπικών αρχών (νόμος 1828/89, άρθρο 25§3). Πρόκειται για τη Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΣΑΤΑ) και αφορά το ποσό του ΚΑΠ των ΟΤΑ που διατίθεται για τα επενδυτικά ταμεία (Νικολόπουλος, 2006). Η ΣΑΤΑ χρησιμοποιείται για την εκπόνηση μελετών και έργων και όχι για άλλες δαπάνες (ΥΠΕΣΔΔΑ, 13654/98). Κατ' εξαίρεση, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εξόφληση οφειλών προς τρίτους που σχετίζονται με έργα που υλοποιήθηκαν το προηγούμενο έτος ή για την πληρωμή τόκων δανείων που

έχουν ληφθεί για την κάλυψη επενδυτικών αναγκών (Νικολόπουλος, 2006; Θεοδώρου, 2007; Πάλλης, 2013).

1.3. Ειδικά Προγράμματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Πρόγραμμα «Θησέας»

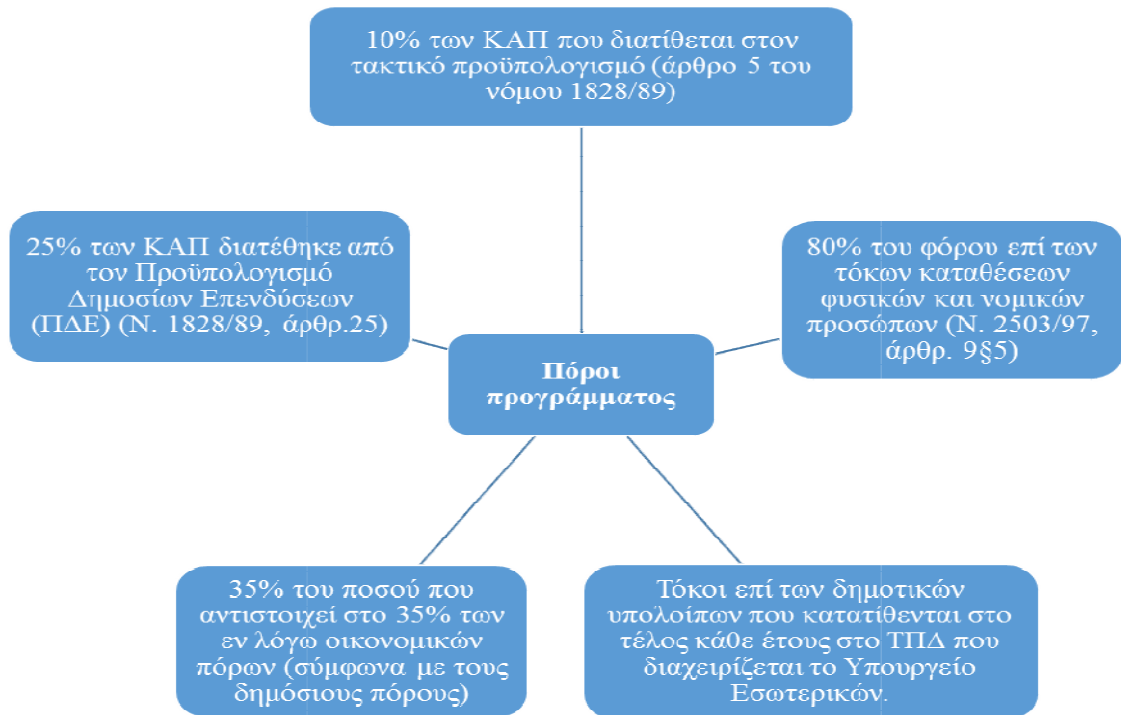
Ο νόμος 3274/2004 για την οργάνωση και τη λειτουργία των τοπικών αρχών εκδόθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2004. Ο συγκεκριμένος νόμος αποτελείτο από πέντε κεφάλαια, το δεύτερο από τα οποία καθιέρωσε το Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης «Θησέας» που ισχύει μέχρι το 2010 (Νικολόπουλος, 2006). Το πρόγραμμα «Θησέας» αφορούσε τη χρηματοδότηση των επενδύσεων στην τοπική αυτοδιοίκηση και ήταν ο διάδοχος του Ειδικού Προγράμματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ε.Π.Τ.Α.). Σύμφωνα με το νόμο αυτό, το 65% του προγράμματος αυτού χρηματοδοτείται από κονδύλια της ΚΑΠ και το 35% από άλλα υπουργεία (Πάλλης, 2013).

Προκειμένου να συνδεθεί η αποτελεσματική και ποιοτική τοπική διακυβέρνηση με τη στήριξη των τοπικών επενδυτικών δραστηριοτήτων και την ορθολογική και διαφανή κατανομή των πόρων στις τοπικές κυβερνήσεις, το αναπτυξιακό πρόγραμμα «Θησέας» στοχεύει στην προώθηση του μετασχηματισμού των τοπικών κυβερνήσεων σε αυτόνομες δομές, ώστε να μειωθεί το χάσμα μεταξύ πολιτών και κυβέρνησης. Ενισχύει επίσης την ικανότητα των δημοτικών διοικήσεων να διαχειρίζονται τις τοπικές υποθέσεις με διαφάνεια, νομιμότητα και σεβασμό, αποσαφηνίζει τη λογοδοσία για την παροχή κεντρικών υπηρεσιών, υποστηρίζει τη μεταβίβαση της ευθύνης για τις τοπικές υποθέσεις στην πρωτοβάθμια διοίκηση με βάση τις αρχές της αποκέντρωσης, της επικουρικότητας και της αποτελεσματικότητας, ενισχύει τη δημοτική ανάπτυξη σε προβληματικές περιοχές και προωθεί την ισόρροπη ανάπτυξη. Αποσκοπεί επίσης στην προώθηση της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης.

Η εφαρμογή και η λειτουργία του έλαβε υπόψη τα προβλήματα και τις δυσλειτουργίες που παρουσιάστηκαν σε προηγούμενα προγράμματα για την ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των ΟΤΑ. Για παράδειγμα, το ΕΠΤΑ δεν μπόρεσε να λειτουργήσει ως πραγματικό πρόγραμμα στήριξης της ΤΑ λόγω των ιδιαιτεροτήτων εφαρμογής των κανονισμών βάσει των οποίων θεσπίστηκε, ενώ δεν υπήρχε σύστημα ορθολογικής και δίκαιης κατανομής των θεσμικών πόρων ΤΑ. Έτσι, το πρόγραμμα «Θησέας» πληρούσε τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες για την πρωτοβάθμια ΤΑ, καθώς

και τις προϋποθέσεις εφαρμογής ενός αποτελεσματικού συστήματος κατανομής πόρων (Πάλλης, 2013).

Οι πόροι για το πρόγραμμα αντλήθηκαν από (διάγραμμα 1) (Νικολόπουλος, 2006):

Διάγραμμα 1. Πόροι προγράμματος

Πρόγραμμα Αντώνης Τρίτσης

Ο κύριος στόχος του προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης» είναι η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου στρατηγικού σχεδίου για τις αναπτυξιακές προοπτικές και την κοινωνική αλληλεγγύη μέσω των τοπικών αρχών.

Οι στόχοι του προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης» φαίνονται στον πίνακα 1:

Πίνακας 1. Στόχοι προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης»

Στόχοι προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης»	Βελτίωση και εκσυγχρονισμός βασικών υποδομών της τοπικής αυτοδιοίκησης (δήμων και περιφερειών), δημοτικών ενώσεων και νομικών τους προσώπων, με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη και την παροχή στους πολίτες μιας ασφαλούς και ποιοτικής ζωής.
	Αμβλυνση της κατάστασης κρίσης που προκλήθηκε από τον κορονοϊό και η επανέναρξη της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.
	Προάσπιση της δημόσιας υγείας και ενίσχυση της κοινωνικής σύνδεσης και της τοπικής οικονομίας.
	Υλοποίηση δράσεων και πρωτοβουλιών για την κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη, ιδίως στήριξη των δομών κοινωνικών υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης.
	Ενσωμάτωση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στις σχέσεις μεταξύ των τοπικών αρχών και των πολιτών, προκειμένου να υιοθετηθεί η έννοια του ψηφιακού πολιτισμού.
	Βελτίωση της ανταπόκρισης της δημόσιας διοίκησης στις δημοτικές δικαιοδοσίες με τη συνεχή ενσωμάτωση νέων αναγκών και απαιτήσεων και τον εκσυγχρονισμό του συστήματος πολιτικής προστασίας σε τοπικό επίπεδο.

Οι άξονες του Σχεδίου Αντώνης Τρίτσης παρουσιάζονται στον πίνακα 2:

Πίνακας 2. Άξονες Σχεδίου Αντώνης Τρίτσης

Πολιτική προστασία:	Αφορά την προμήθεια εξοπλισμού και οχημάτων με στόχο την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και την αποτελεσματική εκτέλεση των ανατεθειμένων καθηκόντων, την προστασία της δημόσιας υγείας μέσα από δραστηριότητες προστασίας του πληθυσμού από την εξάπλωση της πανδημίας COVID-19 και δραστηριότητες τεχνικής βοήθειας σε δικαιούχους για την εφαρμογή του προγράμματος.
Ποιότητα ζωής	Ποιότητα ζωής και σωστή λειτουργία των αστικών, αγροτικών και περιαστικών περιοχών (π.χ. κατασκευή των απαραίτητων υποδομών, προστασία αδέσποτων ζώων κ.λπ.) και ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και της ικανότητας ανταπόκρισης των τοπικών αρχών.
Περιβάλλον	Περιβάλλον και περιβαλλοντική βιώσιμη ανάπτυξη, δραστηριότητες εξοικονόμησης ενέργειας, δραστηριότητες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, διαχείριση υδάτων, υγρών και στερεών αποβλήτων.
Ψηφιακή σύγκλιση	Ψηφιακή σύγκλιση για τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, εφαρμογές διαδικτύου, έξυπνες ψηφιακές τεχνολογίες κ.λπ.
Κοινωνική συνοχή	Κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη σχετικά με την αποτελεσματική εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης για όλους τους πολίτες και τις ευάλωτες ομάδες με κύριο στόχο την εξάλειψη ή τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού.
Εκπαίδευση και πολιτισμός	Εκπαίδευση, πολιτισμός, τουρισμός και αθλητισμός όπως η κατασκευή σχολείων, η αξιοποίηση της δημοτικής περιουσίας, ο εναλλακτικός τουρισμός, κ.λπ.

Πρόγραμμα «ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ»

Οι κύριοι στόχοι του προγράμματος «ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ»έγκεινταιστην οικονομικά βιώσιμη και δίκαιη ανάπτυξη, στη βελτίωση των βασικών δημοτικών υποδομών, στις ενσωματωμένες υπηρεσίες στον τομέα των περιβαλλοντικών έργων, στην πρόσβαση σε υποδομές υπό την ευθύνη της τεχνικής υπηρεσίας, στην προστασία από φυσικές καταστροφές και στην εξάλειψη των επιπτώσεων της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.

Οι στόχοι του Προγράμματος είναι η κατασκευή έργων και η προμήθεια εξοπλισμού στους τομείς της ύδρευσης, της αποχέτευσης, της πρόληψης πλημμυρών, της αποκατάστασης ζημιών που προκλήθηκαν από φυσικές καταστροφές, της

αποκατάστασης μη διαχειριζόμενων χώρων διάθεσης αποβλήτων, της κατασκευής και αποκατάστασης αγροτικών δρόμων και δημοτικών κτιρίων.

Η συνολική διάρκεια του προγράμματος είναι 2018-2022 με δυνατότητα παράτασης. Ο συνολικός προϋπολογισμός για όλη την περίοδο υλοποίησης του προγράμματος ανέρχεται σε 2 δισ. ευρώ.

Τα έργα που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ χρηματοδοτούνται μέσω επενδυτικών δανείων που χορηγούνται από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (ΤΠΔ), συμφωνούνται στη δανειακή σύμβαση μεταξύ του δικαιούχου και του ΤΠΔ και εξοφλούνται από τους πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) του Υπουργείου Εσωτερικών. Όλες οι δαπάνες και τα λοιπά έξοδα που σχετίζονται με την ολοκλήρωση και την αποπληρωμή του δανείου μεταφέρονται από τα ταμεία του Υπουργείου Εσωτερικών ή της συγχρηματοδοτούσας μονάδας του ΥΠΕΣ στον λογαριασμό που έχει ανοιχθεί στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων με την ονομασία «Πρόγραμμα ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ».

Για την προετοιμασία των προσκλήσεων του Προγράμματος και την ένταξη των έργων, συστάθηκε επταμελής Τεχνική Γραμματεία, τρία από τα οποία είναι μέλη της Μονάδα Οργάνωσης και Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΜΟΔ). Επιπλέον, η ΜΟΔ λειτουργεί ως υποστηρικτικό όργανο της Τεχνικής Γραμματείας.

1.4. Ίδια έσοδα

Τα έσοδα από εσωτερικές πηγές έχουν ως εξής (Πάλλης, 2013):

- Ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα: Τα τελευταία χρόνια, το μερίδιό τους επί των συνολικών επαναλαμβανόμενων εσόδων της ΤΑ έχει αυξηθεί κατά 30%. Οι αυξητικές αυτές τάσεις οφείλονται στην εισαγωγή νέων «ανταποδοτικών» τοπικών δημόσιων υπηρεσιών, στην αύξηση της κλίμακας των υπηρεσιών και στις αυξημένες τεχνικές και αποτελεσματικές δυνατότητες των τοπικών αρχών να εφαρμόζουν τιμολογιακές πολιτικές (Γούπιος και συν., 2003). Τα έσοδα από τέλη και δικαιώματα χρηστών περιλαμβάνουν υπηρεσίες καθαριότητας, ύδρευσης, άρδευσης, ηλεκτρισμού, φωτισμού και αποχέτευσης, άλλα τέλη και δικαιώματα χρηστών και έσοδα από παρκόμετρα.
- Φόροι και εισφορές της ΤΑ που διαφέρουν ως προς την ικανότητα, τις ανάγκες, τα έσοδα και τις δαπάνες των Οργανισμών. Αυτό θα εξεταστεί προκειμένου να προκύψουν πολλαπλές επιλογές, αποφεύγοντας ταυτόχρονα μεμονωμένες,

αδιαίρετες λύσεις αμφίβολης αποτελεσματικότητας. Οι φόροι και οι εισφορές μπορούν να διαχωριστούν σε φόρο ηλεκτρικής ιδιοκτησίας, τέλη που επιβάλλονται μέσω της ένταξης και επέκτασης του πολεοδομικού σχεδιασμού και τέλη μετατροπής γης.

Ένα πρόβλημα που ανακύπτει κατά την ανάλυση των φορολογικών συστημάτων είναι η έλλειψη εννοιολογικού διαχωρισμού των τελών από τους φόρους, γεγονός που είναι ιδιαίτερα προβληματικό στην επιλογή και εφαρμογή πολιτικών φορολόγησης και διεθνών συγκρίσεων.

Τα τέλη είναι μια τιμολογιακή πολιτική για την παροχή υπηρεσιών που πληρώνονται στο σύνολο από τους χρήστες. Η κατανομή γίνεται σύμφωνα με την αγοραστική δύναμη των χρηστών και όχι σύμφωνα με τις ανάγκες τους. Οι τοπικές δημόσιες υπηρεσίες μπορούν επίσης να χρηματοδοτηθούν μέσω του φορολογικού συστήματος που ίσως βασίζεται στην ικανότητα των πολιτών να πληρώνουν φόρους, ενώ οι τοπικές αρχές μπορούν να εφαρμόζουν αναδιανεμητικές πολιτικές στην παροχή υπηρεσιών (Καραναστάσης, 2003).

- Άλλα έσοδα όπως τα πρόστιμα (π.χ. πρόστιμα κυκλοφορίας), τα τέλη (π.χ. άδειες παραμονής για αλλοδαπούς), οι μισθώσεις αστικών ακινήτων, οι προγραμματικές συμβάσεις, οι πωλήσεις ακινήτων, οι αποζημιώσεις μέσω προσάρτησης ακινήτων ή αστικής εξάπλωσης, η κατασκευή και συντήρηση δρόμων και μονοπατιών, τα δημοτικά έργα και έσοδα από τόκους καταθέσεων (Ρεπούσης, 2008).

1.5. Δανεισμός της ΤΑ μέσω τεχνικής βοήθειας

Ο δανεισμός είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πηγή δημόσιων δαπανών μετά τους φόρους. Στην Ελλάδα, το μερίδιο των εσόδων από δανεισμό στα συνολικά έσοδα είναι χαμηλότερο από ό,τι σε άλλες χώρες της ΕΕ, δεδομένου ότι μόνο το 2% του συνολικού εισοδήματος προέρχεται από δανεισμό (Τάτσος, 2003).

Οι δήμοι (Ν. 3463/2006, άρθρ. 176) και οι δημοτικές οντότητες ή τα ΝΠΔΔ (Ν. 3463/2006, άρθρ. 236 και 240§2) μπορούν να συνάπτουν δανειακές συμβάσεις με εγκεκριμένα πιστωτικά ιδρύματα ή χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς εντός και εκτός Ελλάδας ή μεταξύ χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και του Δημοσίου, για την επίτευξη στόχων που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες ή τις δραστηριότητές τους, συμπεριλαμβανομένης της εξόφλησης ληξιπρόθεσμων ή ανεξόφλητων οφειλών (Νικολόπουλος, 2006).

Η χρηματοδότηση γίνεται από ειδικές επιχορηγήσεις, δωρεές ή το 50% των εσόδων από το μέρος της ΚΑΠ που προορίζεται για επενδυτικές δραστηριότητες των τοπικών αρχών (ΣΑΤΑ).

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους (Ν. 3463/06, άρθρ. 176), οι δήμοι μπορούν να συνάπτουν δανειακές συμβάσεις για σκοπούς όπως η προμήθεια έργων και υλικών, η αγορά ή απαλλοτρίωση ακινήτων, η αγορά μετοχών σε ανώνυμες εταιρείες, η χρηματοδότηση του αρχικού κεφαλαίου δημοτικών επιχειρήσεων και η εκπόνηση μελετών. Τα δάνεια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση του συνόλου ή μέρους των νόμιμων δαπανών του δήμου, συμπεριλαμβανομένων των ληξιπρόθεσμων και απαιτητών ή ανεξόφλητων οφειλών. Ο κύριος φορέας για τα δημοτικά και κοινοτικά δάνεια είναι το ΤΠΔ, μια αυτόνομη ειδική υπηρεσία δημοσιονομικής διαχείρισης υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομικών και όλων των εθνικών και διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 256/84 (Νικολόπουλος, 2006; Θεοδώρου, 2007).

Οι δήμοι και οι περιφέρειες, σύμφωνα με το νόμο 3562/10, έχουν τη δυνατότητα να συνάπτουν δάνεια για τη χρηματοδότηση των επενδύσεών τους. Οι δήμοι και οι περιφέρειες των οποίων οι πληρωμές τόκων και οι συνολικές υποχρεώσεις υπερβαίνουν τα κανονικά και ακαθάριστα έσοδά τους, αντίστοιχα, δεν μπορούν να βασίζονται στην πιστωτική αγορά. Προκειμένου ένας δήμος ή μια περιφέρεια να είναι επιλέξιμος για δάνειο, οι ετήσιες δαπάνες ομολογιακών δαπανών δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 20% των ετήσιων κανονικών εσόδων του και το συνολικό χρέος του δανειζόμενου δήμου ή της περιφέρειας δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 60% των συνολικών εσόδων του (ΕΕΤΑΑ, 2012).

2. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

2.1. Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης

Από το πρώτο έτος ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), οι ελληνικές Περιφέρειες επωφελήθηκαν από σημαντικές προσφορές της Κοινότητας. Ωστόσο, η αφετηρία της παρέμβασης της ΕΕ ήταν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), με έναρκτήριό έτος το 1986 και έτος ολοκλήρωσης το 1993. Θεωρούνται από πολλούς ως η αφετηρία για την εφαρμογή μιας σημαντικής ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής. Για πρώτη φορά, τα ΜΟΠ ανέπτυξαν τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες της Κοινότητας μέσω πολυετών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Προκειμένου να εφαρμοστεί μια ολοκληρωμένη μεσοπρόθεσμη προσέγγιση για την υλοποίηση των προγραμμάτων, τα ΜΟΠ διευκόλυναν τη χρηματοδότηση έργων που περιλαμβάνονταν σε ολοκληρωμένα περιφερειακά προγράμματα που είχαν εκπονήσει και υλοποιούσαν οι ενδιαφερόμενες περιφέρειες. Στην Ελλάδα, έχουν θεσπιστεί επτά (7) ΠΕΠ στην Κρήτη, τη Μακεδονία και τη Θράκη, τη Δυτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο, τα νησιά του Αιγαίου, την Ανατολική Ελλάδα και την Αττική και το τελευταίο ΠΕΠ για την πληροφορική. Η αρχική περίοδος εφαρμογής ήταν μεταξύ 1984 και 1989, αλλά παρατάθηκε μέχρι το 1993 με το Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΕΕ, Περιφερειακή Πολιτική και Συνοχή, 2002).

Η στρατηγική ανάπτυξης που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα, κατά την περίοδο 1984-1993, χαρακτηριζόταν από υψηλή διάθεση πόρων σε έργα υποδομής μικρής κλίμακας. Η συγκεκριμένη πολιτική ενίσχυσε την οικονομική δραστηριότητα και προώθησε το βιοτικό επίπεδο των αγροτικών και περιαστικών περιοχών σε υψηλότερο επίπεδο. Επιπλέον, βελτίωσε το δίκτυο αγροτικών μεταφορών και συνέβαλε τόσο στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών επιχειρήσεων μικρής κλίμακας όσο στην ίδρυση μικρών και μεσαίων ξενοδοχείων σε πολλές περιοχές.

Το 1988, αποφασίστηκε διαχειριστική αναμόρφωση των Διαρθρωτικών Ταμείων και συντονισμός των πολιτικών που προηγούμενως αποτελούσαν ανεξάρτητα κοινοτικά διαρθρωτικά ταμεία. Η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση οδήγησε σε σταδιακή αύξηση της χρηματοδότησης των διαρθρωτικών ταμείων, που διπλασιάστηκε κατά την περίοδο 1987-1993. Η ευθύνη σχεδιασμού και εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από την Κοινότητα μοιράστηκε μεταξύ των

εθνικών και περιφερειακών Οργανισμών και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Καρβούνης, 2008).

Το Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1994-1999) επικεντρώθηκε σε εθνικά έργα υποδομής, μεγάλης σημασίας, με στόχο τη διεύρυνση της οικονομίας και την ενίσχυση των δεσμών της με τον υπόλοιπο κόσμο. Διατηρώντας την ιδέα εφαρμογής ισορροπημένων μέτρων εθνικής ανάπτυξης, αποτέλεσε υψηλή προτεραιότητα η τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης μέσα από ένα ευρύ φάσμα ενεργειών που είχαν στόχο κυρίως την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, τη βελτίωση του περιβάλλοντος και των συνθηκών διαβίωσης στα αστικά κέντρα. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε από την προετοιμασία ένταξης στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και σημαντικά έργα υποδομής εθνικής εμβέλειας όπως οδικά έργα (ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός), λιμενικά έργα, εκσυγχρονισμός του ελληνικού σιδηροδρομικού δικτύου, Μετρό της Αθήνας, ενεργειακά έργα (αιολικά πάρκα, φυσικό αέριο), τηλεπικοινωνίες, νοσοκομεία και άλλα έργα υποδομής (ΕΕ, Περιφερειακή Πολιτική και Συνοχή, 2002).

Κατά την εφαρμογή του Β΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, τα μέτρα που ελήφθησαν για τη βελτίωση της κατάστασης της ελληνικής οικονομίας και τη διασφάλιση της μακροοικονομικής σταθεροποίησης και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, καθώς και η συμβολή του Β΄ ΚΠΣ, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την περαιτέρω επιστροφή στις εθνικές αναπτυξιακές προσπάθειες, οι οποίες συνεχίστηκαν την περίοδο 2000-2006.

Η εφαρμογή του Β΄ ΚΠΣ παρεμποδίστηκε από την ανεπαρκή διαχείριση των έργων και τους μηχανισμούς υλοποίησης. Ταυτόχρονα, υπήρχε ανάγκη να ενταθούν οι προσπάθειες για την κάλυψη των ποιοτικών και ποσοτικών απαιτήσεων των παρεμβάσεων (Καρβούνης, 2008).

Το μεγαλύτερο πρόγραμμα ανάπτυξης στην Ελλάδα ήταν το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2000-2006) που εγγυήθηκε την ολοκλήρωση έργων και παρεμβάσεων. Το πρόγραμμα συμφωνήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τις προτεραιότητες ανάπτυξης της χώρας. Προετοιμάστηκε από την Ελλάδα και συγχρηματοδοτήθηκε από την ΕΕ. Το Πρόγραμμα κάλυπτε όλους τους πολίτες και τους τομείς της καθημερινής ζωής (Σαπουνάκης, 1999) και χωριζόταν σε δύο βασικές κατηγορίες: τα τομεακά προγράμματα εργασίας (ένα για κάθε τομέα δραστηριότητας) και περιφερειακά προγράμματα εργασίας (ένα για κάθε μία από τις 13 περιφέρειες της χώρας). Το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης περιλάμβανε έργα που κάλυπταν το δημόσιο (π.χ. έργα

υποδομής και βελτίωση των δημόσιων υπηρεσιών) και τον ιδιωτικό τομέα (π.χ. επιχειρήσεις, αγρότες, νέοι, άνεργοι) (ΕΕΤΑΑ, 2001).

Κάθε αναπτυξιακό θέμα προτεραιότητας χρηματοδοτείται από ένα από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ ανάλογα με την κατηγορία του (διάγραμμα 2) (ΕΤΑΑ, 2001):

Διάγραμμα 2. Κατηγορία χρηματοδοτικών ταμείων ΕΕ

Η Κοινοτική Συμμετοχή καταβάλλεται ετησίως από την Επιτροπή σύμφωνα με τις δηλώσεις της Αρχής Πληρωμής. Τυχόν αχρησιμοποίητο μέρος στο τέλος του έτους, που έπεται του έτους κατά το οποίο αναλήφθηκε, η δέσμευση μειώνεται αυτόματα από την Επιτροπή (κανόνας $n+2$). Για την Ελλάδα, πρώτο έτος εφαρμογής ήταν το 2003 για δεσμεύσεις έως το έτος 2001.

Με την υπογραφή του προγράμματος καταβλήθηκε 7% προκαταβολή της συνολικής κοινοτικής συνεισφοράς στο πρόγραμμα. Αφού η Επιτροπή έλαβε και ενέκρινε τα αναγκαία έγγραφα, πραγματοποιήθηκε ενδιάμεση πληρωμή σύμφωνα με τις δαπάνες που πιστοποίησε ο φορέας πληρωμής.

Επιπροσθέτως, το Ταμείο Συνοχής είναι ένα ειδικό ταμείο αλληλεγγύης που έχει στόχο τη χρηματοδότηση έργων για τη βελτίωση του περιβάλλοντος και των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών στα κράτη μέλη με ΑΕΠ μικρότερο του 90% του

μέσου κοινοτικού όρου σε χώρες όπως η Ισπανία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία.

Το συνολικό ποσό του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) και του Ταμείου Συνοχής ανέρχεται στα 51,14 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 39,56 δισ. ευρώ είναι εθνικά και κοινοτικά κονδύλια (δημόσιες δαπάνες) και τα 11,58 δισ. ευρώ είναι ιδιωτική συμμετοχή. Για το ΚΠΣ και το Ταμείο Συνοχής και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες, οι συνολικές κοινοτικές συνεισφορές στο περιφερειακό ΚΠΣ και το Ταμείο Συνοχής και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες ανέρχονται σε 26 δισ. ευρώ (Καρβούνης, 2008).

2.2. Ισπανία 2007-2013

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 αποτελεί έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των κονδυλίων της ΕΕ σε εθνικό επίπεδο.

Αναπτύχθηκε στο πλαίσιο μιας στρατηγικής προσέγγισης της πολιτικής συνοχής της ΕΕ, διασφαλίζοντας ότι η στήριξη που παρέχεται από τα ταμεία είναι σύμφωνη με τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για τη συνοχή και καθορίζοντας τη σύνδεση μεταξύ των κοινοτικών προτεραιοτήτων αφενός και των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων αφετέρου (Χατζηδάκης, 2007). Το ΕΣΠΑ 2007-2013 καταρτίστηκε με βάση τις εισροές από ένα μεγάλο αριθμό προτάσεων του Υπουργείου Οικονομικών, τις κατευθυντήριες γραμμές και τις επιλογές πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Δεκεμβρίου 2005) σχετικά με τη χρηματοδότηση της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής έως το 2013, ο νέος κανονισμός χρηματοδότησης της ΕΕ αλλά και οι βασικές κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής συνοχής παρείχαν, μεταξύ άλλων, ένα πλαίσιο στο οποίο θα μπορούσαν να βασιστούν οι κύριες παράμετροι των αναπτυξιακών σχεδίων και η προσέγγιση των εθνικών αρχών για την εκπόνηση του ΕΣΠΑ (βλέπε Αττική - ΕΣΠΑ, 2005).

Επιπλέον, κατά τη διαμόρφωση των κύριων στρατηγικών επιλογών και προτεραιοτήτων λήφθηκαν υπόψη τα βασικά έγγραφα της ΕΕ που αφορούν την αναθεωρημένη στρατηγική της Λισαβόνας και το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008 (Ρεπούσης, 2008).

Η στόχευση του ΕΣΠΑ διαμορφώνεται σε τέσσερα επίπεδα, (5) θεματικές προτεραιότητες, (3) χωρικές προτεραιότητες, (17) γενικούς και ειδικούς στόχοι, ενώ

κάθε θεματική προτεραιότητα υποδιαιρείται σε (5) στρατηγικούς στόχους του ΕΣΠΑ και (17) βασικά κριτήρια επιτυχίας.

Η αναπτυξιακή στρατηγική διαμορφώνεται επίσης από στρατηγικά έγγραφα (διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3. Αναπτυξιακή στρατηγική

Το χρηματοδοτικό πλαίσιο αναπτύχθηκε σύμφωνα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2005 και τις προδιαγραφές-περιορισμούς του νέου Κανονισμού και καθοδηγείται από τις τομεακές και περιφερειακές αναπτυξιακές ανάγκες για την επόμενη περίοδο. Έχει ληφθεί υπόψη η ανάγκη ολοκλήρωσης των εν εξελίξει έργων της προηγούμενης περιόδου και η ανάγκη για δραστηριότητες που συμβάλλουν στη στρατηγική της Λισσαβόνας. Η κύρια προτίμηση ήταν η βελτιστοποίηση της χρήσης των πόρων κατά τη νέα προγραμματική περίοδο για την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας.

Το πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013 σχεδιάστηκε για τη βέλτιστη υλοποίηση των στρατηγικών επιλογών της χώρας. Οι βασικές αρχές παρακολούθησης και ελέγχου των ΕΠ 2007-2013 αποτυπώνονται στο έγγραφο που αποτέλεσε το αντικείμενο εκτεταμένων διαβουλεύσεων με τους ενδιαφερόμενους φορείς. Αυτό είναι το αποτέλεσμα μιας συστηματικής ανάλυσης των απαιτήσεων του νέου κανονισμού της ΕΕ και των μελετών που εκπονήθηκαν για λογαριασμό του Υπουργείου Οικονομικών σχετικά με τη βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου των ΕΠ του ΚΠΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής για την περίοδο 2000-2006 και την προσαρμογή τους για την περίοδο 2007-2013 (Περιφέρεια Αττικής - Συμβούλιο της Περιφέρειας Αττικής, 2005). Το εθνικό στρατηγικό σχέδιο 2007-2013 θα υλοποιηθεί μέσω οκτώ τομεακών ΕΠ, 5 περιφερειακών ΕΠ και 14 ευρωπαϊκών προγραμμάτων

περιφερειακής συνεργασίας. Για την περίοδο 2007-2013, το σύνολο των υποδομών προσβασιμότητας θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο τομεακών ΕΠ, ενώ για τους τομείς της υγείας και του πολιτισμού τα προγράμματα αυτά δεν θα υλοποιηθούν, καθώς δεν υπάρχει πλέον ξεχωριστό ΕΠ και τα σχετικά μέτρα υλοποιούνται μέσω περιφερειακών και τομεακών ΕΠ (Περιφέρεια Αττικής - ΕΣΠΑ Αττικής, 2005).

Τα προγράμματα που εγκρίθηκαν επίσημα από την Επιτροπή για την περίοδο 2007-2013 αφορούν (διάγραμμα 4):

Διάγραμμα 4. Προγράμματα που εγκρίθηκαν

Διάγραμμα 5. Στόχοι ΠΕΠ

Κατά την περίοδο 2007-2013, η Ελλάδα διαιρέθηκε σε πέντε (5) περιφερειακές ενότητες και αφορούν τη Μακεδονία-Θράκη, τη Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησο - Ιόνια Νησιά, την Κρήτη, τα νησιά του Αιγαίου, τη Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα - Ήπειρος και την Αττική.

Τα ΠΕΠ συμβάλλουν στην επίτευξη των εθνικών στρατηγικών στόχων, εστιάζοντας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες κάθε χωρικής ενότητας/περιφέρειας. Σε κάθε περίπτωση, τα ΠΕΠ στοχεύουν σε κοινές βασικές παρεμβάσεις (διάγραμμα 5).

2.3. ΕΣΠΑ 2014-2020

Η πρώτη εγκύκλιος αφορά την πρόοδο που σημειώθηκε στις διαπραγματεύσεις για την ανάπτυξη του κανονιστικού πλαισίου για το νέο έτος και τις σημαντικές διαφορές από το υφιστάμενο πλαίσιο για την περίοδο 2007-2013 (Ειδική Γραμματεία ΕΣΠΑ, 2012).

Οι αρμόδιες αρχές αναπτύσσουν σχέδια για την περίοδο 2014-2020 όπου, μεταξύ άλλων, καθορίζονται από τις εθνικές δεσμεύσεις που φαίνονται σε μια σειρά εγγράφων (Στρατηγική «Ευρώπη 2020» (Ε2020), Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο και Μνημόνιο Οικονομικής Πολιτικής) για τους μελλοντικούς αναπτυξιακούς και δημοσιονομικούς στόχους.

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» αποτελεί κοινή στρατηγική πολιική των κρατών μελών της ΕΕ με στόχο την έξυπνη, βιώσιμη και συμπεριληπτική ανάπτυξη με υψηλού επιπέδου απασχόληση, παραγωγικότητα και κοινωνική συνοχή. Στη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ (Ιούνιος 2010) τέθηκαν πέντε (5) στόχοι για την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη, το κλίμα και την ενέργεια που έπρεπε να ικανοποιηθούν έως το 2020.

Η Ελλάδα υποστηρίζει την Κοινή Ευρωπαϊκή Στρατηγική και πιστεύει ότι τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες θα πρέπει να είναι σε θέση να σχεδιάζουν αναπτυξιακά προγράμματα σε περιφερειακό επίπεδο σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες και δυνατότητες.

Τα κράτη μέλη προσδιορίζουν τους εθνικούς στόχους και τα μέσα για την επίτευξή τους στα Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ), στα Προγράμματα Σταθεροποίησης και Ανάπτυξης ή στα Προγράμματα Σύγκλισης. Τα προγράμματα αυτά επικαιροποιούνται κάθε τρία χρόνια και παρακολουθούνται ετησίως από τους εταίρους

για να διασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή τους. Σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό για τα Διαρθρωτικά Ταμεία 2014-2020, οι πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων θα πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη αυτών των στόχων. Η Ελλάδα έθεσε τους ακόλουθους εθνικούς στόχους το 2011 (πίνακας 3):

Πίνακας 3. Εθνικοί στόχοι Ε2020

	Στόχοι «Ευρώπη 2020»	Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα	Στόχοι της χώρας στο ΕΠΜ για το 2020
Επενδύσεις σε Ε&Α (% του ΑΕΠ)	3%	0,6% (2007)	(υπό αναθεώρηση)
Ποσοστό απασχόλησης (20-64 ετών)	75%	64% (2010)	70%
Πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (%)	Κάτω από 10%	13,7% (2010)	9,7%
Ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (%)	Τουλάχιστον 40%, 30-34 ετών	28,4% (2010)	32%
Μείωση αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού	20 εκατομμύρια	3.031.000 (2010)	Μείωση κατά 450.000
Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας σε Μtoe	Αύξηση ενεργειακής απόδοσης κατά 20%, 368 Μtoe		Μείωση κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας 2,7 Μtoe
Μείωση εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου, ποσοστιαία ως προς το 1990	-20%, ή -30% εάν οι συνθήκες το επιτρέψουν	+17% (2009)	-4%
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (% επί της μκτής τελικής κατανάλωσης ενέργειας)	20%	8,2% (2009)	18%

Πηγή:Εθνική Αρχή Συντονισμού ΕΣΠΑ (2012)

Σύμφωνα με το ΕΠΜ, το Συμβούλιο εκδίδει συστάσεις ανά χώρα. Ειδικότερα για την Ελλάδα, συνιστάται η πλήρης εφαρμογή των συμφωνηθέντων στο Μνημόνιο Συνεννόησης για την Οικονομική και Δημοσιονομική Πολιτική και η επικαιροποίησή του.

Το Μνημόνιο καθορίζει στόχους δημοσιονομικού και διαρθρωτικού χαρακτήρα. Ο κύριος στόχος αφορά την ταχεία δημοσιονομική προσαρμογή της χώρας, η οποία αποτελεί βασική παράμετρο για όλες τις πολιτικές που επηρεάζουν το σχεδιασμό της πολιτικής. Ειδικότερα όσον αφορά τα αναπτυξιακά σχέδια, θα πρέπει να εξεταστούν οι ακόλουθες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα πρέπει να συμβάλουν στην επίτευξη των ακόλουθων στόχων: αύξηση της παραγωγής, της αποταμίευσης και της εξαγωγικής ικανότητας με την ενίσχυση του εξωτερικού προσανατολισμού της οικονομίας- βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ευελιξίας των αγορών

προϊόντων και εργασίας- δημιουργία ευνοϊκότερου επιχειρηματικού περιβάλλοντος για εγχώριους και ξένους επενδυτές- εκσυγχρονισμός, αναδιοργάνωση και ενίσχυση του δημόσιου τομέα- και βελτίωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Ειδικότερα όσον αφορά τις περιφέρειες, ο νόμος 3852/2010 («Καλλικράτης») καθορίζει τις νέες αρμοδιότητες των περιφερειών και τους τρόπους προετοιμασίας και υλοποίησης των παρεμβάσεων. Ο Καλλικράτης αναθέτει στις περιφέρειες ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων, τόσο όσον αφορά τον προσδιορισμό των περιφερειακών αναγκών και τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των ΠΕΠ, όσο και τη συνεργασία με την κεντρική κυβέρνηση για την επίτευξη των εθνικών στόχων. Οι Περιφέρειες αναπτύσσουν επιχειρησιακά προγράμματα ανάλογα με τις δικές τους δυνατότητες. Συγκεκριμένα, οι Περιφέρειες έχουν αρμοδιότητες στους τομείς του οικονομικού σχεδιασμού και της ανάπτυξης, των φυσικών πόρων, της ενέργειας, της βιομηχανίας, της απασχόλησης, του εμπορίου, του τουρισμού, των μεταφορών και των επικοινωνιών, της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, της αλιείας, της υγείας, της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, του αθλητισμού, των δημόσιων έργων, του χωροταξικού σχεδιασμού και του περιβάλλοντος. Ειδικότερα, τονίζονται οι αυξανόμενες αρμοδιότητες των νησιωτικών δήμων, οι συνέργειες και οι συμπληρωματικότητες και η ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη ο περιφερειακός και ο τομεακός χωροταξικός σχεδιασμός γενικά και οι τομεακές πολιτικές ειδικότερα κατά τη διαδικασία σχεδιασμού.

Η βασική επιλογή στρατηγικής για την περίοδο 2014-2020 είναι αναμφίβολα η Κοινή Ευρωπαϊκή Στρατηγική E2020, που συμφωνήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής (Μάρτιος 2010). Η νέα αυτή στρατηγική θα υλοποιηθεί μέσω επτά «εμβληματικών πρωτοβουλιών». Η θεματική κατανομή των εμβληματικών πρωτοβουλιών έχει ως εξής (πίνακας 4):

Πίνακας 4. Εμβληματικές πρωτοβουλίες

Θεματική ενότητα	Εμβληματική πρωτοβουλία
Εξυπνη ανάπτυξη	Ψηφιακό θεματολόγιο για την ΕΕ Καινοτομία Νεολαία σε κίνηση
Βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη	Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους της Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης
Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς	Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας

Πηγή: Ειδική Γραμματεία ΕΣΠΑ, 2012

3. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

3.1. «Καλλικράτης» και οικονομική κρίση

Στην αρχή της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα το 2010, εφαρμόστηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στην αυτοδιοίκηση (Χρυσανθάκης&Μαυρίκας, 2010). Πρόκειται για τις μεταρρυθμίσεις του «Καλλικράτη», οι οποίες μείωσαν τον αριθμό των Δήμων σε 325 και τον Περιφερειών σε 13. Παράλληλα, έγινε μεταφορά αρμοδιοτήτων από την κεντρική εξουσία στους δήμους και τις περιφέρειες συμβάλλοντας στην αποκέντρωση και στις εκτελεστικές λειτουργίες του κεντρικού κράτους (Center of Expertise of Local Government Reform, 2011; Kalimeri, 2018; Χλέπας&Γετίμης, 2018).

Η δημοσιονομική προσαρμογή μέσω του προγράμματος «Καλλικράτης» δεν απέδωσε τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα για την τοπική αυτοδιοίκηση ή τους πολίτες λόγω της οικονομικής κρίσης (Pappas, 2013; ΚΕΔΕ, 2013; Χλέπας&Γετίμης, 2018). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η εφαρμογή των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών απαιτεί πρόσθετους πόρους, προσωπικό και υποστήριξη που δεν είναι εύκολα συμβατά με τη δημοσιονομική εναρμόνιση. Φυσικά, η δημοσιονομική κρίση θα ήταν πολύ πιο σοβαρή εάν δεν είχε εφαρμοστεί ο Καλλικράτης. Οι τοπικές κυβερνήσεις έγιναν ισχυρότερες και πιο ευέλικτες στην εφαρμογή πολιτικών δημοσιονομικής προσαρμογής, ενώ ταυτόχρονα η κεντρική κυβέρνηση βρήκε ευκολότερο να διαδραματίσει ηγετικό και εκτελεστικό ρόλο. Το πιο σημαντικό είναι ότι, δεδομένου του αριθμού των προ του Καλλικράτη δήμων, περιφερειών και νομικών προσώπων, η καθοδήγηση και η εποπτεία για την εξισορρόπηση του προϋπολογισμού θα ήταν δύσκολη, αν όχι αδύνατη (Υπουργείο Εσωτερικών, 2010; Χρυσανθάκης&Μαυρίκας, 2010; Αμανατίδης, 2011; Χλέπας&Γετίμης, 2018). Η αδυναμία ολοκλήρωσης του Καλλικράτη προκύπτει και από το γεγονός ότι η μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων αναβλήθηκε για το 2013 καθώς οι οικονομικοί πόροι και το προσωπικό για την υλοποίησή του κρίθηκαν ανεπαρκείς.

Έτσι, η μείωση των φορολογικών εσόδων του κράτους από τη μία πλευρά και η αναστολή των προσλήψεων προσωπικού στους ΟΤΑ από την άλλη, είχαν σοβαρές επιπτώσεις στους ΟΤΑ (ΚΕΔΕ, 2013). Η συρρίκνωση των κρατικών φορολογικών εσόδων μείωσε σημαντικά την ΚΑΠ, αλλά η μείωση αυτή ήταν αναμενόμενη, καθώς η ΚΑΠ προέρχεται από τον φόρο κινητής περιουσίας, ο οποίος συρρικνώθηκε λόγω της ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας. Είναι σημαντικό ότι η μείωση αυτή ξεπέρασε

το 60% (ΚΕΔΕ, 2013), αλλά η απόδοσή της είναι αβέβαιη σε χρηματικούς όρους και συχνά καθυστερεί. Ένας άλλος σημαντικός περιορισμός είναι η μείωση των ιδίων εσόδων πολλών δήμων, όπως οι φόροι, τα τέλη, τα δικαιώματα χρήσης και οι δωρεές, λόγω τόσο της οικονομικής κρίσης όσο και της ανάγκης ενίσχυσης των κοινωνικών πολιτικών που εφαρμόζουν οι δήμοι προς τους οικονομικά μειονεκτούντες πολίτες τους (Καπίδου, 2015).

Οι επιπτώσεις της κρίσης στην Ελλάδα δεν περιορίστηκαν στον οικονομικό τομέα, αλλά επηρέασαν όλες τις πτυχές της κοινωνίας. Η εκπλήρωση όλων των κοινωνικών αρμοδιοτήτων των δήμων και η αυξημένη ζήτηση για κοινωνικές υπηρεσίες προς τους πολίτες λόγω της οικονομικής κρίσης οδήγησαν σε αύξηση των αναγκών χρηματοδότησης και στελέχωσης των κοινωνικών δομών (παιδικοί σταθμοί, ΚΔΑΠ κ.λπ.) και των κοινωνικών επιχειρήσεων (κοινωνικές αγορές κ.λπ.). Επιπλέον, ο δανεισμός για τη χρηματοδότηση πρωτοβουλιών αγροτικής ανάπτυξης και υποδομών συρρικνώνεται, καθώς περιορίζεται στη χρηματοδότηση και αναδιάρθρωση του δημοσιονομικού χρέους μέσω της αποπληρωμής του χρέους. Επιπλέον, οι επιχορηγήσεις από προγράμματα δημοσίων επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων των εσόδων από το ΕΣΠΑ, έχουν επίσης μειωθεί σημαντικά.

Σε αυτό το πλαίσιο, το ΑΕΠ αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων της αναπτυξιακής πολιτικής της ΕΕ που καθορίζονται στη στρατηγική «Ευρώπη 2020»: Η αναπτυξιακή πορεία της ΕΕ ακολουθεί πτωτική πορεία, με απότομη πτώση το 2009 λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η οποία έπληξε τους ήδη μειούμενους ρυθμούς ανάπτυξης.

3.2. Προσδιορισμός της «οικονομικής εξυγίανσης»

Η οικονομική εξυγίανση αναφέρεται σε μια κατάσταση όπου η οικονομία αποκαθίσταται και βελτιώνεται σε οικονομικούς όρους μετά από μια περίοδο κρίσης, ύφεσης ή δυσκολιών. Εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια ή μετά από μια περίοδο οικονομικής κρίσης, ύφεσης ή δυσκολιών. Όταν μια χώρα ή μια οικονομία βρίσκεται σε κρίσιμη κατάσταση, είναι αναγκαίο να αντιμετωπίσει το πρόβλημα και να λάβει μέτρα για να επαναφέρει την οικονομία σε μια πιο βιώσιμη οικονομική πορεία. Κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης, η οικονομία αντιμετωπίζει συνήθως πολλά προβλήματα, όπως ύφεση, αύξηση της ανεργίας, υψηλά επιτόκια, μείωση της κατανάλωσης και επενδύσεων, υποτίμηση του νομίσματος κ.α. Παρουσιάζονται

απώλειες στην οικονομία και οι θέσεις εργασίας μειώνονται ενώ οι πολίτες αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες. Κατά τη διάρκεια αυτών των κρίσεων, η οικονομική δραστηριότητα μπορεί να επηρεαστεί σοβαρά, οι επιχειρήσεις μπορεί να κλείσουν, οι θέσεις εργασίας μπορεί να χαθούν και οι οικονομίες μπορεί να βρεθούν σε πτώχευση.

Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα και να αποκατασταθεί η οικονομική σταθερότητα, η οικονομική εξυγίανση είναι απαραίτητη. Κατά την εφαρμογή της οικονομικής εξυγίανσης, οι κυβερνήσεις, οι κεντρικές τράπεζες και οι ενδιαφερόμενοι φορείς λαμβάνουν μέτρα και πολιτικές που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων και στην επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η λέξη «εξυγίανση» σημαίνει ότι η οικονομία βγαίνει από μια αρνητική κατάσταση και επιστρέφει σε έναν πιο ισχυρό και σταθερό οικονομικό δρόμο. Μπορεί να είναι μια πολύπλοκη διαδικασία και να απαιτεί συνεργασία από πολλούς φορείς, όπως κυβερνήσεις, επιχειρήσεις, τράπεζες, επενδυτές και πολίτες. Στόχος είναι να δημιουργηθεί μια υγιής και βιώσιμη οικονομική κατάσταση που θα επιτρέψει την ανάπτυξη και την ευημερία της χώρας ή της περιοχής.

Για να επιτευχθεί η οικονομική εξυγίανση, απαιτούνται διάφορες πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των κύριων αιτιών της κρίσης και την επαναφορά της οικονομικής σταθερότητας. Οι πολιτικές και τα μέτρα για την οικονομική εξυγίανση μπορεί να περιλαμβάνουν δημοσιονομικές πειθαρχίες, μεταρρυθμίσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα, προαγωγή της ανάπτυξης και της επενδυτικής δραστηριότητας, εργατικές μεταρρυθμίσεις, προγράμματα κοινωνικής προστασίας και πολλά άλλα. Η επιτυχημένη οικονομική εξυγίανση μπορεί να οδηγήσει στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των αγορών, στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων, στην αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και την απασχόληση, προσφέροντας στη χώρα ή την περιοχή τη δυνατότητα για βιώσιμη ανάπτυξη και ευημερία.

Οι πολιτικές και μεταρρυθμίσεις που μπορούν να συμβάλουν στην οικονομική εξυγίανση περιλαμβάνουν:

1. **Οικονομική προσαρμογή:** Μείωση δαπανών και περικοπές που μπορεί να επηρεάσουν το δημόσιο χρέος και να ισοσκελίσουν τα δημόσια οικονομικά. Η δημοσιονομική πολιτική περιλαμβάνει μείωση του δημόσιου χρέους και του δημοσιονομικού ελλείμματος μέσω περικοπών στις δαπάνες, αναθεώρηση του φορολογικού συστήματος και ενίσχυση της φορολογικής εισπράξεως.

2. **Προώθηση της ανάπτυξης:** Ενθάρρυνση των επενδύσεων, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας με στόχο τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την αύξηση του ΑΕΠ. Η πολιτική για την ανάπτυξη περιλαμβάνει προώθηση της επενδυτικής δραστηριότητας, ενίσχυση του τομέα της καινοτομίας, προγράμματα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και ανάπτυξης νέων βιομηχανιών.
3. **Αγορά εργασίας:** Πολιτικές για την ενίσχυση της απασχόλησης και την εκπαίδευση της εργασιακής δύναμης.
4. **Χρηματοπιστωτικός τομέας:** Μεταρρυθμίσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα για την αποφυγή μελλοντικών κρίσεων και τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας. Γίνεται ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού τομέα, εποπτεία των τραπεζών, διασφάλιση της ρευστότητας και αποφυγή κερδοσκοπίας.
5. **Εξωτερικές συναλλαγές:** Ενθάρρυνση των εξαγωγών και της ξένης άμεσης επένδυσης για την ενίσχυση του εξωτερικού εμπορίου και τη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου. Πρόκειται για συνεργασία μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών φορέων για την ανασυγκρότηση των πληγέντων περιοχών και την επαναφορά της παραγωγικότητας.

Η οικονομική εξυγίανση δεν είναι μια αμετάβλητη διαδικασία και μπορεί να διαρκέσει διάφορα χρονικά διαστήματα. Οι επιτυχημένες πολιτικές και μεταρρυθμίσεις μπορούν να οδηγήσουν στην επίτευξη της εξυγίανσης και να επαναφέρουν την οικονομία σε μια βιώσιμη πορεία ανάπτυξης.

Έτσι, η οικονομική εξυγίανση αποτελεί μια αναζωογονητική διαδικασία που αποσκοπεί στην αποκατάσταση και βελτίωση της οικονομίας μετά από μια περίοδο κρίσης ή δυσκολιών. Απαιτεί συνεπή πολιτική δράση, συνεργασία και επιμονή, καθώς και την υιοθέτηση συντονισμένων πολιτικών που αντιμετωπίζουν τις αιτίες της κρίσης και προωθούν την οικονομική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με το άρθρο 107 του Ν. 4714/2020, με ευθύνη των αρμόδιων μονάδων του Υπουργείου Εσωτερικών, δημοσιεύεται ανά τρίμηνο στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών σύνοψη στοιχείων για τις τρέχουσες, ανεξόφλητες, εκκρεμείς και ληξιπρόθεσμες οφειλές των δήμων και των νομικών προσώπων προς τρίτους, καθώς και για τα ποσά που έχουν κατασχεθεί για την εξασφάλιση ληξιπρόθεσμων οφειλών προς τρίτους.

Τα στάδια προς την οικονομική εξυγίανση περιλαμβάνουν:

1. **Κρίση:** Η οικονομική εξυγίανση συνήθως αρχίζει όταν μια οικονομία αντιμετωπίζει μια κρίση, η οποία μπορεί να είναι χρηματοπιστωτική, οικονομική ή και τα δύο.

Κατά τη διάρκεια μιας κρίσης, η παραγωγική δραστηριότητα μειώνεται, η ανεργία αυξάνεται και η κατανάλωση συρρικνώνεται.

2. **Διάγνωση και ανάλυση:** Σε αυτό το στάδιο, πραγματοποιείται λεπτομερής διάγνωση της κατάστασης της οικονομίας από εμπειρογνώμονες. Αναλύονται οι αιτίες που οδήγησαν στην κρίση, εξετάζονται οι ασθένειες και οι περιοχές που χρήζουν βελτίωσης καθώς και πιθανές λύσεις.
3. **Σχεδιασμός πολιτικής:** Βάσει της ανάλυσης, διαμορφώνεται μια στρατηγική για την οικονομική εξυγίανση. Αναπτύσσονται πολιτικές και μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και τη διασφάλιση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Αυτές οι πολιτικές μπορεί να περιλαμβάνουν δημοσιονομικές πειθαρχίες, μεταρρυθμίσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα, εργατικές μεταρρυθμίσεις, ενθάρρυνση των επενδύσεων και πολλά άλλα.
4. **Εφαρμογή των μέτρων:** Αφού καθοριστούν οι πολιτικές, πραγματοποιείται η εφαρμογή των μέτρων στην πράξη. Αυτό μπορεί να απαιτεί την έκδοση νομοθεσίας, την εφαρμογή οικονομικών μέτρων, την υλοποίηση προγραμμάτων και πολιτικών, και την υποστήριξη από τους πολίτες και τις επιχειρήσεις.
5. **Παρακολούθηση και προσαρμογή:** Η οικονομική εξυγίανση είναι μια συνεχής διαδικασία που απαιτεί παρακολούθηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των πολιτικών. Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής, μπορεί να απαιτείται προσαρμογή ή αναθεώρηση των πολιτικών, ανάλογα με τις εξελίξεις στην οικονομία και τις αποτελεσματικότητας των μέτρων.

Συνοψίζοντας, η οικονομική εξυγίανση είναι μια σύνθετη και μακροχρόνια διαδικασία που απαιτεί την αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων και την εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών για την επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και ανάκαμψης.

3.3. Θεσμικό πλαίσιο

Το θεσμικό πλαίσιο που εφαρμόζεται στη δημοσιονομική διαχείριση της τοπικής αυτοδιοίκησης το 2010 δεν είναι ενιαίο και για τα δύο επίπεδα διακυβέρνησης. Έτσι, με εξαίρεση τον νόμο 2362/95 για το «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις», τα οικονομικά θέματα των δήμων διέπονται από τον νόμο 3463/2006 «Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων», ο οποίος κάνει εκτενή και ρητή αναφορά στην υποχρέωση κατάρτισης ισοσκελισμένων προϋπολογισμών.

Επιπλέον, το Β.Δ. 17-5/15-6-59 διάταγμα για τη δημοσιονομική διαχείριση και το λογιστικό των Δήμων και Κοινοτήτων εφαρμόζεται στη δημοσιονομική χρήση, ενώ η ΚΥΑ 7028/2004 για τον καθορισμός τύπων του προϋπολογισμού των Δήμων και Κοινοτήτων, ορίζει τους τύπους του προϋπολογισμού. Αυτό το θεσμικό πλαίσιο χαρακτηριζόταν από αβεβαιότητα στις προβλέψεις των εσόδων και επέτρεπε στις τοπικές κυβερνήσεις να πραγματοποιούν δαπάνες χωρίς να λαμβάνουν υπόψη την αβεβαιότητα στην είσπραξη των εσόδων. Ως αποτέλεσμα, η συνεχής υποεκτέλεση του προϋπολογισμού οδήγησε σε ελλείμματα.

Στον Β΄ βαθμό ΤΑ, τα δημοσιονομικά θέματα ρυθμίστηκαν από τον Κώδικα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (αρ 87 του Π.Δ.30/1996) και, εκτός από τη γενική αναφορά στο νόμο, εφαρμόστηκε η ετήσια εγκύκλιος του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους κατά την κατάρτιση του ετήσιου προϋπολογισμού. Εφαρμόστηκαν οι διατάξεις του άρθρου 165 του Νόμου για τους Δήμους και τις Κοινότητες (Ν. 3463/2006), αλλά όχι σε σχέση με την υποβολή στοιχείων από τους δήμους στο Υπουργείο Εσωτερικών. Ως αποτέλεσμα, δεν υποβλήθηκαν συστηματικά οικονομικά στοιχεία από τους ΟΤΑ, παρά μόνο ισολογισμοί, οι οποίοι αποθηκεύτηκαν σε ανεπεξέργαστη μορφή στα οικονομικά αρχεία των ΟΤΑ. Κατά συνέπεια, δεν υπήρχε σχετική βάση δεδομένων. Επιπλέον, η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΣΥΕ) συνέλεξε οικονομικές πληροφορίες μέσω της διαδικασίας αποστολής και υποβολής ερωτηματολογίων, τα οποία στη συνέχεια επεξεργάστηκαν και δημοσιεύθηκαν στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας.

3.4. Συλλογή, παρακολούθηση και επεξεργασία οικονομικών στοιχείων ΟΤΑ

Η υποχρέωση των τοπικών αρχών να υποβάλλουν στοιχεία στο Υπουργείο Εσωτερικών υπήρχε πριν από το 2010 (3463/2006, άρθρ. 165). Ωστόσο, από το 2010, η εθνική δημοσιονομική εναρμόνιση και η υποχρέωση της Ελλάδας ως κράτους μέλους της ΕΕ να υποβάλλει επίσημα στοιχεία για όλους τους φορείς της γενικής κυβέρνησης και συνεπώς και για τους ΟΤΑ (νόμος 3832/2010 για το Ελληνικό Στατιστικό Σύστημα) όρισαν το σχετικό οργανωτικό πλαίσιο και καθόρισαν τις διαδικασίες για τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων. Επίσης δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων σε επίπεδο ΤΑ για τη διευκόλυνση της διαδικασίας συλλογής δεδομένων.

Η πολιτική συλλογής, παρακολούθησης και επεξεργασίας δημοσιονομικών δεδομένων της τοπικής αυτοδιοίκησης συνέβαλε και συνεχίζει να συμβάλλει σημαντικά στην παρακολούθηση και αξιολόγηση των δημοσιονομικών δεδομένων της τοπικής αυτοδιοίκησης και, το σημαντικότερο, στην ανάπτυξη και εφαρμογή πολιτικών δημοσιονομικής εξυγίανσης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

3.5. Δημοσιονομική εξυγίανση της τοπικής αυτοδιοίκησης

Κατά τη δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας, έγιναν προσπάθειες αναδιάρθρωσης των οικονομικών της τοπικής αυτοδιοίκησης και η παρέμβαση επικεντρώθηκε στη μείωση του χρέους και των συνολικών υποχρεώσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης και στη δημιουργία δικλείδων ασφαλείας για την αποτροπή μελλοντικών ελλειμμάτων. Αυτό περιελάμβανε παρεμβάσεις στη διαδικασία κατάρτισης του προϋπολογισμού, προγράμματα επιχορήγησης για την ελάφρυνση του χρέους και την ανάπτυξη θεσμικών πλαισίων για προγράμματα δημοσιονομικής εξυγίανσης.

3.5.1. Τυποποίηση της διαδικασίας κατάρτισης του προϋπολογισμού

Η παρέμβαση αυτή σχετίζεται με τις προσπάθειες ελέγχου του ύψους των εσόδων που διατίθενται στους προϋπολογισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς ο νόμος εξουσιοδοτεί τον Υπουργό Εσωτερικών να καθορίζει ανώτατα όρια εσόδων. Η αποτροπή της υπερεκτίμησης των εσόδων κατά τη διάρκεια της ετήσιας διαδικασίας κατάρτισης του προϋπολογισμού συμβάλλει στην αποφυγή ελλειμμάτων και αυξήσεων των δαπανών που θα καθιστούσαν αδύνατη την εξισορρόπηση του προϋπολογισμού τα επόμενα έτη. Στο πλαίσιο αυτό, η υποχρέωση τροποποίησης του προϋπολογισμού σε περίπτωση υποεκτίμησης από την πλευρά των εσόδων εντάσσεται σε αυτό το πλαίσιο.

Η παρέμβαση στην πλευρά των εσόδων αντί της πλευράς των δαπανών είναι αντίθετη με τη συνταγματικά κατοχυρωμένη οικονομική αυτονομία των τοπικών κυβερνήσεων (άρθρο 102 του Συντάγματος).

3.5.2. Επιχορήγηση ληξιπρόθεσμων οφειλών

Το κράτος ανέλαβε την αποπληρωμή των οφειλών των δήμων και των περιφερειών (1,2 δισ. ευρώ) έως τις 31 Δεκεμβρίου 2011 σύμφωνα με το ολοκληρωμένο πρόγραμμα του Υπουργείου Οικονομικών για την αποπληρωμή του χρέους της γενικής κυβέρνησης συνολικού ύψους 8,5 δισ. ευρώ (απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών αριθ. 2/86954/DPG/29-11-2012).

Η συγκεκριμένη πολιτική στοχεύει στην παροχή έκτακτης βοήθειας σε δήμους με ληξιπρόθεσμες οφειλές. Σύμφωνα με το άρθρο 1, οι έκτακτες πληρωμές μπορούν να γίνουν από τις πιστώσεις του προϋπολογισμού του τρέχοντος ή του επόμενου έτους των ενδιαφερόμενων φορέων, εφόσον πληρούνται άλλες προϋποθέσεις σχετικά με τη νομιμότητα και κανονικότητα των οφειλών αυτών. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην παροχή έκτακτης στήριξης στους ΟΤΑ με ληξιπρόθεσμες οφειλές. Το πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση για την οικονομική πολιτική του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2013-2016 και σε σχέση με τις απαιτήσεις του Μνημονίου ως προϋπόθεση για την καταβολή δόσεων (και για την τόνωση της ρευστότητας της αγοράς). Οι φορείς υλοποίησης της πολιτικής είναι το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Εσωτερικών, καθώς και οι οργανισμοί-χορηγοί.

Σύμφωνα με το Ν. 4093/2012, έχει τεθεί σε εφαρμογή η υπ' αριθμ. 2/86954/ΔΠΓ/29-11-2012 απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και 54/48667/27-12-2012 Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών και Οικονομικών για τη διαγραφή χρεών Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου του Υπουργού Εσωτερικών. Ληξιπρόθεσμες οφειλές είναι οι ανεξόφλητες οφειλές προς τρίτους εκτός της γενικής κυβέρνησης, που καθυστερούν 90 ημέρες από την ημερομηνία έκδοσης του σχετικού τιμολογίου ή άλλου ισοδύναμου εγγράφου.

Ειδικότερα, ως συνέπεια του νόμου 4093/2012, το Υπουργείο Οικονομικών εξέδωσε την απόφαση 2/86954/ΔΠΓΚ/29-11-2012 σχετικά με ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα χρηματοδότησης ληξιπρόθεσμων οφειλών φορέων της γενικής κυβέρνησης συνολικού ύψους 8,5 δισ. ευρώ, προκειμένου οι ΟΤΑ να μπορέσουν να πληρώσουν τις ληξιπρόθεσμες οφειλές τους. Προϋπόθεση ήταν να εξοφληθούν τα χρέη μέχρι τότε και να μην υπάρξει δανεισμός και δημιουργία νέων χρεών. Αυτός ο όρος χρηματοδότησης ήταν κοινός για όλους τους φορείς της γενικής κυβέρνησης και ανεξάρτητος από τις μειώσεις της ΚΑΠ.

Στη συνέχεια, με την εγκύκλιο 54/48667/27-12-2012 του Υπουργείου Εσωτερικών κινήθηκε η διαδικασία για την ένταξη των ΟΤΑ στο πρόγραμμα επιχορήγησης και τους απεστάλη συμφωνία αποδοχής ως απαραίτητη προϋπόθεση. Οι υποχρεώσεις έως τις 31 Δεκεμβρίου 2011 ήταν επιλέξιμες για την επιχορήγηση. Οι δικαιούχοι επιχορήγησης έπρεπε να είναι φορείς εγγεγραμμένοι στο μητρώο της Γενικής Κυβέρνησης κατά την ημερομηνία έκδοσης του νόμου και για τους οποίους είχε αποσταλεί αίτημα για επιχορήγηση. Η τελική έγκριση χορηγήθηκε από το Γενικό

Λογιστήριο του Κράτους αφού επιβεβαίωσε ότι τα στοιχεία είχαν υποβληθεί στη βάση δεδομένων της ΕΤΑΑ.

Οι επιχορηγήσεις κατανεμήθηκαν στον προϋπολογισμό από το Υπουργείο Οικονομικών και στη συνέχεια εκταμιεύθηκαν σε δόσεις όπως συμφωνήθηκε από τον Υπουργό Εσωτερικών. Το πρόγραμμα έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2014 και οι ΟΤΑ (δήμοι και περιφέρειες) ήταν σε θέση να χρησιμοποιήσουν 1,2 δισ. ευρώ.

3.5.3. Πρόγραμμα Εξυγίανσης

Μετά τις μεταρρυθμίσεις του Ν. 3852/2010 άρθρ 262 και 263, του Ν. 4111/2013 άρθρ. 4§6, του Ν. 4270/2014 και του Ν. 4316/2014 άρθρ. 75, το θεσμικό πλαίσιο για την ένταξη των ΟΤΑ στο πρόγραμμα ένταξης έχει ολοκληρωθεί. Έτσι, οριστικοποιήθηκε το συλλογικό όργανο με αρμοδιότητα λήψης σχετικών αποφάσεων, οι προϋποθέσεις ένταξης των ΟΤΑ στο πρόγραμμα και οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν, ενώ σημαντικό ήταν να εξασφαλιστούν οι πηγές χρηματοδότησης μέσω του λογαριασμού εξυγίανσης που προβλέπεται στο Ν. 4316/2014.

Για τους δήμους με υπερβολική υπερχρέωση ή χρέη, θεσπίστηκε διαδικασία εξυγίανσης βάσει ειδικού προγράμματος, σύμφωνα με την οποία ο δήμος συμμετέχει στο πρόγραμμα με κοινοβουλευτική απόφαση ή με ειδική επιτροπή που αποφασίζει βάσει αντικειμενικών κριτηρίων. Η συμμετοχή στο πρόγραμμα επιβάλλει αυστηρούς περιορισμούς στο δανεισμό, απαγορεύει τις προσλήψεις και περιορίζει τα επενδυτικά κεφάλαια. Παράλληλα, διενεργούνται τακτικοί έλεγχοι για την αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος ένταξης.

Με τον τρόπο αυτό επιλύονται προβλήματα όταν ένας υπερχρεωμένος δήμος συγχωνεύεται με έναν οικονομικά υγιή δήμο. Το πρόγραμμα δεν εφαρμόζεται στο σύνολο του καλλικρατικού δήμου αλλά σε συγκεκριμένους αφερέγγυους δήμους. Το πρόγραμμα είναι διαθέσιμο κατόπιν αιτήματος σε δήμους, συνενωμένες δημοτικές ενότητες και περιφέρειες. Για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα απαιτείται απόφαση 3/5 του δημοτικού/περιφερειακού συμβουλίου. Έχει συσταθεί Επιτροπή Ελέγχου, αποτελούμενη από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Ελέγχου, τον Σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τον Γενικό Διευθυντή Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Εσωτερικών και την ΚΕΔΚΕ ή έναν τοπικό εκπρόσωπο που είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση του συστήματος ενοποίησης.

Οι βασικές προϋποθέσεις για την υπαγωγή στο καθεστώς εξυγίανσης είναι ότι το ετήσιο χρέος πληρωμής τόκων υπερβαίνει ένα ορισμένο ποσοστό του κανονικού

εισοδήματος ή το συνολικό χρέος υπερβαίνει ένα ορισμένο ποσοστό του κανονικού εισοδήματος. Στη συνέχεια γίνεται αξιολόγηση από ελεγκτή και καταρτίζεται σχέδιο εξυγίανσης με μέτρα, δράσεις και χρονοδιαγράμματα (ΕΕΤΑΑ, 2012).

Οι πολιτικές αυτές χαρακτηρίζονται από συμπληρωματικότητα και αλληλεπίδραση, καθώς παρέχουν τις απαραίτητες οικονομικές πληροφορίες για τις πολιτικές δημοσιονομικής εξυγίανσης, ενώ οι πολιτικές δημοσιονομικής εξυγίανσης χρησιμοποιούν και επικαιροποιούν τις απαιτήσεις των πολιτικών δημοσιονομικής εξυγίανσης σε επίπεδο συλλογής οικονομικών δεδομένων.

Επιπλέον, η δημιουργία φορέων παρακολούθησης της οικονομικής αυτοτέλειας συμβάλλει στη δημιουργία υποσυστημάτων πολιτικής (Sabatier, 1986 στο Λαδής&Νταλάκου, 2010) που διαπερνούν οριζόντια τις συγκεκριμένες πολιτικές, λειτουργώντας ως σύνδεσμοι και βελτιώνοντας και διασφαλίζοντας τη δημοσιονομική αποτελεσματικότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Τα προγράμματα δημοσιονομικής εξυγίανσης αποτελούν μέρος της πολιτικής δημοσιονομικού εξορθολογισμού των τοπικών κυβερνήσεων και περιλαμβάνουν:

- Κανόνες και περιορισμούς στον δανεισμό
- Κανόνες για έναν ασφαλή και ισοσκελισμένο προϋπολογισμό
- Μέτρα για τη διασφάλιση της χρηστής και αξιόπιστης δημοσιονομικής διαχείρισης και του ορθού δημοσιονομικού ελέγχου
- Μέτρα για τη διασφάλιση υγιών και διαφανών δημόσιων οικονομικών, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για τη διασφάλιση ισοσκελισμένων και διαφανών προϋπολογισμών
- Εξάλειψη του προβλήματος των υπερχρεωμένων τοπικών κυβερνήσεων μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

3.6. Διαδικασίες ένταξης στο Πρόγραμμα Εξυγίανσης

Η διαδικασία συμμετοχής σε πρόγραμμα εξυγίανσης έχει ως εξής

- Προσδιορισμός της ανάγκης για χρηματοοικονομική αξιολόγηση βάσει αντικειμενικών κριτηρίων
- Αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης του ΟΤΑ από τους ελεγκτές
- Ανάπτυξη συγκεκριμένου επιχειρηματικού σχεδίου αναδιάρθρωσης
- Έγκριση του σχεδίου από ανεξάρτητη επιτροπή ελέγχου υπό την προεδρία ελεγκτή

Για την ένταξη ενός δήμου στο Ειδικό Πρόγραμμα Εξυγίανσης.

- Παρέχονται οικονομικά στοιχεία από τη βάση δεδομένων για τον εντοπισμό των δήμων που δεν πληρούν τα κριτήρια του νόμου 3852/2010 και του σχετικού δημοτικού διατάγματος.
- Εκδίδεται διοικητική απόφαση στην οποία αναφέρεται ότι ο δήμος πρέπει να αξιολογηθεί.
- Η αξιολόγηση των οικονομικών στοιχείων των δήμων ανατίθεται σε εξουσιοδοτημένο ελεγκτή.
- Ο επίτροπος ελέγχου συντάσσει έκθεση αξιολόγησης.
- Η Επιτροπή Ελέγχου αποφασίζει να συμμετάσχει στο πρόγραμμα ένταξης.
- Μετά την απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου, ο δήμος υποβάλλει επιχειρηματικό σχέδιο αναδιάρθρωσης.
- Η επιτροπή ελέγχου εγκρίνει, τροποποιεί ή, εάν δεν υποβληθεί εγκαίρως, καταρτίζει σχέδιο εργασίας για το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης
- Το επιχειρηματικό σχέδιο που εγκρίνεται από την Επιτροπή Ελέγχου τίθεται σε ισχύ μετά την απόφαση του Υπουργού.

3.7. Διαφάνεια των οικονομικών της τοπικής αυτοδιοίκησης

Για τη διασφάλιση της αμεροληψίας και της διαφάνειας στη διαδικασία, συστάθηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών Επιτροπή Ελέγχου, η οποία αποτελείται από συμβούλους της Ελεγκτικής Υπηρεσίας, τον Γενικό Διευθυντή της Διεύθυνσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Υπουργείου και εκπροσώπους της ΚΕΔΕ.

Επιπλέον, δόθηκαν σύγχρονα εργαλεία δημοσιονομικής διαχείρισης και ελέγχου, όπως ένα ολοκληρωμένο σύστημα σχεδιασμού και κατάρτισης προϋπολογισμού, αναλυτική λογιστική σε όλη την ΤΑ, μια επικαιροποιημένη και επικυρωμένη βάση δεδομένων και ταμειακή υπηρεσία σε δήμους και περιφέρειες. Βασική προτεραιότητα είναι η ενίσχυση και η υποστήριξη της εποπτείας. Ως εκ τούτου, όλα τα νέα συμμετοχικά όργανα, όπως οι συμβουλευτικές επιτροπές, διαδραματίζουν βασικό ρόλο στην οικονομική διαχείριση των νέων ΟΤΑ. Τα μέτρα δημοσιοποίησης των αποφάσεων για τις τοπικές και περιφερειακές δημόσιες δαπάνες είναι επίσης προς αυτή την κατεύθυνση. Το ζήτημα δεν είναι μόνο η ύπαρξη ενεργών πολιτών, αλλά και καλά ενημερωμένων πολιτών. Τέλος, αναμένεται ότι η επέκταση της εποπτείας του

Σώματος Επιθεωρητών στους δήμους, τις περιφέρειες και τα νομικά πρόσωπα αυτών, η δημιουργία και λειτουργία μιας αυτόνομης ελεγκτικής υπηρεσίας όχι μόνο διασφαλίζει τη διαφάνεια, αλλά και τη χρηστή διαχείριση των οικονομικών πόρων των ΟΤΑ.

3.8. Επιχειρησιακά προγράμματα των δήμων - προγράμματα δράσης

Κάθε δήμος καταρτίζει ένα τετραετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ), το οποίο καθορίζεται ετησίως στο Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης (ΕΠΔ) και στον ετήσιο προϋπολογισμό. Ένα τεχνικό πρόγραμμα καταρτίζεται και υποβάλλεται μαζί με το ΕΠΔ, αποτελεί μέρος του ΕΠ και επισυνάπτεται ως παράρτημα αυτού. Η προετοιμασία του σχεδίου ΕΠΔ και του σχεδίου προϋπολογισμού και η διαδικασία διαβούλευσης πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί έως τις 30 Σεπτεμβρίου κάθε έτους. Το δημοτικό συμβούλιο υποχρεούται να καθορίσει το ανώτατο όριο του προϋπολογισμού δαπανών για το επόμενο έτος για κάθε δήμο και τοπική αυτοδιοίκηση. Με βάση αυτό το ποσό, το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο καταρτίζει σχέδιο προϋπολογισμού για έργα και δραστηριότητες. Το εν λόγω σχέδιο προϋπολογισμού περιλαμβάνει ειδικό παράρτημα στο οποίο παρουσιάζονται οι δραστηριότητες (συμπεριλαμβανομένων των έργων και των υπηρεσιών) που σχετίζονται με τους συνενωμένους δήμους που αποτελούν το νέο δήμο Καλλικράτη.

Η αναλογία των πόρων που κατανέμονται σε κάθε νομαρχιακή ενότητα αποφασίζεται από τον Υπουργό Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης σε συνεννόηση με την ΚΕΔΕ. Έτσι διασφαλίζεται ότι οι δήμοι δεν «αδικούνται» από την κατανομή των πόρων. Οι προϋπολογισμοί, τα ετήσια σχέδια δραστηριοτήτων, οι εκθέσεις της Οικονομικής Επιτροπής και οι αποφάσεις των δημοτικών συμβουλίων σχετικά με την εφαρμογή φόρων, τελών και εισφορών πρέπει να υποβάλλονται στην Επιτροπή Ελέγχου. Εάν διαπιστωθούν παρατυπίες, ο νόμιμος ελεγκτής ζητά από το δημοτικό συμβούλιο να καταρτίσει κατάλληλο προϋπολογισμό εντός 20 ημερών.

Οι οικονομικές λειτουργίες του δήμου εκτελούνται από το Τμήμα Ειδικών Υπηρεσιών, το οποίο αποτελεί μέρος του Τμήματος Οικονομικών και ιδρύθηκε με τον Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας (ΟΕΥ).

Η Οικονομική Επιτροπή υποβάλλει έκθεση κάθε τρεις μήνες στο Δημοτικό Συμβούλιο σχετικά με τα αποτελέσματα της εκτέλεσης του προϋπολογισμού. Οι

εκθέσεις αυτές δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του δήμου και περιλαμβάνουν γνωμοδοτήσεις της μειοψηφίας.

Ο προϋπολογισμός του νέου δήμου που προκύπτει από τη συγχώνευση περιλαμβάνει υποχρεωτικά όλα τα χρέη και τις απαιτήσεις του συγχωνευμένου δήμου ή της κοινότητας. Μέχρι την κατάρτιση και έγκριση του προϋπολογισμού του νέου δήμου (το αργότερο μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2011), ο προϋπολογισμός του συγχωνευμένου δήμου εφαρμόζεται με τον τρόπο αυτό.

Προληπτικοί έλεγχοι από το Ελεγκτικό Συνέδριο διενεργούνται επίσης για όλες τις τοπικές αρχές, ανεξάρτητα από τον πληθυσμό τους. Οι δαπάνες των δήμων, των περιφερειών, των αστυνομικών αρχών, των δημόσιων επιχειρήσεων, των επιχειρήσεων ύδρευσης και αποχέτευσης και των ανωνύμων εταιρειών του άρθρου 266 του Ποινικού Κώδικα θα τελούν υπό τον έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ανεξάρτητα από τον πληθυσμό τους (ΕΕΑΤΑ, 2012).

3.9. Υποχρεώσεις και δικαιώματα ενταγμένων στο Πρόγραμμα Εξυγίανσης

Οι δήμοι που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα έχουν ορισμένες υποχρεώσεις που αφορούν εν όλω ή εν μέρει μόνο μία δημοτική ενότητα. Ειδικότερα, έχουν τις ακόλουθες υποχρεώσεις:

- Να διαθέσουν μέρος ή το σύνολο των εσόδων τους, συμπεριλαμβανομένων των εσόδων από τη ΣΑΤΑ, για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος- κατά περίπτωση, η ΣΑΤΑ θα χρηματοδοτεί μόνο έργα για τη συντήρηση και την επισκευή των υποδομών.
- Να παγώσουν ή να περιορίσουν τη χρηματοδότηση ορισμένων κανόνων (π.χ. διαφήμιση, εκδηλώσεις).
- Να παγώσουν ή να περιορίσουν τις προσλήψεις και τις συμβάσεις.
- Να εφαρμόσουν το Πρόγραμμα σύμφωνα με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, το οποίο δεν υπερβαίνει τη θητεία του δήμου.

Όσον αφορά την επιλεξιμότητα, το πρόγραμμα μπορεί να περιλαμβάνει

- Παράταση της περιόδου αποπληρωμής των δανείων.
- Τόκους για δάνεια και άλλες πιστωτικές διευκολύνσεις που λαμβάνονται από πιστωτικά ιδρύματα για ορισμένο χρονικό διάστημα

- Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δαπάνες αποπληρωμής χρέους για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων έχει συσταθεί ο λογαριασμός Αναδιάρθρωσης και Αλληλεγγύης της Αυτοδιοίκησης που χρηματοδοτεί το πρόγραμμα.

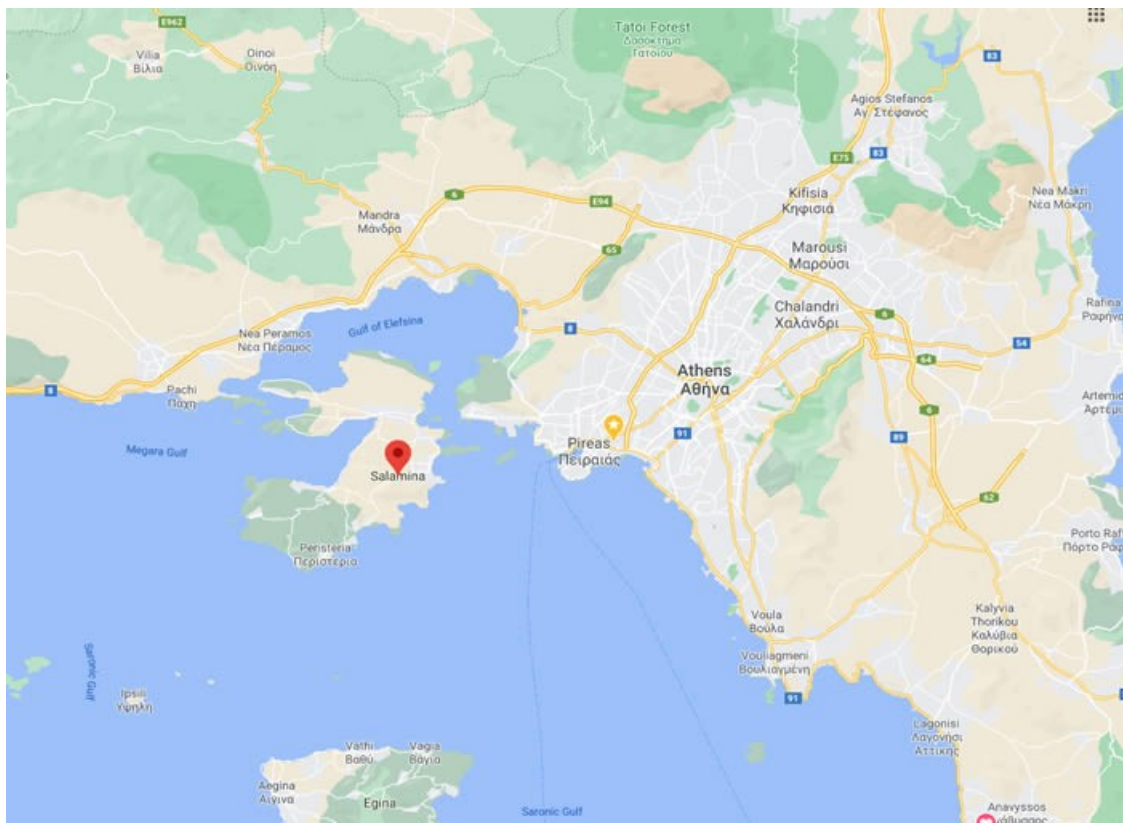
4. Ο ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ

4.1. Εξωτερικό περιβάλλον

Ο Δήμος Σαλαμίνας ανήκει στην Περιφέρεια Αττικής και δημιουργήθηκε την 1η Ιανουαρίου 2011 από τη συνένωση των Δήμων Σαλαμίνας και Αμπελακίων στο πλαίσιο του σχεδίου Καλλικράτης. Στην αρμοδιότητά του υπάγεται ο Δήμος Σαλαμίνας και τα γειτονικά νησιά. Επίκεντρο του δήμου είναι η Σαλαμίνα. Σήμερα ο δήμος χωρίζεται σε τρεις κοινότητες: Σαλαμίνας, Αιαντείου και Αμπελακίων-Σεληνίων.

Το νησί έχει έκταση 96,09 km² και πληθυσμό 37.220 (απογραφή 2021) παρουσιάζοντας μείωση 37.220 κατοίκους καθώς στην απογραφή του 2011 είχε 39.283 κατοίκους με πληθυσμιακή πυκνότητα υψηλότερη από ό,τι σε άλλα ελληνικά νησιά. Αυτό οφείλεται στη μικρή απόσταση από την Αθήνα. Το νησί συνδέεται με το Πέραμαόλο το 24ωρο που απευθείας με το λιμάνι του Πειραιά.

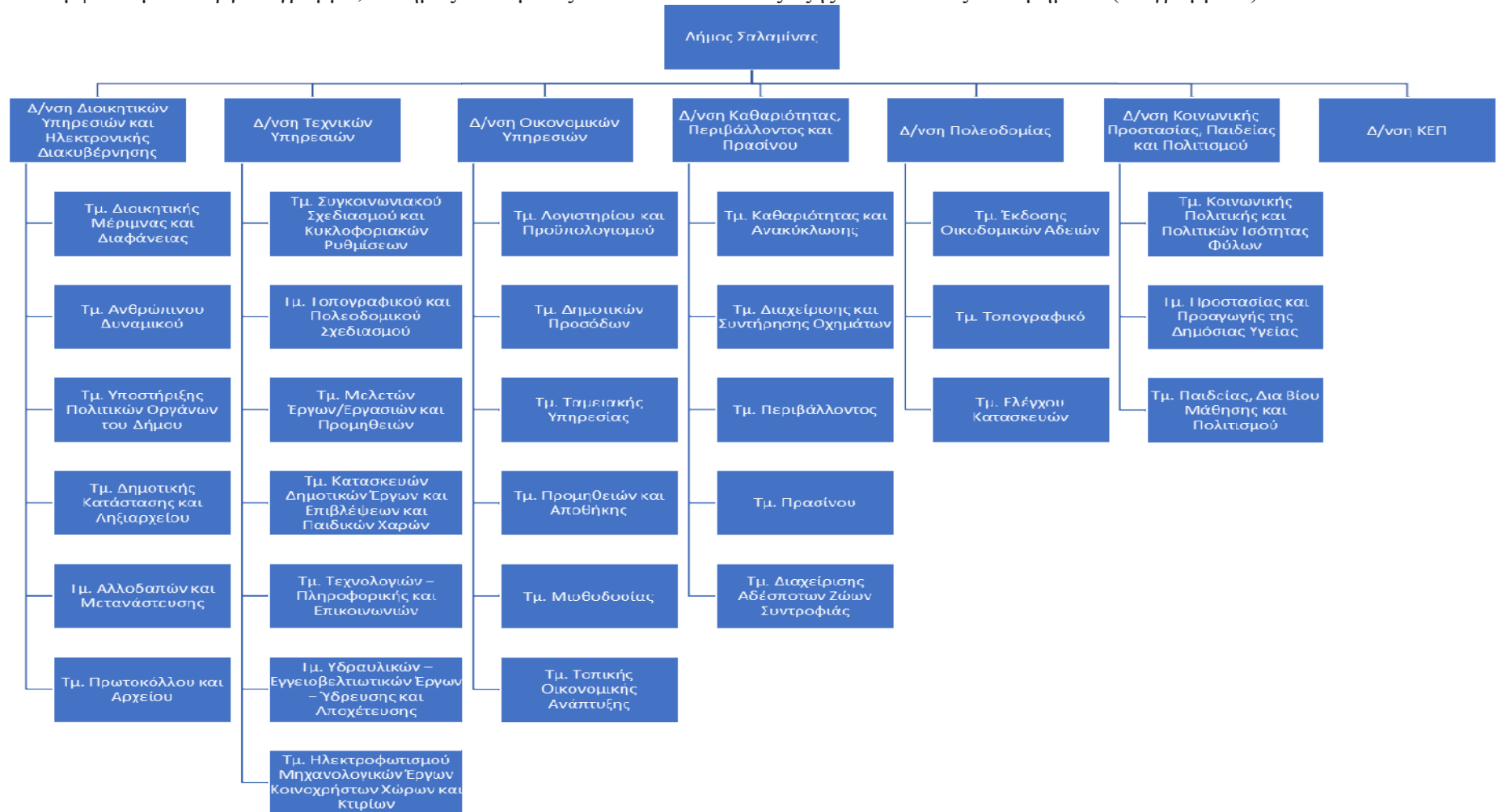
Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για την επιβατική κίνηση στα ευρωπαϊκά λιμάνια το 2008 και το 2009, το λιμάνι της Σαλαμίνας βρίσκεται στη 2^η θέση και το Πέραμα στην 3^η με 13 εκατομμύρια επιβάτες. Υπάρχει επίσης ακτοπλοϊκή σύνδεση με τη Νέα Πέραμο από λιμάνι κοντά στο μοναστήρι της Παναγίας Φανερωμένης (Εικόνα 1).

Εικόνα 1. Χάρτης Σαλαμίνας

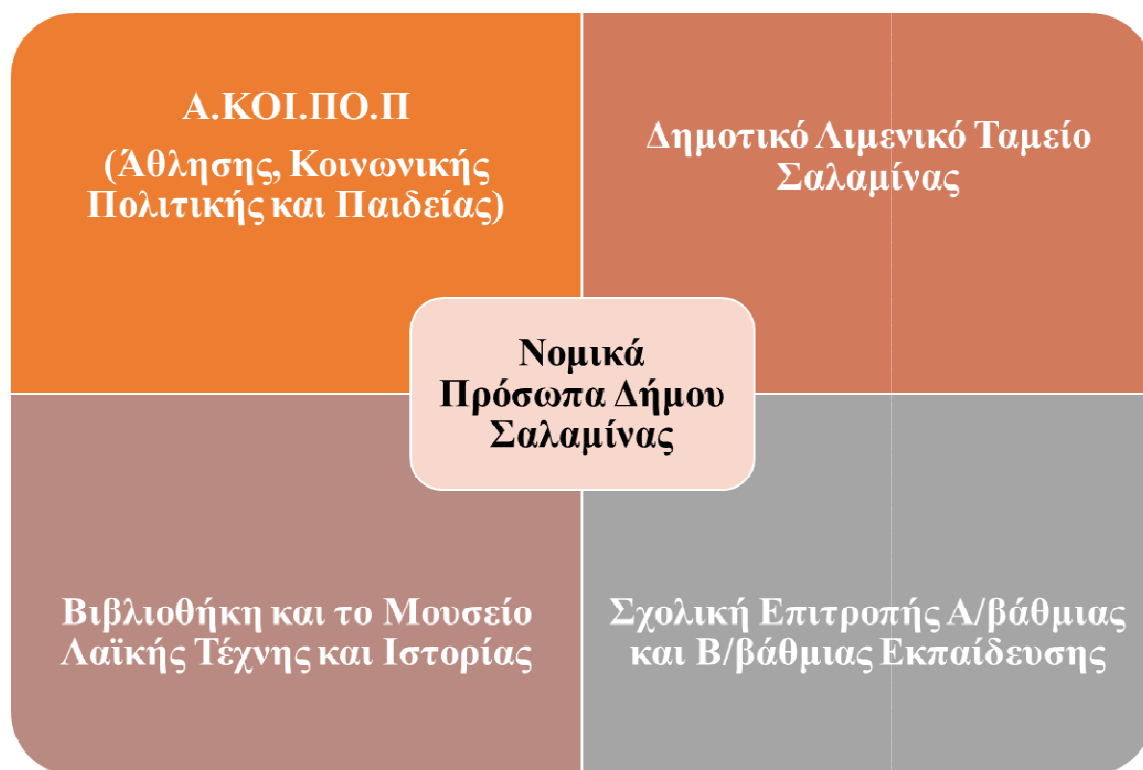
4.2. Εσωτερικό περιβάλλον

Σύμφωνα με το οργανόγραμμα, ο Δήμος Σαλαμίνας αποτελείται από τις εξής Διευθύνσεις και τμήματα (διάγραμμα 6):

Διάγραμμα 6. Οργανόγραμμα Δήμου Σαλαμίνας

Τα **Νομικά Πρόσωπα** που εποπτεύει ο Δήμος Σαλαμίνας φαίνονται στο διάγραμμα 7.

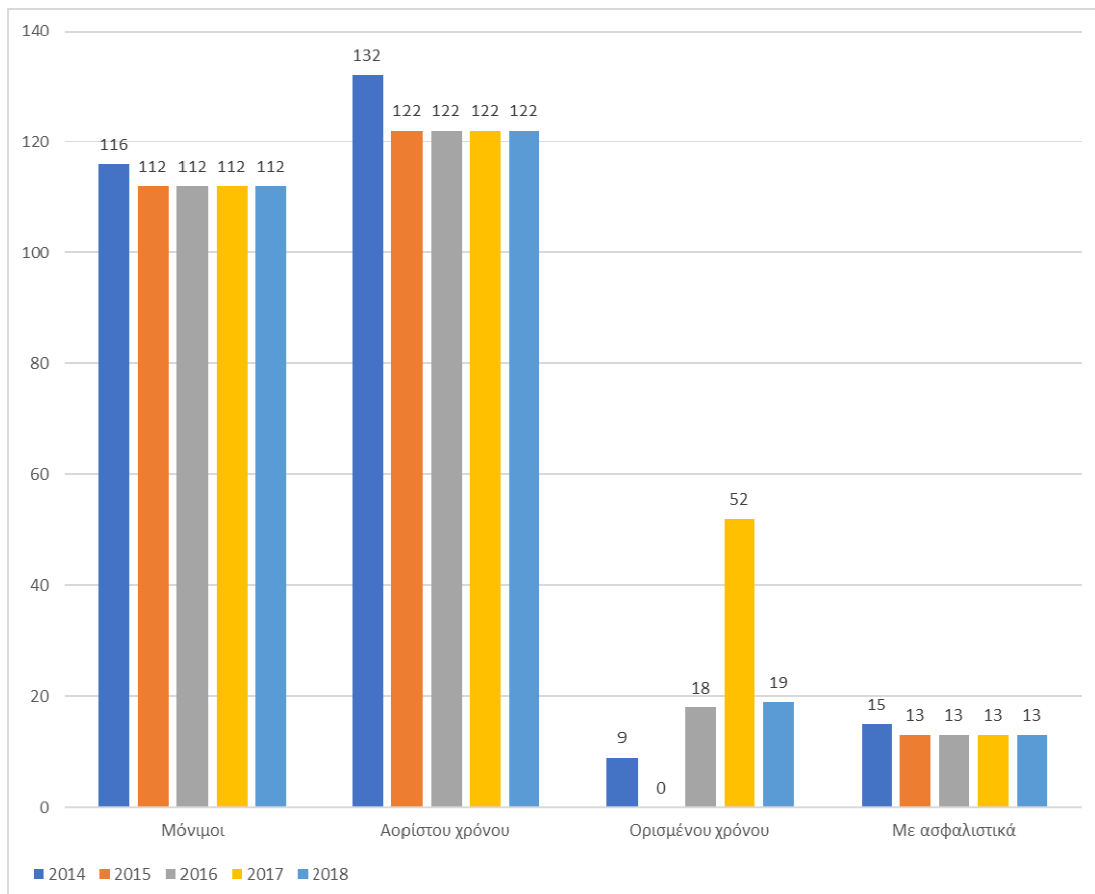
Διάγραμμα 7. Εποπτευόμενα νομικά πρόσωπα

Στο Δήμο Σαλαμίνας απασχολούνται διαχρονικά ο κατωτέρω αριθμός υπαλλήλων (πίνακας 5, διάγραμμα 8) (προσάρτημα ισολογισμού). Σύμφωνα με όσα περιγράφονται, ο αριθμός των μόνιμων υπαλλήλων μειώθηκε μετά το 2015 από 116 σε 112 από το 2015 και εξής, δηλαδή μείωση 3,5%. Ανάλογα υπήρξε μείωση των υπαλλήλων αορίστου χρόνου από 132 το 2015 σε 122 από το 2015 και εξής, δηλαδή μείωση 7,6%. Οι εργαζόμενοι ορισμένου χρόνου παρουσίασαν διακυμάνσεις ανάλογα με τα προγράμματα πρόσληψης που ήταν διαθέσιμα.

Πίνακας 5. Υπάλληλοι Δήμου Σαλαμίνας

	2014	2015	2016	2017	2018
Μόνιμοι	116	112	112	112	112
Αορίστου χρόνου	132	122	122	122	122
Ορισμένου χρόνου	9	0	18	52	19
Με ασφαλιστικά	15	13	13	13	13
Σύνολο	272	247	265	299	266

Πηγή: Προσαρτήματα Ισολογισμού Δήμου Σαλαμίνας

Διάγραμμα 8. Εξέλιξη αριθμού υπαλλήλων Δήμου Σαλαμίνας

Παράλληλα, λειτουργούν Επιτροπές Ποιότητας Ζωής, Οικονομική, Παιδείας και η Διοικούσα Επιτροπή Κοινωνικού Φροντιστηρίου

Λόγω της οικονομικής κρίσης, μειώθηκαν τα έσοδα των δήμων από τους ΚΑΠ αλλά και από ίδιες πηγές. Η δυνατότητα ανάκτησης των μη εισπραχθέντων εσόδων είναι περίπου 50-55% για τα ετήσια έσοδα και 5% για τα μη εισπραχθέντα έσοδα προηγούμενων ετών. Αυτό οφείλεται στην εύθραυστη οικονομική κατάσταση του δήμου και στην υποστελέχωση της οικονομικής υπηρεσίας.

Τέλος, να σημειωθεί ότι ο δήμος, ιδίως σε επίπεδο συμβουλευτικής, δεν εφαρμόζε τις προβλεπόμενες διαδικασίες προγραμματισμού εργασιών, δεν παρακολουθούσε και δεν αξιολογούσε τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

4.4. Επιχειρησιακό σχέδιο Δήμου Σαλαμίνας

Στις 12 Οκτωβρίου 2011, η οριζόμενη Διεπιστημονική Ομάδα Έργου του Δήμου Σαλαμίνας συναντήθηκε για να παρουσιάσει στην Εκτελεστική Επιτροπή μια

αναθεωρημένη έκδοση του «Στρατηγικού Σχεδίου» του Δήμου. Στις 26 Οκτωβρίου 2011, το Στρατηγικό Σχέδιο εγκρίθηκε με την απόφαση 368/2011 του Δημοτικού Συμβουλίου και δημοσιοποιήθηκε για Διαβούλευση έως τις 10 Νοεμβρίου 2011.

Εν συνεχεία έγινε επεξεργασία των αποφάσεων των υπηρεσιών, των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων, των δημοτικών επιχειρήσεων (απόφαση 38/2011 της Ε.Κ.Δ.Δ.Α. Α.Κ.Ο.Π.Ο.Π. για την προώθηση σειράς δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τις αρμοδιότητες της Ε.Κ.Δ.Δ.Α. και το 63/14/14-11-2011 έγγραφο της Α/βάθμιας Σχολικής Επιτροπής), καθώς και οι προτάσεις από τη διαδικασία διαβούλευσης και καταρτίστηκε σχέδιο επιχειρησιακού προγράμματος. Με βάση αυτά, καθορίστηκε σχέδιο στρατηγικής για το Δήμο, οι αναπτυξιακές προτεραιότητες για την περίοδο 2012-2014 και ειδικότερα το όραμα και οι επιλογές πολιτικής.

Οι παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν κατά τη διαβούλευση του στρατηγικού σχεδίου, ιδίως η θεματική περιγραφή και αξιολόγηση των δημοτικών περιοχών, ενσωματώθηκαν στο στρατηγικό σχέδιο. Μετά από κάποιες αλλαγές στους στόχους, τα μέτρα ομαδοποιήθηκαν και οργανώθηκαν σε άξονες προτεραιότητας. Όπως αποτυπώνεται στο Διοικητικό Σχέδιο, η Σαλαμίνα αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις σε δημοτικό επίπεδο εξαιτίας της νέας καλλικρατικής δομής καθώς και ευρύτερες προκλήσεις λόγω της τρέχουσας διαμόρφωσης του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας (ΡΣΑ), μια πρόταση στρατηγικού χαρακτήρα σε σχέση με την αναθεώρηση της Περιφέρειας Αττικής.

Ουσιαστικά, η διοικητική αναδιοργάνωση και η συγχώνευση με τα Αμπελάκια απαιτούν από το νέο δήμο να ανταποκριθεί στις νέες του αρμοδιότητες, αυξάνοντας τη διοικητική του ικανότητα και βελτιώνοντας τις υπηρεσίες προς τους πολίτες.

Παράλληλα, στον προσανατολισμό του στρατηγικού σχεδιασμού μέσω της αναθεώρησης του ΟΡΣΑ, η Σαλαμίνα οφείλει να αξιοποιήσει τις προσφερόμενες ευκαιρίες μέσω του άξονα πολιτικής που προτείνει το νέο ΟΡΣΑ μεανάδειξη του Σαρωνικού Κόλπου σχηματίζοντας ένα νοητό τρίγωνο που συνδέει τη Σαλαμίνα, την Αίγινα και την αρχαία Επίδαυρο.

Τα εργαλεία που χρησιμοποίησε ο Δήμος για να υλοποιήσει την επιλογή του είναι τα εξής (διάγραμμα 9):

Θεσμικές δυνατότητες που παρέχει ο νόμος 3852/2010 για τη διοικητική ενοποίηση και την αναδιοργάνωση των υπηρεσιών («Καλλικράτης»).

Αξιοποίηση των χρηματοδοτικών διευκολύνσεων που παρέχονται από ΕΣΠΑ 2007-2013, στο βαθμό που είναι επιλέξιμος ο Δήμος.

Τις διατάξεις του ΠΕΠ Αττικής και τις διευκολύνσεις που προσφέρουν το Ταμείο Συνοχής, το ΕΚΤ και το Γεωργικό Ταμείο.

Συστηματική εφαρμογή των διαδικασιών προγραμματισμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης των δραστηριοτήτων.

Επανεξέταση των προτεραιοτήτων που θέτει το ΠΕΠ σε σχέση με τους άξονες πολιτικής και την οργάνωση του οικιστικού δικτύου, ιεράρχηση των έργων τεχνικής υποδομής (ολοκλήρωση πολεοδομικών μελετών, βελτίωση έργων ύδρευσης και αποχέτευσης κ.λπ.) και ορισμένα βασικά ζητήματα που αφορούν τη Σαλαμίνα.

Διάγραμμα 9. Εργαλεία Δήμου Σαλαμίνας

4.5. Πολιτικές Αποφάσεις Υπέρ Εξυγίανσης

Τα σχέδια δράσης συνδέονται με τους στόχους που παραθέτονται στο στρατηγικό σχέδιο και αποτελούν το κομβικό σημείο ικανοποίησης της αποστολής και του οράματός του. Τα σχέδια δράσης αναφέρονται σε δράσεις, νέα χαρακτηριστικά, σχέδια, μελέτες και έργα που σχεδιάζονται ή προτείνεται να υλοποιηθούν για την ικανοποίηση των στόχων του προγράμματος εργασίας. Ειδικότερα, τα σχέδια δράσης αφορούν την υλοποίηση του προγράμματος δράσης, μιας από τις πιο σημαντικές ενέργειες που έχουν προγραμματιστεί για την υλοποίηση του προγράμματος. Επιπλέον, αφορούν δράσεις όπως ο εντοπισμός των τοπίων με το σημαντικότερο φυσικό κάλλος, λειτουργίες όπως τα«δημοτικά ιατρεία»ή σχέδια όπως το «σχέδιο παρέμβασης στο παράκτιο μέτωπο της Σαλαμίνας».

Τα σχέδια δράσης είναι όσο το δυνατόν πιο περιορισμένα σε αριθμό. Η πλειονότητα των σχεδίων δράσης περιλαμβάνει λίγα φυσικά αντικείμενα που θεωρούνται παρόμοια για την επίτευξη των στόχων. Για παράδειγμα, το σχέδιο δράσης «Βελτίωση της αποκομιδής και του καθαρισμού των απορριμμάτων» περιλαμβάνει μια

θεσμική έρευνα, την προμήθεια εξοπλισμού και εργασίες που δεν πραγματοποιούνται με ίδιους πόρους.

Το τεχνικό πρόγραμμα και ο προϋπολογισμός αποτέλεσαν τη βάση εκπόνησης του Σχεδίου Δράσης (αξιολόγηση του πεδίου εφαρμογής και των παραμέτρων που πληρούνται ή όχι για την επίτευξη της εφαρμογής). Σημαντικά στοιχεία αποτέλεσαν το πρόγραμμα και ο προϋπολογισμός των Νομικών Προσώπων του Δήμου, το Πρόγραμμα Αποκατάστασης της Οικονομικής Λειτουργίας του Δήμου και οι νέες προτάσεις που παρουσιάστηκαν κατά τη δημόσια διαβούλευση και η αναγκαιότητα, η ωριμότητα και η ποιότητα υλοποίησής τους.

Ειδικότερα, πρέπει να σημειωθεί ότι η δυσμενής οικονομική κατάσταση του Δήμου και η γενικότερη οικονομική κρίση της χώρας ελήφθησαν πολύ σοβαρά υπόψη κατά την εκπόνηση του προγράμματος δράσης. Ως εκ τούτου, καταβλήθηκαν οι ακόλουθες προσπάθειες:

- Περιορισμός των αναγκών σε δημοτικά κονδύλια για επενδύσεις (μελέτες, έργα, προμήθεια παγίων).
- Ιεράρχηση των δημόσιων και υποστηριζόμενων από την Κοινότητα επενδύσεων (συγχρηματοδότηση)
- Ελαχιστοποίηση των δαπανηρών, επαναλαμβανόμενων ετήσιων εργασιών που μπορούν να αντικατασταθούν με αγορές εξοπλισμού.
- Βελτίωση του σχεδιασμού και της διαχείρισης των σχετικών πόρων (επεξεργασία λυμάτων, αποχέτευση) ή προώθηση επενδύσεων που μπορούν να χρηματοδοτηθούν με τη χρήση επιτυχημένων μεθόδων σε βασικές δραστηριότητες και τη γενίκευσή τους σε παρόμοιες δραστηριότητες (προκαταβολή μέρους της χρηματικής συνεισφοράς για τη διευκόλυνση των έργων επέκτασης των πόλεων και των μεθόδων υλοποίησης).

Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν υπήρξε Σχέδιο Δράσης για την πρόσληψη νέου προσωπικού που θα διασφαλίσει την εφαρμογή των νέων οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων και θα ανταποκριθεί στις νέες αρμοδιότητες που αναλαμβάνουν οι δήμοι βάσει του Ν. 3852/2010 «Καλλικράτης», αν και η ανάγκη αυτή τονίστηκε ρητά κατά την εκπόνηση του Στρατηγικού Σχεδίου. Είναι σημαντικό να τονιστεί η επείγουσα ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα στην εκπόνηση οργανωτικών μελετών, ώστε να αποφευχθούν αδιέξοδα στην ανταπόκριση των δήμων σε σχέση με τις υποχρεώσεις του δήμου έναντι των πολιτών και των επιχειρήσεων.

Θα πρέπει να αποσαφηνιστούν τα προαπαιτούμενα για την κατάρτιση του προϋπολογισμού κάθε έτους. Το 1^ο έτος περιλαμβάνει τις επενδυτικές δαπάνες που προκύπτουν από συμβάσεις με τρίτους που δεν έχουν νομικά ζητήματα. Αντίθετα, οι κεφαλαιουχικές δαπάνες που προέκυψαν από συμβάσεις με τρίτους που αντιμετώπιζαν νομικά προβλήματα συμπεριλήφθηκαν στο 3^ο έτος. Οι δαπάνες κατανεμήθηκαν ομοιόμορφα στα τρία έτη, με προτεραιότητα στα έτη 1 και 2 (π.χ. μηχανογράφηση) και δαπάνες υψηλότερου κόστους για στα έτη 2 και 3 (π.χ. νέα κτίρια).

Οι συγχρηματοδοτούμενες επενδύσεις συμπεριλήφθηκαν κυρίως στα δύο πρώτα έτη. Οι επενδύσεις που βασίστηκαν σε ανταποδοτικούς πόρους ή άλλους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς κατανεμήθηκαν στα έτη ανάλογα με το επίπεδο των αναγκών και τα χαρακτηριστικά του στόχου (π.χ. τμήμα των δαπανών για εξοπλισμό αποχέτευσης συμπεριλήφθηκαν στο 1^ο έτος για να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας στα επόμενα δύο έτη, ενώ οι δαπάνες για έργα επέκτασης κατανεμήθηκαν στα επόμενα δύο έτη).

Ο Δήμος Σαλαμίνας, λόγω της δυσμενούς οικονομικής του κατάστασης με την 40473/18.11.2015 (ΦΕΚ 25188/2015) απόφαση του Υφυπουργού Εσωτερικών και Διοικητικής Αποκέντρωσης, υπήχθη υποχρεωτικά το Πρόγραμμα Εξυγίανσης του αρ. 174 ν. 4270/2015. Το Σχέδιο Οικονομικής Εξυγίανσης (ΣΟΕ) εγκρίθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο (απόφ. 50/2016). Το 2017 υποβλήθηκε τροποποιημένο ΣΟΕ στο Παρατηρητήριο Οικονομικής Αυτοτέλειας των ΟΤΑ που εγκρίθηκε και δεσμεύτηκε ποσό 4.308.751,00€ από το λογαριασμό Εξυγίανσης ΟΤΕ για τη χρηματοδότηση των αναγκών του Δήμου Σαλαμίνας. Το ίδιο έτος αποπληρώθηκαν υποχρεώσεις ύψους 576.914,10€. Αναλόγως, το 2018 δεσμεύτηκε ποσό 10.865.653,23€ και αποπληρώθηκαν υποχρεώσεις 5.958.723,80€.

5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ - ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ

Στην παρούσα ενότητα θα χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία από τις δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις του Δήμου Σαλαμίνας για τα έτη 2014-2018 προκειμένου να μελετηθεί η μεταβολή τους και να υπολογιστούν οι αριθμοδείκτες αποδοτικότητας, ρευστότητας, δομής ισολογισμού, κυκλοφοριακής ταχύτητας, δομής κεφαλαίων και δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης.

Σκοπός είναι να εξεταστεί η πορεία των οικονομικών του Δήμου Σαλαμίνας κατά τη διάρκεια της κρίσης και των ετών που βρισκόταν σε δυσμένεια, ερμηνεύοντας τα αποτελέσματα των αριθμοδεικτών.

5.1. Έννοια και σκοπός της ανάλυσης

Η ανάλυση και η έρευνα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων εξετάζει τη σχέση μεταξύ των χρηματοοικονομικών δεδομένων που περιέχονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και την εξέλιξή τους με την πάροδο του χρόνου (Παπαδέας & Συκιανάκης, 2014; Βασιλείου & Ηρειώτης, 2018).

Το είδος της χρηματοοικονομικής ανάλυσης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων εξαρτάται από συγκεκριμένα συμφέροντα και στόχους των ατόμων που διενεργούν την ανάλυση (π.χ. μέτοχοι, επενδυτές, πιστωτές, εργαζόμενοι). Έτσι, μπορεί να ακολουθήσουν διαφορετικές μεθόδους ανάλυσης, που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα σημεία ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Για παράδειγμα, οι βραχυπρόθεσμοι πιστωτές ενδιαφέρονται κυρίως για την ικανότητα του οργανισμού να ανταποκριθεί στις τρέχουσες υποχρεώσεις του, καθώς ενδιαφέρονται να διασφαλίσουν ότι το κεφάλαιο και οι τόκοι των δανείων θα καταβληθούν. Ουσιαστικά οι βραχυπρόθεσμοι πιστωτές εξετάζουν τη σχέση μεταξύ του κυκλοφορούντος ενεργητικού και των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων για να αξιολογήσουν την τρέχουσα οικονομική κατάσταση του οργανισμού. Αντίθετα, οι μακροπρόθεσμοι δανειστές εστιάζουν σε μακροπρόθεσμους χρηματοοικονομικούς δείκτες, όπως η κεφαλαιακή διάρθρωση και οι μεταβολές στη χρηματοοικονομική θέση. Ταυτόχρονα, οι μέτοχοι ενδιαφέρονται για τους ίδιους παράγοντες με τους μακροπρόθεσμους δανειστές, οπότε οι αναλύσεις τους επικεντρώνονται στα κέρδη, τα μερίσματα και τις προοπτικές. Η διοίκηση ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τη σύνθεση και τη διάρθρωση του

κεφαλαίου, τις προοπτικές και την κερδοφορία. Αυτό συμβαίνει διότι οι πληροφορίες αυτές επηρεάζουν άμεσα το είδος, το μέγεθος και το κόστος των δανειακών κεφαλαίων που δανείζεται η τράπεζα.

Επιπλέον, η ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αποτελεί εργαλείο για την απόδειξη της αποτελεσματικότητας και της επάρκειας της διοικητικής ομάδας. Η εξέτασή τους οδηγεί στην εξακρίβωση διοικητικών προβλημάτων ή συμβάλλει στην πρόβλεψη της μελλοντικής οικονομικής θέσης του Οργανισμού (Νιάρχου, 2004). Η ανάλυση μπορεί να προβλέψει την αντίδραση των επενδυτών και των πιστωτών και να κατανοήσει πώς γίνονται αντιληπτές οι προσπάθειες άντλησης κεφαλαίων (Κιόχος & Παπανικολάου, 2001).

Τα στοιχεία του ισολογισμού και της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης χρησιμοποιούνται για την ανάλυση της οικονομικής θέσης ενός οργανισμού. Η ανάλυση των χρηματοοικονομικών δεικτών που συνδέουν τα δεδομένα του ισολογισμού και της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης επιτρέπει τη χάραξη ενός ιστορικού και την αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης (Papadeas & Sikianakis, 2014).

Σύμφωνα με το νόμο, αυτό που πρέπει να δημοσιεύεται είναι ο ισολογισμός μαζί με την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης (κέρδη και ζημιές) και την ανάλυση του λογαριασμού κερδών και ζημιών, αλλά με την εισαγωγή των διεθνών λογιστικών προτύπων, πρέπει να δημοσιεύεται και η κατάσταση ταμειακών ροών (Τσακλάγκανος, 2006).

Ο ισολογισμός συνοψίζει τα περιουσιακά στοιχεία και τις πηγές χρηματοδότησης μιας οντότητας. Η κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων συνοψίζει τα έσοδα, τα έξοδα και τα καθαρά κέρδη ή ζημιές μιας οντότητας ενώ συνοδεύεται από την κατάσταση καθαρού κέρδους (εάν υπάρχει) (Τσακλάγκανος, 2006; Βασιλείου & Ηρειώτης, 2018).

5.2. Είδη ανάλυσης

Η ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων μπορεί να χωριστεί σε δύο τύπους ανάλογα με τη θέση του αναλυτή και το στάδιο της ανάλυσης.

Ειδικότερα, ανάλογα με τη θέση του προσώπου που διενεργεί την ανάλυση, μπορεί να διαχωριστεί σε εσωτερική και εξωτερική ανάλυση. Στην πρώτη περίπτωση, η εσωτερική ανάλυση διενεργείται από πρόσωπα που συνδέονται άμεσα με τον

οργανισμό, έχουν πρόσβαση στα λογιστικά αρχεία και μπορούν να εξετάσουν μεμονωμένους λογαριασμούς και άλλα διαθέσιμα λογιστικά έγγραφα. Το κύριο πλεονέκτημα αυτής της ανάλυσης είναι ότι παρέχει μεγαλύτερη σαφήνεια και βάθος, καθώς το πρόσωπο που διενεργεί την ανάλυση μπορεί να δει τις διάφορες μεθόδους και διαδικασίες που εφαρμόζονται. Η εσωτερική ανάλυση ερμηνεύει συγκεκριμένα οικονομικά στοιχεία του Οργανισμού για λογαριασμό της διοίκησης και προσπαθεί να μετρήσει την πρόοδο της υλοποίησης συγκρίνοντας την με τα υφιστάμενα προγράμματα. Με αυτόν τον τρόπο παρακολουθούνται οι δραστηριότητες του Οργανισμού (Γκίκας, 2002; Βασιλείου & Ηρειώτης, 2018).

Η εξωτερική ανάλυση διενεργείται από πρόσωπα ή φορείς εκτός του Οργανισμού και βασίζεται αποκλειστικά στους λογαριασμούς και τις εκθέσεις της διοίκησης και των ελεγκτών. Στην περίπτωση αυτή ο αναλυτής δεν μπορεί να εμβαθύνει και η συντομία των δημοσιευμένων στοιχείων δυσχεραίνει την ανάλυση. Η ανάλυση αυτή διενεργείται από όσους ενδιαφέρονται να προσδιορίσουν την οικονομική θέση και τις επιδόσεις του οργανισμού. Δηλαδή, ενδιαφέρονται να ανακαλύψουν την ικανότητα του οργανισμού να ανταποκριθεί στις τρέχουσες και μελλοντικές υποχρεώσεις του, την ικανότητά του να εκμεταλλευτεί όλες τις ευκαιρίες αυξάνοντας τα ίδια κεφάλαια ή τα κεφάλαιά του και την ικανότητά του να πληρώσει τα ανεξόφλητα χρέη του. Το Ελεγκτικό Συνέδριο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως εξωτερικός ελεγκτής ολόκληρου του συστήματος χρηματοοικονομικής διαχείρισης και ο κύριος στόχος του είναι να βελτιώσει και να ενισχύσει την ποιότητά του με βάση τρία κριτήρια ποιότητας της χρηματοοικονομικής διαχείρισης την αξιοπιστία των λογαριασμών, τη νομιμότητα και κανονικότητα των βασικών πράξεων και την υγιή, δηλαδή λιτή, οικονομική διαχείριση που πρέπει να αναλυθεί. Κατά τον προσδιορισμό των επιδόσεων του οργανισμού, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο επίπεδο και τη σταθερότητα του καθαρού εισοδήματός του και στις μελλοντικές τάσεις ανάκαμψης. Η μορφή και η διάταξη του ισολογισμού και της κατάστασης αποτελεσμάτων είναι καθοριστικής σημασίας για τον προσδιορισμό της οικονομικής θέσης και της κερδοφορίας. Αυτό διευκολύνει την ανάλυση και τη σύγκριση των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων, των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων, των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων, των επενδύσεων σε πάγια περιουσιακά στοιχεία και της αποδοτικότητάς τους (Γκίκας, 2002; Βασιλείου & Ηρειώτης, 2018).

Ανάλογα με το στάδιο, η ανάλυση μπορεί να είναι τυπική ή ουσιαστική. Η τυπική ανάλυση ελέγχει την εξωτερική δομή του ισολογισμού και της κατάστασης

αποτελεσμάτων χρήσης πριν από την ουσιαστική ανάλυση. Μετά από τις απαραίτητες προσαρμογές, στρογγυλοποιήσεις, ομαδοποιήσεις, ανακατατάξεις και ταξινόμηση, τα ποσοστά οριστικοποιούνται. Η ουσιαστική ανάλυση βασίζεται στα δεδομένα της τυπικής ανάλυσης, αλλά συνεχίζει την ανακάλυψη και επεξεργασία διαφόρων αριθμητικών στοιχείων που δείχνουν την πραγματική εικόνα του οργανισμού (Γκίκας, 2002; Νιάρχου, 2004; Βασιλείου & Ηρειώτης, 2018).

5.3. Τα οικονομικά του Δήμου Σαλαμίνας

Σε έκθεση για την οικονομική κατάσταση του Δήμου Σαλαμίνας φάνηκε ότι ως προς το συνολικό χρέος που ανέλαβε στις 31 Δεκεμβρίου 2010 (πίνακας 6):

Πίνακας 6. Έκθεση για την οικονομική κατάσταση

Το χρέος των δύο παλαιών δήμων προς τα πιστωτικά ιδρύματα ανήλθε σε 6.971.108 ευρώ για το Δήμο Σαλαμίνας και σε 3.148.247 ευρώ για το Δήμο Αμπελακίων.
Οι οφειλές προς την ΕΥΔΑΠ ήταν 1.564.714 ευρώ και 715.479 ευρώ για τους Δήμους Σαλαμίνας και Αμπελακίων, αντίστοιχα. Υπήρξε σημαντική διαφορά μεταξύ των βεβαιωμένων οφειλών από την ΕΥΔΑΠ και των ανεξόφλητων παραστατικών που τηρούνταν στα πρωτόκολλα των παλαιών Δήμων. Στην ΕΥΔΑΠ (αρ. πρωτ. 380713, 8-2-11) η συνολική ανεξόφλητη οφειλή του δήμου Σαλαμίνας στις 31 Δεκεμβρίου 2010 ανερχόταν σε 3.070.975,54 ευρώ και του δήμου Αμπελακίων σε 1.390.007,55 ευρώ.
Οι υποχρεώσεις προς τους προμηθευτές ανέρχονταν σε 1.506.262,02 ευρώ για τον δήμο Σαλαμίνας και 674.528,10 ευρώ για τον δήμο Αμπελακίων.
Υποχρεώσεις προς τρίτους (προμηθευτές, εργολάβους κ.λπ.) έφθασαν τα 14.637.222 ευρώ.
Οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις προς τρίτους (στις 31 Δεκεμβρίου 2011) ανέρχονταν σε 15.932.613 ευρώ και οι μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις προς τρίτους σε 10.119.355 ευρώ.
Οι υποχρεώσεις από ολοκληρωμένες αλλά ανεκτέλεστες συμβάσεις έφθασαν τα 17.422.309 ευρώ προς τον πρώην δήμο Σαλαμίνας, 1.054.072 ευρώ προς τον πρώην δήμο Αμπελακίων, 935.137 ευρώ προς τον πρώην Αναπτυξιακό Σύνδεσμο.
Με εξαίρεση το ΙΚΑ (244.560 ευρώ), καταγράφηκαν πολύ μικρές οφειλές προς το Δημόσιο (ΔΟΥ), τρίτους και ασφαλιστικούς οργανισμούς που αποτελούν θετικό παράγοντα.

Στις 18 Απριλίου 2019 ο εν ενεργεία υπουργός Εσωτερικών κ. Αλέξης Χαρίτσης, σε συνεργασία και συνεννόηση με την Δήμαρχο Σαλαμίνας κ. Ισιδώρα Νάννου-Παπαθανασίου υπέγραψαν Προγραμματική Συμφωνία Οικονομικής Υποστήριξης, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο. Η Συμφωνία προέκυψε λόγω του ελλειμματικού Προϋπολογισμού για το οικονομικό έτος 2019 ενώ θα έπρεπε να είναι τουλάχιστον ισοσκελισμένος. Έτσι, κρίθηκε απαραίτητη η ένταξη του Δήμου Σαλαμίνας στον Λογαριασμό Οικονομικής Ενίσχυσης των ΟΤΑ του αρ.4B του Ν. 4111/13. Για να προσδιοριστεί το ύψος του ποσού της ενίσχυσης και να γίνει δυνατή η νόμιμη χρηματοδότησή του από τον Λογαριασμό καταρτίστηκε προγραμματική συμφωνία.

Ειδικότερα, το επίπεδο του χρέους που σημειώθηκε στο Δήμο Σαλαμίνας ήταν προς την ΕΥΔΑΠ. Δημιουργήθηκε επειδή από το 2005 και μετά έγιναν έργα αποχέτευσης και έπρεπε ο Δήμος να καταβάλλει στην ΕΥΔΑΠ το τέλος αποχέτευσης (22%). Το συγκεκριμένο τέλος δεν εισπράχθηκε ποτέ από τους δημότες, με ευθύνη των δημοτικών αρχών, και ήταν αδύνατον να καλυφθεί με ίδιους πόρους. Ως εκ τούτου χρειαζόταν κεντρική παρέμβαση για να διευθετηθεί το ζήτημα. Ο Δήμος Σαλαμίνας, λόγω της οικονομικής του κατάστασης εντάχθηκε υποχρεωτικά στο Πρόγραμμα Εξυγίανσης (αρ. 174 Ν.4270/2015).

Ο Δήμος Σαλαμίνας για τα έτη 2017, 2018 και 2019 χρηματοδοτήθηκε με 9.302.774,30 € και σύμφωνα με το πρόγραμμα συμφωνίας υπολείπεται να λάβει 4,1 εκατ. € συν 2,4 εκατ. € για την ΕΥΔΑΠ, συνολικά δηλαδή 6,5 εκατ. €. Όταν λάβει τα συγκεκριμένα χρήματα ο Δήμος Σαλαμίνας θα έχει εξοφλήσει όλα τα χρέη του και θα μπορεί να ισοσκελίσει τον Προϋπολογισμό του χωρίς να υπάρχει ανάγκη για κάποια νέα Προγραμματική Συμφωνία Οικονομικής Υποστήριξης.

Σύμφωνα με τους ισολογισμούς των ετών 2014 έως και 2018 ο Κύκλος Εργασιών ανήλθε σε 18.845.419,43€ το 2018 από 17.578.973,78€ το 2014 (αύξηση 7,2%). Οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις από 7.694.640,33€ το 2014 έφθασαν στα 10.095.431,71€ το 2018, δηλαδή αύξηση 31,20%.

Τα ταμειακά διαθέσιμα του Δήμου Σαλαμίνας, το 2014 ήταν 1.211.372,71 εκ των οποίων 15.307,20€ ήταν μετρητά και 1.196.065,51€ σε τραπεζικές καταθέσεις όψεως. Το 2018 ήταν εμφανώς υψηλότερα φθάνοντας τα 4.147.451,07€, εκ των οποίων 20.845,03€ σε μετρητά και 4.126.606,04€ σε τραπεζικές καταθέσεις όψεως.

Ο Δήμος το 2012 αποφάσισε (14120/8-8-2012) πρόσθετη πράξη ρύθμισης, επιμήκυνση των δανείων για 8 ακόμα έτη και αναπροσαρμογή των επιτοκίων. Έτσι, δόθηκε μία περίοδος χάριτος με καταβολή μόνο των τόκων έως και 31/12/2015. Επιπλέον, υπήρχε η επιβάρυνση με νέο δάνειο που συνήφθη το 2013 με το ΤΠΔ (14397/14-2-2013) για 4.550.037,86€ με σκοπό την εξόφληση ληξιπρόθεσμων οφειλών και ισοσκέλιση του προϋπολογισμού. Τελικά οι μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις στο ΤΠΔ για δάνεια με λήξη πέραν της πενταετίας έφθασαν το 2018 τα 9.853.654,59€.

Επιπλέον, το 2015 οφειλές 605.613,65€ προς το Ελληνικό Δημόσιο συμψηφίστηκαν μέχρι εξοφλήσεώς στους με μηνιαία παρακράτηση 16.850,25€ (5,12%) από τους αποδιδόμενους ΚΑΠ για λειτουργικές δαπάνες. Ο συγκεκριμένος συμψηφισμός θα ολοκληρωθεί εντός 3 ετών οπότε και θα υπάρξει απαλλαγή 70% από κάθε μορφή προσαύξησης και επιβάρυνσης.

5.4. Ανάλυση και περιορισμοί της ανάλυσης χρηματοοικονομικών δεικτών

Ως αριθμοδείκτης ή χρηματοοικονομικός δείκτης ορίζεται μια απλή μαθηματική σχέση που έχει τη μορφή ενός λόγου και επιτρέπει την εξέταση ή τη σύγκριση δύο ή περισσότερων στοιχείων του ισολογισμού ή της κατάστασης αποτελεσμάτων ενός Οργανισμού (Αλεξανδρίδης, 2004).

Ο κύριος λόγος για τη χρήση των αριθμοδεικτών είναι η αδυναμία άμεσης αναγνώρισης της πραγματικής αξίας ή σημασίας της απόλυτης τιμής των στοιχείων του ισολογισμού ή της κατάστασης αποτελεσμάτων μιας οικονομικής μονάδας (Αλεξανδρίδης, 2004).

Για να είναι σημαντικός ένας χρηματοοικονομικός δείκτης, πρέπει να παρουσιάζει οικονομικό ενδιαφέρον και να αντιπροσωπεύει μια σχέση που οδηγεί σε ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Για παράδειγμα, ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας αποθεμάτων είναι ιδιαίτερα σημαντικός, διότι παρέχει πλήρη κατανόηση της σχέσης μεταξύ πωλήσεων και αποθεμάτων και δείχνει πόσες φορές ανανεώνονται τα αποθέματα σε μια δεδομένη περίοδο (οικονομικό έτος) (Νιάρχου, 2004).

Επιπλέον, για τα στοιχεία του ισολογισμού και της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης ή τον δημοσιονομικό έλεγχο, η σχέση μεταξύ αριθμητή και παρονομαστή πρέπει να είναι λογική, κατανοητή και να έχει κάποιες επιπτώσεις στη λήψη αποφάσεων. Για παράδειγμα, ο δείκτης γενικής ρευστότητας εμφανίζει ως αριθμητή τα στοιχεία ενεργητικού που λήγουν εντός 12 μηνών (κυκλοφορούν ενεργητικό) και ως παρονομαστή τις υποχρεώσεις που λήγουν εντός 12 μηνών (βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις). Αυτό δείχνει αν υπάρχει επαρκής ρευστότητα για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών. Αντίθετα, η σχέση με τους προμηθευτές στον αριθμητή και η απόσβεση των πάγιων περιουσιακών στοιχείων στον παρονομαστή δεν είναι ούτε λογικές ούτε κατανοητές και δεν μπορούν να επηρεάσουν συγκεκριμένες αποφάσεις. Για τη διάγνωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης δεν είναι απαραίτητο να υπολογίζονται όλοι οι δυνατοί δείκτες, αλλά είναι απαραίτητο να επιλέγεται ο κατάλληλος σε κάθε περίπτωση (Παπαδέας και Σικιανάκης, 2014).

Ο υπολογισμός και η παρουσίαση των διαφόρων αριθμοδεικτών είναι συνήθως μια αναλυτική ενδεικτική μέθοδος (Νιάρχου, 2004). Ένας μεμονωμένος αριθμοδείκτης δεν μπορεί να δώσει μια πλήρη εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης, αν δεν συγκριθεί με άλλους αντιπροσωπευτικούς ή «τυποποιημένους»

αριθμοδείκτες της ίδιας επιχείρησης από προηγούμενα έτη. Οι αριθμοδείκτες μπορούν επομένως να αποτελέσουν μια «τυποποιημένη» σύγκριση αριθμοδεικτών από προηγούμενα έτη, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν το μέσο όρο της ίδιας εταιρείας, των ανταγωνιστών της και του κλάδου στον οποίο ανήκει η εταιρεία (Αλεξανδρίδης, 2004). Ο υπολογισμός δεικτών σε επίπεδο κλάδου είναι σημαντικός, διότι κάθε οργανισμός έχει τα δικά του χαρακτηριστικά που επηρεάζουν την οικονομική του θέση και λειτουργία. Σε κάθε περίπτωση, η απουσία ενός καλού αριθμοδείκτη μπορεί να είναι συνέπεια των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του οργανισμού (Νιάρχου, 2004).

Τα πιθανά μειονεκτήματα που προκύπτουν από τη γενικότητα του δείκτη αντισταθμίζονται από την απλότητά του. Οι αναλυτές θα πρέπει να αναλύουν τους δείκτες μέσα από το οικονομικό και ανθρώπινο περιβάλλον στο οποίο δημιουργήθηκαν. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να αντιμετωπιστούν πιθανές αδυναμίες που κρύβονται στα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων, όπως η έλλειψη ποσοτικών και χρονικών δεδομένων, η αξιοπιστία των λογιστικών στοιχείων, η επιλογή των δεικτών και η ανομοιογένεια των μεθόδων. Γενικότερα, οι εξωτερικοί έλεγχοι των οικονομικών στοιχείων ενός οργανισμού επαληθεύουν την αξιοπιστία των εσωτερικών ελέγχων, οι οποίοι με τη σειρά τους καθορίζουν την αξιοπιστία των αριθμητικών στοιχείων (Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

5.5. Δείκτης ρευστότητας (Liquidityratios)

Ρευστότητα είναι η ικανότητα μιας οικονομικής μονάδας να εξοφλεί τις υποχρεώσεις της χωρίς να επηρεάζεται η ομαλή λειτουργία της. Ως βραχυπρόθεσμη ρευστότητα θεωρείται η ικανότητα έγκαιρης αποπληρωμής των τρεχουσών ή ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων μέσω της διάθεσης κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων (Γκίκας & Παπαδάκη, 2012; Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

Η ρευστότητα έχει μεγάλη σημασία όταν οι οικονομικές οντότητες εμφανίζουν χρηματοδοτικές δυσκολίες και προβλήματα βιωσιμότητας. Η έλλειψη ρευστότητας αυξάνει το κόστος χρηματοδότησης και το βάρος δανεισμού μιας επιχείρησης, οδηγώντας σε διάφορες μορφές βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης. Η καθυστέρηση ή η μη αποπληρωμή βραχυπρόθεσμου χρέους μπορεί να οδηγήσει σε αδυναμία κάλυψης επείγουσών αναγκών για αγαθά και υπηρεσίες, γεγονός που οδηγεί σε εν δυνάμει διακοπή της λειτουργίας της επιχείρησης(Γκίκας & Παπαδάκη, 2012; Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

Η ρευστότητα είναι σημαντική για τους πιστωτές, οι οποίοι ενδιαφέρονται για την είσπραξη των οφειλών, και για τους μετόχους, οι οποίοι ενδιαφέρονται για την επιβίωση και τη συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησης (Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

Για τη μέτρηση της ρευστότητας, συγκρίνονται οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της οικονομικής οντότητας με τα μέσα πληρωμής που διαθέτει.

Ως εκ τούτου, οι δείκτες ρευστότητας χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της βραχυπρόθεσμης χρηματοοικονομικής θέσης μιας εταιρείας και της ικανότητάς της να ανταποκρίνεται στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της με βραχυπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία(Νιάρχου, 2004; Γκίκας & Παπαδάκη, 2012). Όσο υψηλότερες είναι οι τιμές των δεικτών ρευστότητας, τόσο καλύτερα μπορεί να ανταποκριθεί η οικονομική οντότητα στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της.

5.5.1. Γενική ή έμμεση ρευστότητα (*currentratio*)

Ο δείκτης γενικής ή έμμεσης ρευστότητας μετρά το ποσό των κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων έναντι των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων. Δείχνει πόσες φορές το κυκλοφορούν ενεργητικό καλύπτει τις τρέχουσες υποχρεώσεις. Υπολογίζεται διαιρώντας το κυκλοφορούν ενεργητικό με τις τρέχουσες υποχρεώσεις. Η τιμή του δείκτη είναι επιθυμητό να κυμαίνεται υψηλότερα της μονάδας (>1) ώστε η ρευστότητα να θεωρείται επαρκής και να συνεπάγεται θετικό κεφάλαιο κίνησης.

$$\text{Γενική ή Έμμεση Ρευστότητα} = \frac{\text{Κυκλοφορούν Ενεργητικό}}{\text{Βραχυχρόνιες Υποχρεώσεις}} > 1$$

Αποδεκτή τιμή του δείκτη έμμεσης ρευστότητας είναι περίπου 2 που σημαίνει ότι το κυκλοφορούν ενεργητικό είναι διπλάσιο των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων.

Χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της βραχυπρόθεσμης ρευστότητας, όταν η πίστωση από τους προμηθευτές ή το κεφάλαιο κίνησης από τις τράπεζες είναι διαθέσιμα και η διοίκηση του οργανισμού τα διατηρεί σε λογικά επίπεδα. Έτσι, το κυκλοφορούν ενεργητικό είναι υψηλότερο από τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις φανερώνοντας ότι είναι αρκετές για την αποπληρωμή τους.

Από την άλλη πλευρά, ο «χαρακτήρας» του δείκτη αυτού είναι στατικός, δηλαδή ο υπολογισμός βασίζεται σε στοιχεία του ισολογισμού. Επιπλέον, ο δείκτης λαμβάνει υπόψη το σύνολο του κυκλοφορούντος ενεργητικού και όχι τα στοιχεία που αποτελούν το κυκλοφορούν ενεργητικό. Τα στοιχεία αυτά έχουν ειδικά χαρακτηριστικά

όσον αφορά τη ρευστοποίηση (π.χ. οι μετοχές δεν μπορούν να πωληθούν, καθώς δεν ρευστοποιούνται άμεσα) (Κάντζος, 2002; Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

5.5.2. Ταμειακή ρευστότητα (*cashratio*)

Είναι ο αυστηρότερος δείκτης ρευστότητας. Ο αριθμητής περιλαμβάνει τα ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία και τους χρεωστικούς τίτλους (στοιχεία άμεσης ρευστότητας) και δεν περιλαμβάνει τις μετοχές και τις απαιτήσεις, η ρευστοποίηση των οποίων μπορεί να καθυστερήσει υπό ορισμένες συνθήκες. Ο παρονομαστής είναι ίδιος με αυτόν του δείκτη άμεσης ρευστότητας.

Υπολογίζεται ως το πηλίκο του κυκλοφορούντος ενεργητικού (χρεόγραφα + διαθέσιμα) προς τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις (ανεξόφλητο παθητικό, βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις - προκαταβολές).

$$\text{Ταμειακή Ρευστότητα} = \frac{\text{Διαθέσιμο ενεργητικό}}{\text{Βραχυχρ. υποχρεώσεις}} > 0,5$$

Ο δείκτης συγκρίνει τις τρέχουσες/βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις με τα κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται άμεσα για την πληρωμή των εν λόγω υποχρεώσεων. Φανερώνει πόσες φορές το κυκλοφορούν ενεργητικό ενός οργανισμού καλύπτει τις υποχρεώσεις του όταν αυτές καθίστανται ληξιπρόθεσμες. Αν και αποτελεί δείκτη ρευστότητας, η πληροφόρηση που παρέχει είναι περιορισμένη, διότι οι οργανισμοί συχνά διατηρούν χαμηλά επίπεδα περιουσιακών στοιχείων για να πραγματοποιούν τις προγραμματισμένες πληρωμές. Για την αξιοπιστία του, θα πρέπει να αξιολογείται διαχρονικά σε σύγκριση με άλλους οργανισμούς του κλάδου και τους μέσους όρους τους.

Σύμφωνα με την εμπειρική βιβλιογραφία, θα πρέπει να είναι τουλάχιστον μιάμιση μονάδα. Ο τομέας στον οποίο ανήκει ο οργανισμός και οι πραγματικές ανάγκες και δυνατότητες του οργανισμού παίζουν σημαντικό ρόλο στην τιμή του.

Αυτό παίζει ρόλο στην αξιολόγηση της ρευστότητας, της πιστοληπτικής ικανότητας και της αποτελεσματικότητας των εισπράξεων και πληρωμών της εταιρείας.

Το μειονέκτημα είναι ότι τα αποτελέσματα επηρεάζονται από τις ταμειακές ροές της εταιρείας (μερίδιο). Ως εκ τούτου, το υπόλοιπο του λογαριασμού «Ταμείο» μπορεί να αυξηθεί σκόπιμα και πλασματικά για να βελτιωθεί ο δείκτης ρευστότητας (Κάντζος, 2002; Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

5.6. Αριθμοδείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας (Activityratios)

Τα οικονομικά στοιχεία του Οργανισμού επιτρέπουν διάφορες παρατηρήσεις, όπως το υψηλό επίπεδο αποθεμάτων, τα οποία δεν μπορούν να μετατραπούν εύκολα και γρήγορα σε μετρητά. Από την άλλη πλευρά, το υψηλό ποσοστό ρευστών στοιχείων ενεργητικού και κρατικών ομολόγων δείχνει ότι ο Οργανισμός εφαρμόζει κατάλληλες πολιτικές που του επιτρέπουν να εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες και να διατηρεί τα μετρητά που χρειάζεται σε περιόδους ύφεσης, γεγονός που ενισχύει και υποστηρίζει την πιστοληπτική του ικανότητα (Νιάρχου, 2004).

Η έννοια της κυκλοφοριακής ταχύτητας αντιπροσωπεύει τον αριθμό των φορών ανά έτος που ένα στοιχείο του κεφαλαίου κίνησης ανακυκλώνεται, δηλαδή μετατρέπεται σε άλλο στοιχείο. Με άλλα λόγια, μετρά το χρόνο (σε ημέρες) μεταξύ της δημιουργίας κεφαλαίου κίνησης και της μετατροπής του σε μετρητά ή άλλα ρευστά στοιχεία ενεργητικού. Σε γενικές γραμμές, όσο πιο εντατική είναι η χρήση των περιουσιακών στοιχείων ενός οργανισμού, τόσο καλύτερη είναι η θέση του.

Ο κύκλος εργασιών είναι ο συνδυαστικός κρίκος μεταξύ των δεικτών ρευστότητας και παραγωγικότητας.

5.6.1. Κυκλοφοριακής ταχύτητας απαιτήσεων (accountsreceivableturnover)

Ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας απαιτήσεων εκτιμάει πόσες φορές κατά τη διάρκεια της ετήσιας χρήσης πραγματοποιείται ανακύκλωση των απαιτήσεων. Δηλαδή πόσες φορές ο Οργανισμός εισπράττει τις απαιτήσεις του. Θεμιτό για τον Οργανισμό είναι να εισπράττει ταχύτερα και περισσότερες φορές ετησίως τις απαιτήσεις του (Γκίκας & Παπαδάκη, 2012; Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

Υπολογίζεται διαιρώντας τα λειτουργικά έσοδα του Οργανισμού για το οικονομικό έτος με το μέσο όρο των απαιτήσεών του (π.χ. συναλλαγματικές, γραμμάτια εισπρακτέα). Για τις απαιτήσεις, λαμβάνεται υπόψη ο μέσος όρος των απαιτήσεων στην αρχή και στο τέλος του οικονομικού έτους (Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

$$\text{Κυκλοφοριακή ταχύτητα απαιτήσεων} = \frac{\text{Λειτουργικά έσοδα}}{\text{Μέσος όρος απαιτήσεων}} = \text{φορές/έτος}$$

$$\text{Μέσος όρος απαιτήσεων} = \frac{\text{Απαιτήσεις αρχής} + \text{απαιτήσεις τέλους}}{2}$$

Ο αριθμητής είναι το ακαθάριστο λειτουργικό εισόδημα. Με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες, μπορεί να εκτιμηθεί πόσο μέρος του συνολικού κύκλου εργασιών οφείλεται σε πιστωτικές συναλλαγές. Για τον παρονομαστή επιλέγεται ο

μέσος όρος των εισπρακτέων λογαριασμών, ο οποίος θεωρείται το πιο αντιπροσωπευτικό μέγεθος. Ο μέσος όρος υπολογίζεται με την πρόσθεση των υπολοίπων των εισπρακτέων λογαριασμών και τη διαίρεση του συνόλου δια του 2 (Γκίκας & Παπαδάκη, 2012; Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

Ένα υψηλό ποσοστό κυκλοφοριακής ταχύτητας των απαιτήσεων υποδηλώνει ότι ο Οργανισμός λειτουργεί αποτελεσματικά. Μικρότερες περιόδοι είσπραξης σημαίνουν χαμηλότερες χρηματοδοτικές απαιτήσεις και δυνητικό κόστος δανεισμού. Υποδηλώνει επίσης την ταχύτητα με την οποία εισπράττονται οι απαιτήσεις κατά τη διάρκεια του έτους (Paradeas&Sikianakis, 2014).

Η τιμή θα πρέπει να είναι μεγαλύτερη ή ίση του 1, καθώς μια τιμή μικρότερη του 1 υποδηλώνει ανεπαρκή κυκλοφοριακή ταχύτητα. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης, τόσο μικρότερο είναι το χρονικό διάστημα ολοκλήρωσης του κυκλώματος και τόσο ταχύτερη είναι η είσπραξη των απαιτήσεων. Δεδομένου ότι ο δείκτης ταχύτητας είσπραξης αποτελεί δείκτη της ποιότητας και της ρευστότητας των απαιτήσεων, όσο υψηλότερη η τιμή του δείκτη ταχύτητας είσπραξης, τόσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εμπιστοσύνης (Κάντζος, 2002; Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

5.6.2. Ημέρες είσπραξης απαιτήσεων (*receivablecollectiondays*)

Ο δείκτης των ημερών είσπραξης απαιτήσεων φανερώνει τη μέση διάρκεια είσπραξης των απαιτήσεων σε ημέρες.

$$\text{Ημέρες είσπραξης απαιτήσεων} = \frac{365}{\text{Κυκλοφοριακή ταχύτητα απαιτήσεων}}$$

5.6.3. Κυκλοφοριακής ταχύτητας ενεργητικού (*assetturnoverrate*)

Ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας ενεργητικού παρουσιάζει το ύψος των λειτουργικών εσόδων του Οργανισμού για κάθε ευρώ του συνολικού ενεργητικού.

$$\text{Κυκλοφοριακή ταχύτητα ενεργητικού} = \frac{\text{Λειτουργικά έσοδα}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}}$$

5.6.4. Κυκλοφοριακής ταχύτητας παγίου ενεργητικού (*fixedassetsturnoverratio*)

Ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας παγίων δείχνει το ποσό των λειτουργικών εσόδων που παράγει ένας δήμος για κάθε ευρώ παγίων περιουσιακών στοιχείων. Με άλλα λόγια, δείχνει κατά πόσον οι επενδύσεις του δήμου σε πάγια περιουσιακά στοιχεία

είναι υπερβολικές σε σχέση με το ποσό των εσόδων που παράγουν. Αυτό δείχνει το βαθμό αξιοποίησης των πάγιων περιουσιακών στοιχείων σε σχέση με τα λειτουργικά έσοδα. Έτσι, όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης τόσο περισσότερο αξιοποιούνται τα πάγια περιουσιακά στοιχεία του Οργανισμού σε σχέση με τα έσοδα. Χαμηλή τιμή του δείκτη φανερώνει το αντίθετο (Αλεξανδρίδης, 2004).

$$\text{Κυκλοφοριακή ταχύτητα παγίου ενεργητικού} = \frac{\text{Λειτουργικά έσοδα}}{\text{Πάγιο ενεργητικού}}$$

Τα καθαρά πάγια περιουσιακά στοιχεία είναι τα ακαθάριστα πάγια περιουσιακά στοιχεία μιας εταιρείας μείον τις αποσβέσεις. Για τον υπολογισμό των ανωτέρω δεικτών, τα καθαρά πάγια περιουσιακά στοιχεία και οι καθαρές πωλήσεις πρέπει να εκφράζονται σε τρέχουσες τιμές. Η έλλειψη άμεσης συσχέτισης μεταξύ του κύκλου εργασιών και των πάγιων περιουσιακών στοιχείων ενός οργανισμού περιορίζει τη χρησιμότητα αυτού του δείκτη (Αλεξανδρίδης, 2004).

5.7. Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας κεφαλαίων (Profitability ratios)

Μετρά την αποδοτικότητα, το δυναμικό κέρδους και τη διαχειριστική ικανότητα μιας επιχείρησης. Οι δείκτες αποδοτικότητας υπολογίζουν το βαθμό επιτυχίας ή αποτυχίας μιας επιχείρησης σε μια δεδομένη χρονική περίοδο (Γκίκας & Παπαδάκη, 2012; Νιάρχου, 2004).

5.7.1. Αποδοτικότητα συνόλου ενεργητικού (return on assets, ROA)

Η απόδοση του ενεργητικού είναι ο ευρύτερα χρησιμοποιούμενος δείκτης για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας (ικανότητα παραγωγής κέρδους) του συνόλου του κεφαλαίου που απασχολείται σε έναν οργανισμό, δηλαδή του μετοχικού και του δανειακού κεφαλαίου (Παπαδέας & Συκιανάκης, 2014).

$$\text{Αποδοτικότητα συνόλου ενεργητικού} = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}} \times 100$$

Στην απλούστερη μορφή του, υπολογίζεται ως το πηλίκο του καθαρού κέρδους μετά από φόρους για ένα οικονομικό έτος προς το σύνολο του ενεργητικού και εξετάζει πόσο κερδοφόρα χρησιμοποιεί μια εταιρεία τα περιουσιακά της στοιχεία.

Είναι ένας απλός στον υπολογισμό, κατανοητός και περιεκτικός δείκτης που συνοψίζει μια πληθώρα λογιστικών πληροφοριών και συγκρίνει διαχρονικές και πολυεπίπεδες αναλύσεις (Παπαδέας&Σικιανάκης, 2014).

Υπάρχουν προβληματισμοί σχετικά με το αν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα περιουσιακά στοιχεία στο τέλος της χρήσης ή άλλοι δείκτες κατά τη διάρκεια της χρήσης. Γενικά, προτιμάται να εξετάζεται ο μέσος όρος των περιουσιακών στοιχείων για το οικονομικό έτος. Αυτό συσχετίζει το κέρδος της χρήσης με το μέσο κεφάλαιο που απασχολεί ο οργανισμός κατά την ίδια περίοδο (Παπαδέας&Σικιανάκης, 2014).

Ο δείκτης αποδοτικότητας αυξάνεται με την αύξηση των κερδών διατηρώντας το κεφάλαιο σταθερό ή με τη μείωση του κεφαλαίου διατηρώντας τα κέρδη σταθερά ή με έναν από τους πολλούς συνδυασμούς αυτών των δύο ακραίων περιπτώσεων. Δεν είναι πάντα δυνατή η μείωση του απασχολούμενου κεφαλαίου ως μέσο αύξησης του ποσοστού παραγωγικότητας. Εκτός εάν η ζημία για τον οργανισμό από την αποδέσμευση κεφαλαίου είναι μεγαλύτερη από το όφελος από την αποδέσμευσή του, θα πρέπει να διερευνηθεί εάν υπάρχουν αδρανή κεφάλαια που μπορούν να αποδεσμευτούν.

Οι ρυθμοί παραγωγικότητας μειώνονται από τις μειώσεις των κερδών και τις αυξήσεις του κεφαλαίου χωρίς αντίστοιχη αύξηση των κερδών (π.χ. αυξήσεις κεφαλαίου, μη διανομή κερδών, καθарός δανεισμός). Οι επενδύσεις μέσω αύξησης του κεφαλαίου σε πάγια περιουσιακά στοιχεία χωρίς άμεση απόδοση μπορούν να μειώσουν το ποσοστό (Walsh, 2001).

5.7.2. Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων (return on equity, ROE)

Η απόδοση ιδίων κεφαλαίων μετρά την απόδοση του κεφαλαίου που επενδύεται σε ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Στον υπολογισμό, ο αριθμητής είναι τα καθαρά κέρδη και ο παρονομαστής τα ίδια κεφάλαια ή ο μέσος όρος των ετήσιων ιδίων κεφαλαίων (Παπαδέας&Σικιανάκης, 2014).

$$\text{Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων} = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}} \times 100$$

Η σημασία αυτού του δείκτη έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί μέτρο της εμπιστοσύνης και της ικανοποίησης από την επένδυση του ταμείου. Ο δείκτης αυτός χρησιμοποιείται για να αξιολογηθεί ο βαθμός στον οποίο οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται είναι επωφελείς. Εάν η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων είναι

χαμηλή, ο οργανισμός δεν είναι ελκυστικός για επενδύσεις τρίτων (Walsh, 2001; Παπαδέας & Συκιανάκης, 2014).

5.7.3. Αποδοτικότητα απασχολούμενου κεφαλαίου (return on capitalemployed)

Ο δείκτης αποδοτικότητας απασχολούμενου κεφαλαίου εξετάζει την ικανότητα του Οργανισμού να δημιουργήσει πλεόνασμα με τη χρήση ίδιων και δανεικών κεφαλαίων (μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις).

Αποδοτικότητα απασχολούμενου κεφαλαίου

$$= \frac{\text{Καθαρά αποτελέσματα χρήσης}}{\text{Ίδια κεφάλαια + Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις}}$$

5.7.4. Καθαρού (Περιθωρίου) Κέρδους (netprofitmargin)

Η αποδοτικότητα καθαρού (περιθωρίου) κέρδους αντιπροσωπεύει την ικανότητα ενός δήμου να παράγει περισσότερα από τα λειτουργικά του έσοδα. Αντιπροσωπεύει τον λόγο του καθαρού λειτουργικού κέρδους προς τα αντίστοιχα έσοδα από πωλήσεις. Όσο υψηλότερη είναι η αποδοτικότητα, τόσο υψηλότερο είναι το κέρδος ανά μονάδα πωλήσεων. Η αποδοτικότητα των πωλήσεων αυξάνεται με την αύξηση του αριθμού των πωλούμενων μονάδων (χωρίς ανάλογη αύξηση του κόστους) ή με την αύξηση της τιμής πώλησης (χωρίς ανάλογη μείωση της ζήτησης) (Παπαδέας & Συκιανάκης, 2014).

$$\text{Καθαρό περιθώριο κέρδους} = \frac{\text{Καθαρά αποτελέσματα χρήσης}}{\text{Λειτουργικά έσοδα}} \times 100$$

5.8. Δείκτες χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας (Financialstructure and viabilityratios)

Οι δείκτες αυτοί αξιολογούν την ικανότητα μιας εταιρείας να εκπληρώνει τις μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις της και τον βαθμό προστασίας των πιστωτών της (Νιάρχου, 2004).

5.8.1. Ίδια προς συνολικά κεφάλαια (ratio of owner's equity to total assets)

Ο δείκτης ιδίων κεφαλαίων (δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας) αντιπροσωπεύει το ποσοστό του συνολικού ενεργητικού που καλύπτεται από ίδια κεφάλαια. Ένας

υψηλός δείκτης ιδίων κεφαλαίων δίνει στους μετόχους και τους πιστωτές ένα αίσθημα ασφάλειας (Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014).

$$\text{Ίδια κεφάλαια προς συνολικά} = \frac{\text{Ίδια κεφάλαια}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}}$$

Ο δείκτης αυτός είναι εξίσου σημαντικός με τον δείκτη ρευστότητας. Διότι ο δείκτης αυτός δείχνει την οικονομική ισχύ του οργανισμού και αντανακλά τη μακροπρόθεσμη ρευστότητα του οργανισμού δείχνοντας αν υπάρχει πίεση αποπληρωμής ή εξυπηρέτησης του χρέους (Νιάρχου, 2004; Γκίκας & Παπαδάκη, 2012).

5.8.2. Ξένα προς συνολικά κεφάλαια (*foreign to total assets*)

Ο δείκτης αυτός συμπληρώνει τον προαναφερθέντα δείκτη και αντιπροσωπεύει το χρέος ως ποσοστό του συνολικού ενεργητικού. Ο δείκτης δείχνει το βαθμό στον οποίο ο δήμος επιβαρύνεται από δανεισμό και άλλες απαιτήσεις. Ένας υψηλός δείκτης δανειακής επιβάρυνσης εγείρει ερωτήματα σχετικά με την ικανότητα του δήμου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των πιστωτών του και αυξάνει τον κίνδυνο επιβίωσης του δήμου. Οι υψηλοί δείκτες μετατοπίζουν τον εμπορικό και χρηματοοικονομικό κίνδυνο από τους μετόχους στους δανειστές και έτσι λειτουργούν ως αντικίνητρο για τους δανειστές να χορηγήσουν νέα δάνεια. Αντίθετα, ένας χαμηλός δείκτης χρέους/συνολικού κεφαλαίου σημαίνει ότι τα περιουσιακά στοιχεία του οργανισμού παρέχουν μεγαλύτερη ασφάλεια στους πιστωτές (Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014)

$$\text{Ξένα κεφάλαια προς συνολικά} = \frac{\text{Συνολικές υποχρεώσεις}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}}$$

Όσο χαμηλότερος είναι ο δείκτης ξένων προς συνολικά κεφάλαια τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα ο δήμος να μην μπορεί να εξυπηρετεί τις υποχρεώσεις του.

5.8.3. Ξένα προς ίδια κεφάλαια (*ratio of total liabilities to owner's equity*)

Δείχνει το βαθμό κάλυψης των ξένων από ίδια κεφάλαια, δηλαδή την αναλογία μεταξύ των δύο αυτών μεγεθών (Παπαδέας&Συκιανάκης, 2014). Ουσιαστικά ο δείκτης φανερώνει την αναλογία βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων προς τα ίδια κεφάλαια. Ως προς τα ξένα κεφάλαια, πρόκειται για το άθροισμα των

μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων, των μεταβατικών λογαριασμών του παθητικού και των προβλέψεων για κινδύνους και τα έξοδα.

$$\text{Ξένα κεφάλαια προς ίδια} = \frac{\text{Ξένα κεφάλαια}}{\text{Ίδια κεφάλαια}}$$

Όσο χαμηλότερος είναι ο δείκτης των ξένων κεφαλαίων προς ίδια τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα ο Δήμος να μην μπορεί να εξυπηρετήσει τις υποχρεώσεις του.

5.9. Αριθμοδείκτες δομής ισολογισμού (οικονομικής διάρθρωσης)

Οι αριθμοδείκτες δομής ισολογισμού εξετάζουν τη δομή των περιουσιακών στοιχείων του Δήμου.

5.9.1. Πάγιο προς σύνολο ενεργητικού

Αυτός ο δείκτης μελετά το βαθμό που τα περιουσιακά στοιχεία του Δήμου αποτελούνται από πάγια στοιχεία (γη, κτήρια, εξοπλισμός κ.λπ.).

$$\text{Πάγιο προς σύνολο ενεργητικού} = \frac{\text{Πάγιο ενεργητικό}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}}$$

5.9.2. Κυκλοφορούν προς σύνολο ενεργητικού

Αυτός ο δείκτης μελετά το βαθμό που τα περιουσιακά στοιχεία του Δήμου παρουσιάζουν υψηλή ρευστότητα.

$$\text{Κυκλοφορούν προς σύνολο ενεργητικού} = \frac{\text{Κυκλοφορούν ενεργητικό}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}}$$

5.9.3. Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις προς σύνολο ενεργητικού

Αυτός ο δείκτης μελετά το βαθμό που τα περιουσιακά στοιχεία του Δήμου χρηματοδοτούνται από μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις.

$$\begin{aligned} &\text{Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις προς σύνολο ενεργητικού} \\ &= \frac{\text{Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}} \end{aligned}$$

5.9.4. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις προς σύνολο ενεργητικού

Αυτός ο δείκτης μελετά το βαθμό που τα περιουσιακά στοιχεία του Δήμου χρηματοδοτούνται από βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις.

$$\begin{aligned} & \text{Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις προς σύνολο ενεργητικού} \\ & = \frac{\text{Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις}}{\text{Σύνολο ενεργητικού}} \end{aligned}$$

5.9.5. Πάγιο ενεργητικό προς Ίδια Κεφάλαια

Αυτός ο δείκτης μελετά το βαθμό χρηματοδότησης του Δήμου από τα ίδια κεφάλαια.

$$\text{Πάγιο ενεργητικό προς ίδια κεφάλαια} = \frac{\text{Πάγιο ενεργητικό}}{\text{Ίδια κεφάλαια}}$$

5.10. Αριθμοδείκτες δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης

Οι δείκτες δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης εξετάζουν στοιχεία εσόδων και εξόδων από την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης. Συγκεκριμένα εξετάζουν τη δομή των λειτουργικών εσόδων και το βαθμό προέλευσής τους από ίδιες πηγές ή επιχορηγήσεις αλλά και την κατανομή των λειτουργικών εξόδων ή τη δυνατότητα του Δήμου να καλύπτει τα λειτουργικά του έξοδα μέσω των λειτουργικών του εσόδων.

5.10.1. Ίδια έσοδα προς λειτουργικά έσοδα

Αυτός ο δείκτης συγκρίνει τα έσοδα από ίδιες πηγές (π.χ. δημοτικά τέλη, πρόστιμα κ.λπ.) με τα λειτουργικά έσοδα που προέρχονται από τις κρατικές επιχορηγήσεις.

$$\text{Ίδια έσοδα προς λειτουργικά} = \frac{\text{Ίδια έσοδα}}{\text{Λειτουργικά έσοδα}}$$

5.10.2. Επιχορηγήσεις προς λειτουργικά έσοδα

Αυτός ο δείκτης συγκρίνει τα έσοδα από επιχορηγήσεις με τα λειτουργικά έσοδα που προέρχονται από τις κρατικές επιχορηγήσεις.

$$\text{Επιχορηγήσεις προς λειτουργικά έσοδα} = \frac{\text{Επιχορηγήσεις}}{\text{Λειτουργικά έσοδα}}$$

5.10.3. Έξοδα διοίκησης προς λειτουργικά έξοδα

Αυτός ο δείκτης συγκρίνει τα έξοδα της διοίκησης με τα λειτουργικά έξοδα.

$$\text{Έξοδα διοίκησης προς λειτουργικά έξοδα} = \frac{\text{Έξοδα διοίκησης}}{\text{Λειτουργικά έξοδα}}$$

5.10.4. Λειτουργικά έσοδα προς λειτουργικά έξοδα

Αυτός ο δείκτης συγκρίνει τα έσοδα από επιχορηγήσεις με τα λειτουργικά έσοδα που προέρχονται από τις κρατικές επιχορηγήσεις.

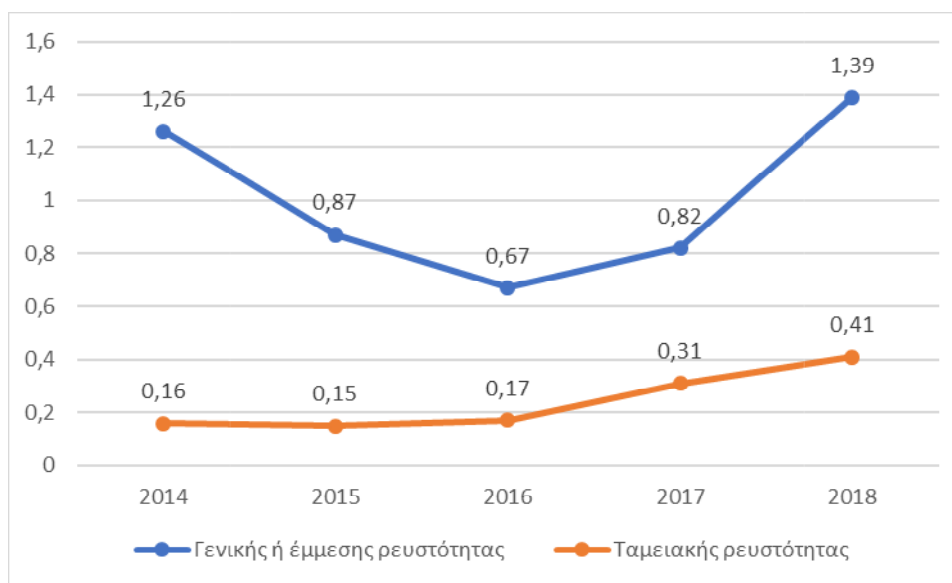
$$\text{Λειτουργικά έσοδα προς λειτουργικά έξοδα} = \frac{\text{Λειτουργικά έσοδα}}{\text{Λειτουργικά έξοδα}}$$

6. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

6.1. Αριθμοδείκτες ρευστότητας

Σύμφωνα με όσα μελετήθηκαν, για το 2014 ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας ήταν 1,26 καταδεικνύοντας ότι ο Δήμος Σαλαμίνας αντιμετώπιζε προβλήματα ρευστότητας. Το 2015 μειώθηκε σε 0,87 ενώ υπήρξε εντονότερη μείωση το 2016 που έφθασε 0,67. Τα επόμενα έτη αυξήθηκε το 2017 στο 0,82 και το 2018 στο 1,39, ελαφρά άνω της μονάδας υποδηλώνοντας το οριακό περιθώριο ασφάλειας ρευστότητας. Τα έτη που ο αριθμοδείκτης υπήρξε μικρότερος της μονάδας (2015, 2016 και 2017) φαίνεται ότι ως προς τη ρευστότητα ο Δήμος δεν βρισκόταν σε καλή κατάσταση. Μια συγκριτική ανάλυση του ισολογισμού δείχνει ότι οι λογαριασμοί με βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις έχουν αυξηθεί και ότι οι υποχρεώσεις προς τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο (πίνακας 7, διάγραμμα 10).

Ο δείκτης ταμειακής ρευστότητας και για τα πέντε έτη βρίσκεται σε επίπεδο όχι ανώτερο από το ήμισυ της μονάδας που θεωρείται αποδεκτή τιμή στη βιβλιογραφία. Αν και οι πέντε δείκτες δεν βρίσκονται σε ικανοποιητικά επίπεδα, η ρευστότητα των δήμων επηρεάζεται από το επίπεδο των περιοδικών λειτουργικών δαπανών, καθώς ο ισολογισμός και η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης δεν δείχνουν το ποσό των μετρητών που απαιτούνται για την πληρωμή των περιοδικών δαπανών. Επιπλέον, παρουσιάζεται και η πιστοληπτική ικανότητα του Δήμου από τις τράπεζες.

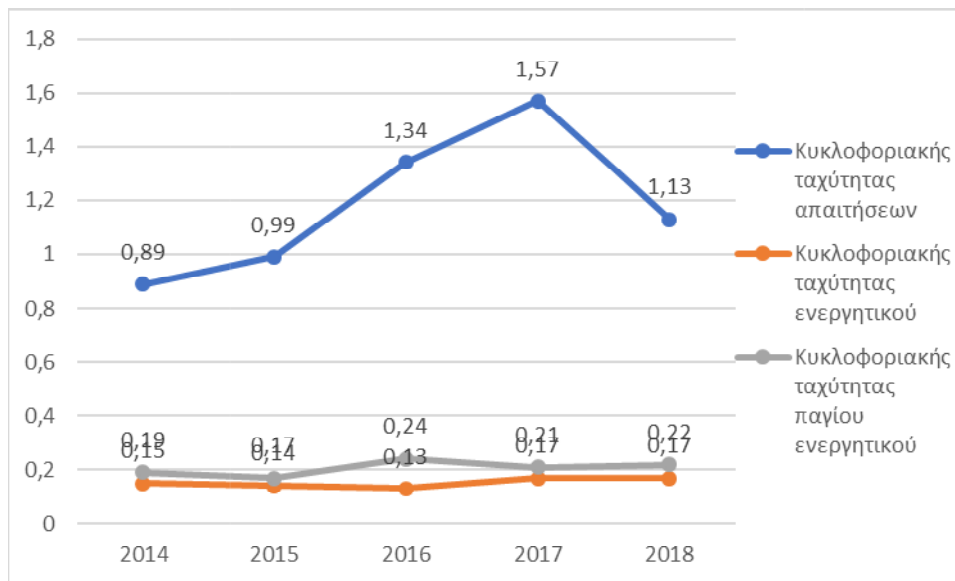
Διάγραμμα 10. Αριθμοδείκτες ρευστότητας

6.2. Αριθμοδείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας ή ανακύκλωσης

Ένας υψηλός δείκτης ζημιών αντανακλά την ικανότητα του Δήμου να ρευστοποιεί γρήγορα τις ζημίες και έχει άμεσο αντίκτυπο στη ρευστότητά του. Ένα υψηλό ποσοστό αποτελεί επίσης ένδειξη ότι ο δήμος λειτουργεί αποτελεσματικά. Μικρότερος χρόνος που απαιτείται για την είσπραξη των απαιτήσεων σημαίνει μειωμένες χρηματοδοτικές ανάγκες και πιθανό κόστος δανεισμού. Οι αυστηρές πιστωτικές πολιτικές μειώνουν τον κίνδυνο ζημιών λόγω προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις. Στις περιπτώσεις όπου οι πραγματικές ημέρες πίστωσης υπερβαίνουν τον αριθμό των ημερών που ορίζονται στους πιστωτικούς όρους, αυτό μπορεί να οφείλεται σε προβλήματα ρευστότητας των πολιτών, σε ύφεση της αγοράς ή στην αδυναμία του δήμου και των υπαλλήλων του να εισπράξουν τις απαιτήσεις. Ο Δήμος Σαλαμίνας συνέβαλε στην αύξηση της ρευστότητας αυξάνοντας τον εν λόγω δείκτη σε 1,57 έως το 2017. Το 2018, ο δείκτης αυτός μειώθηκε σε 1,13. Η μεταβολή αυτή αντανακλά τη μείωση των λειτουργικών εσόδων του δήμου σε συνδυασμό με την αύξηση των απαιτήσεων (πίνακας 7, διάγραμμα 11).

Παρόμοια εικόνα εμφανίζει η εξέλιξη του δείκτη Ημερών Είσπραξης Απαιτήσεων που αυξήθηκαν από 232,94 το 2017 σε 323,33 το 2018. Η εξέλιξη των αριθμοδεικτών δείχνει αυξημένη αδυναμία έγκαιρης είσπραξης των απαιτήσεων από τον Δήμο. Οι καθυστερήσεις στη χρηματοδότηση των δήμων από την κεντρική κυβέρνηση και η μειωμένη ικανότητα των δήμων να πληρώνουν φόρους και άλλα χρέη αντανακλώνται στην αύξηση των αιτήσεων αποζημίωσης και στην επιβράδυνση των ποσοστών αποζημίωσης (Πίνακας 7).

Καθοδική ήταν και η πορεία των δεικτών κυκλοφοριακής ταχύτητας συνολικού και παγίου ενεργητικού, με πιο ήπιο ρυθμό μεταβολής επιβεβαιώνοντας έτσι ότι η βασική μεταβολή στους δείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας οφείλεται κατά κύριο λόγο στην εξέλιξη των απαιτήσεων και ύστερα στα λειτουργικά έσοδα (πίνακας 7, διάγραμμα 11).

Διάγραμμα 11. Αριθμοδείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας

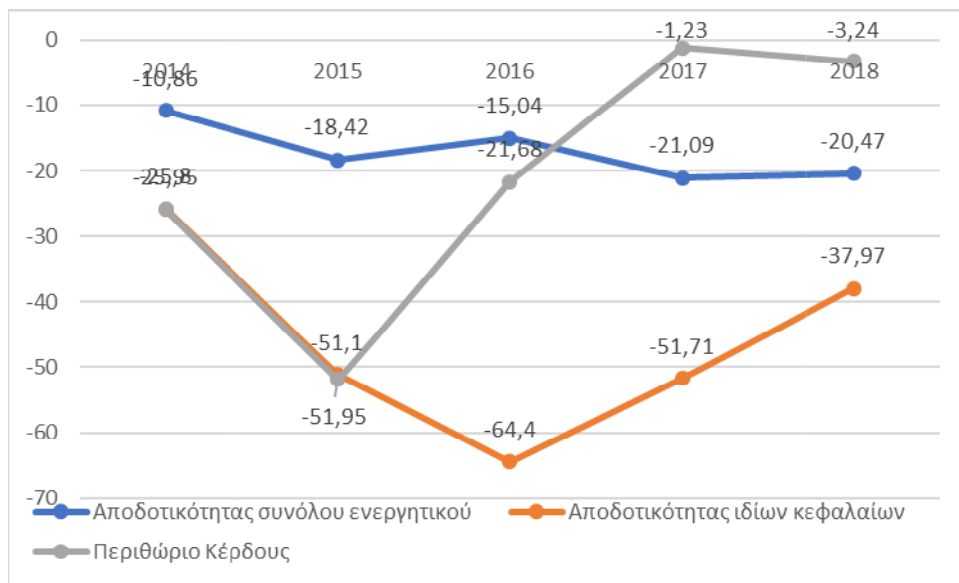
6.3. Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας κεφαλαίων

Ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνόλου ενεργητικού μετρά την αποδοτικότητα ενός δήμου, δηλαδή την ικανότητά του να παράγει κέρδη. Μετρά την απόδοση του συνολικού ενεργητικού και αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των λειτουργιών του. Ο δείκτης αυτός αποκαλύπτει την ικανότητα του δήμου να παραμένει οικονομικά βιώσιμος, να προσελκύει και να «ανταμείβει» αντίστοιχα τα κεφάλαια που παρέχονται για επενδύσεις. Ο Δήμος Σαλαμίνας παρουσιάζει αυξομειώσεις στον δείκτη από έτος σε έτος. Είναι δε, ιδιαίτερα υψηλός. Αυτό οφείλεται στο ότι ο Δήμος τα υπό μελέτη έτη παρουσιάζει έλλειμμα στα αποτελέσματα χρήσης που αν και βαίνει μειούμενο παρόλα αυτά είναι αρνητικό. Στα έτη που παρατηρείται μείωση (2016 και 2018) μειώθηκε το παρατηρούμενο έλλειμμα (πίνακας 7, διάγραμμα 12).

Η απόδοση ιδίων κεφαλαίων αντανακλά την κερδοφορία ενός δήμου και φανερώνει κατά πόσον έχει ικανοποιηθεί ο στόχος ικανοποιητικών αποτελεσμάτων από τη χρήση των κεφαλαίων. Μετρά δηλαδή τον βαθμό στον οποίο τα κεφάλαια των δημοτικών οργανισμών χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά από τον δήμο. Πρόκειται για έναν σημαντικό δείκτη που η διοίκηση τείνει να παρουσιάζει πιο εμφανώς στην ετήσια έκθεση όταν έχουν επιτευχθεί καλά αποτελέσματα. Ο Δήμος Σαλαμίνας παρατηρούμε ότι παρουσιάζει αρνητικό πρόσημο σε όλα τα υπό μελέτη έτη φανερώνοντας ότι κινείται σε ένα δυσμενές οικονομικό περιβάλλον που εμπόδιζε την αύξηση του συγκεκριμένου δείκτη. Μια μικρή βελτίωση παρατηρείται τα έτη 2017 και

περισσότερο το 2018 όμως το πρόσημο εξακολουθεί να είναι αρνητικό (πίνακας 7, διάγραμμα 12).

Ο δείκτης καθαρού κέρδους προσδιορίζει το κέρδος από λειτουργικές δραστηριότητες, δηλαδή το κέρδος που απομένει στον Οργανισμό μετά την αφαίρεση του κόστους πωληθέντων και άλλων εξόδων από τον κύκλο εργασιών. Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμοδείκτης τόσο πιο επικερδής είναι η λειτουργία του Δήμου. Ειδικότερα στο Δήμο ο δείκτης Καθαρού Περιθωρίου Κέρδους παρουσίασε εξαιρετικά σημαντική μείωση τα έτη 2017 και 2018 λόγω των σημαντικά μειωμένων αποτελεσμάτων χρήσης (πίνακας 7, διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12. Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας κεφαλαίων

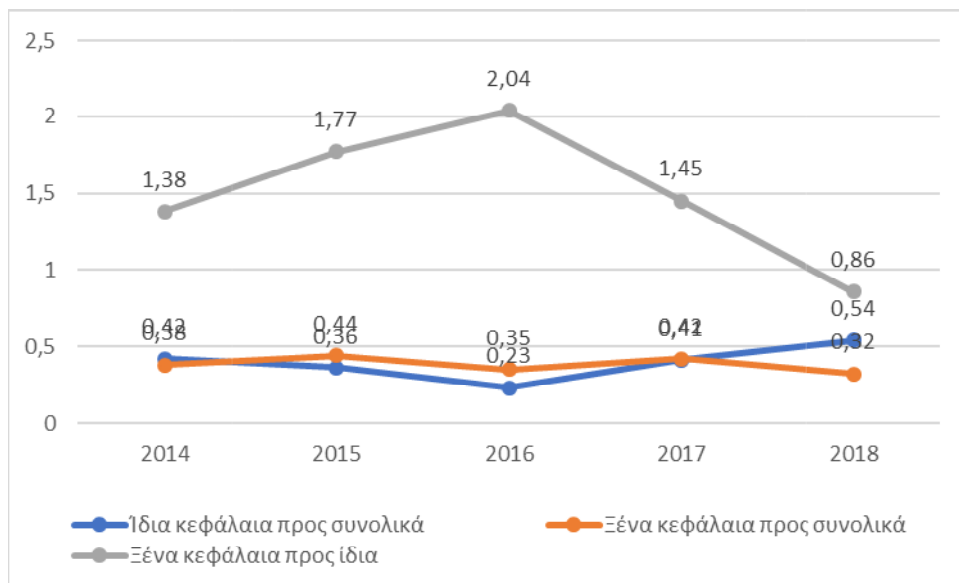
6.4. Αριθμοδείκτες χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας

Ο αριθμοδείκτης Ίδια Κεφάλαια προς Συνολικά εκφράζει το ποσοστό που το σύνολο του ενεργητικού καλύπτεται από την καθαρή θέση. Ο Δήμος Σαλαμίνας μείωσε τον εν λόγω δείκτη από το 2014 που ήταν 0,42 έως το 2016 σε 0,23 ενώ τα έτη 2017 και 2018 παρουσίασε αύξηση από 0,42 σε 0,54 προσπαθώντας να δείξει ότι το συγκεκριμένο ποσοστό παρέχει ασφάλεια σε μετόχους και πιστωτές (πίνακας 7, διάγραμμα 13).

Το κλάσμα των ξένων προς συνολικά κεφάλαια φανερώνει το βαθμό επιβάρυνσης του Δήμου από δάνεια και άλλες πιστώσεις. Ο Δήμος Σαλαμίνας παρουσίασε αυξομειώσεις στον εν λόγω δείκτη προσπαθώντας να ανταπεξέλθει στο δύσκολο και αντίξοο οικονομικό περιβάλλον. Η αύξηση το 2015 και το 2017 δεν

δημιουργεί ερωτήματα στο κατά πόσο ο Δήμος μπορεί να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις των πιστωτών του καθώς προκύπτουν κίνδυνοι για τη βιωσιμότητά του (πίνακας 7, διάγραμμα 13).

Ο δείκτης Ξένων Κεφαλαίων προς Ίδια Κεφάλαια δείχνει αναλογία χρέους προς ίδια κεφάλαια. Με άλλα λόγια, δείχνει το βαθμό στον οποίο τα πρώτα καλύπτονται από τα δεύτερα. Για τον Δήμο παρατηρείται αύξηση το 2014, 2015 και 2016 ενώ το 2017 και 2018 παρατηρείται μείωση. Μάλιστα το 2018 η μείωση είναι μεγάλη (0,86). Φαίνεται λοιπόν ότι το χρέος έχει αρχίσει να μειώνεται καθώς ο δείκτης είναι μικρότερος από τη μονάδα (πίνακας 7, διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13. Αριθμοδείκτες χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας

6.5. Αριθμοδείκτες δομής ισολογισμού

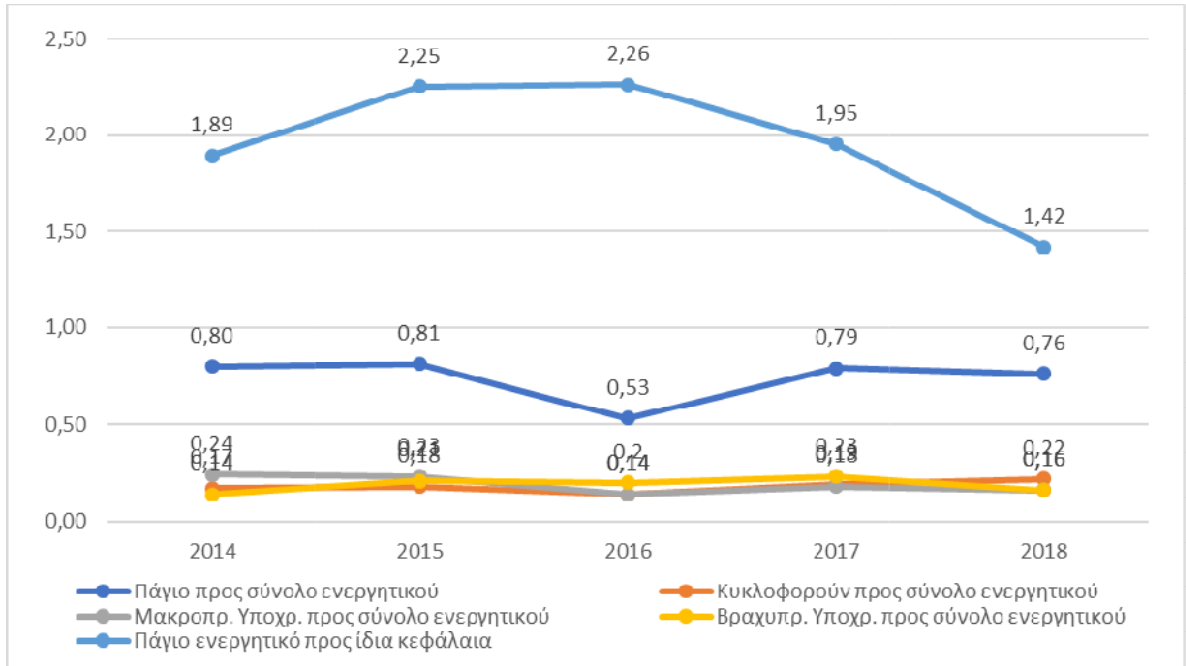
Παρατηρείται μικρή υποχώρηση του παγίου προς το σύνολο ενεργητικού το 2016, με παράλληλη μείωση του δείκτη κυκλοφορούντος προς συνολικό ενεργητικό φανερώνοντας ότι η ανάγκη για συσσώρευση ρευστοποιήσιμων στοιχείων (αύξηση διαθεσίμων) ήταν αυξημένη κατά τη διάρκεια της περιόδου της κρίσης. Οι χαμηλές τιμές του δείκτη παγίου προς σύνολο ενεργητικού αποτυπώνουν μειωμένες υποδομές που αναπτύσσει ο Δήμος (πίνακας 7, διάγραμμα 14).

Ο δείκτης μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων προς το σύνολο του ενεργητικού παρουσίασε μείωση με μία ελαφρά άνοδο το 2017 όμως όλη την 5ετία κινήθηκε χαμηλά φανερώνοντας ότι προσπαθεί να χρηματοδοτηθεί από τα ίδια κεφάλαια, με κανένα όμως αποτέλεσμα. Από την άλλη ο δείκτης παγίου ενεργητικού προς ίδια

κεφάλαια αυξήθηκε και παρουσίασε μία μείωση το 2017 και 2018 φανερώνοντας ότι οι πηγές χρηματοδότησης έπαψαν πια να είναι μόνο τα ίδια κεφάλαια(πίνακας 7, διάγραμμα 14).

Ο δείκτης βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων προς σύνολο ενεργητικού παρουσίασε έντονη μείωση το 2018 (από 0,23 έφθασε στο 0,16) δείχνοντας και πάλι μειωμένη δανειακή επιβάρυνση του δήμου καθώς οι δείκτες των υποχρεώσεων χαμηλοί(πίνακας 7, διάγραμμα 14).

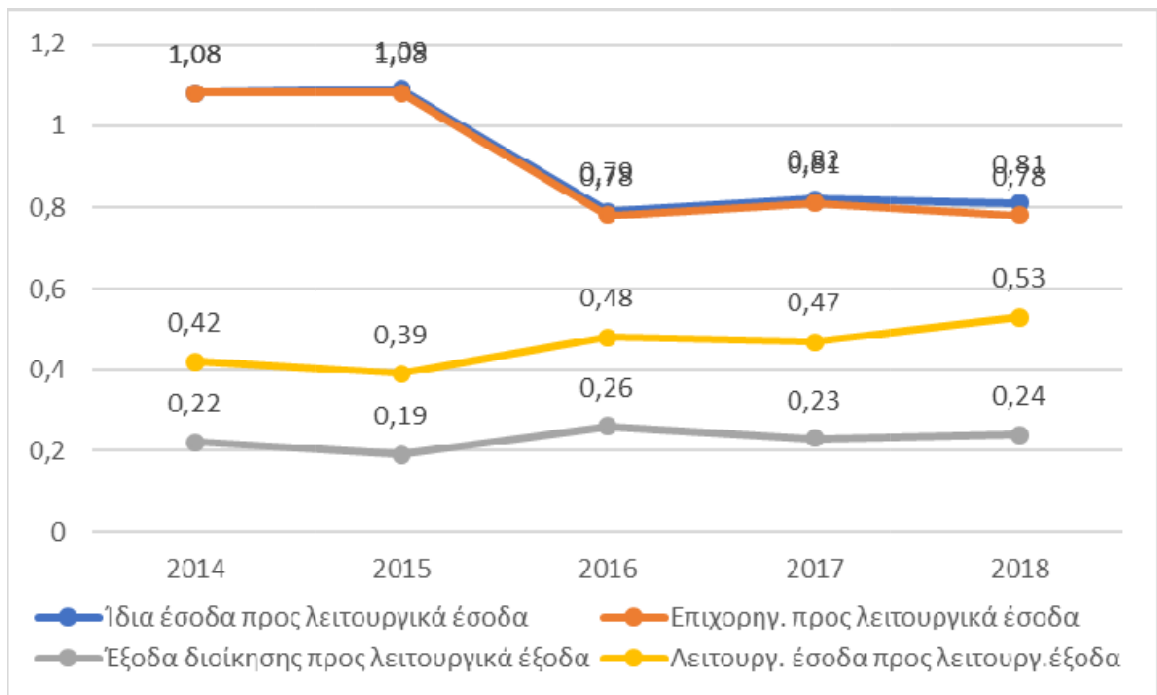
Διάγραμμα 14. Αριθμοδείκτες δομής ισολογισμού

6.6. Αριθμοδείκτες δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης

Παρατηρώντας τη διάρθρωση των εσόδων μεγάλο μέρος προέρχεται από επιχορηγήσεις. Έως και το 2016 ο δείκτης των επιχορηγήσεων προς τα λειτουργικά έσοδα υποχωρεί. Και αυξάνεται ελαφρώς το 2017 ενώ το 2018 παρουσιάζει πάλι μια μικρή μείωση. Ανάλογη είναι η πορεία του δείκτη ιδίων εσόδων προς τα λειτουργικά καθόλη τη διάρκεια της περιόδου δείχνοντας τη μη βελτίωση της οικονομικής αυτοτέλειας του Δήμου(πίνακας 7, διάγραμμα 15).

Ο δείκτης των εξόδων διοίκησης ακολούθησε μια ασταθή πορεία αλλά κατέληξε ελαφρώς αυξημένος (0,23 το 2018) σε σχέση με το 2017(πίνακας 7, διάγραμμα 15).

Ανάλογη πορεία ακολουθεί ο δείκτης των λειτουργικών εσόδων προς τα λειτουργικά έξοδα σε όλη τη διάρκεια της περιόδου με τον δείκτη να αυξάνεται από 0,47 σε 0,53 το 2018(πίνακας 7, διάγραμμα 15).

Διάγραμμα 15. Αριθμοδείκτες δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης

Συνολικά ο υπολογισμός των αριθμοδεικτών παρουσιάζεται στον πίνακα 7 που ακολουθεί.

Πίνακας 7. Πίνακας υπολογισμού αριθμοδεικτών (2014-2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Αριθμοδείκτες Ρευστότητας					
Γενικής ή έμμεσης ρευστότητας	1,26	0,87	0,67	0,82	1,39
Ταμειακής ρευστότητας	0,16	0,15	0,17	0,31	0,41
Αριθμοδείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας					
Κυκλοφοριακής ταχύτητας απαιτήσεων	0,89	0,99	1,34	1,57	1,13
Ημέρες είσπραξης απαιτήσεων	411,71	369,44	272,80	232,94	323,33
Κυκλοφοριακής ταχύτητας ενεργητικού	0,15	0,14	0,13	0,17	0,17
Κυκλοφοριακής ταχύτητας παγίου ενεργητικού	0,19	0,17	0,24	0,21	0,22
Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας κεφαλαίων					
Αποδοτικότητα συνόλου ενεργητικού (ROA)	-10,86	-18,42	-15,04	-21,09	-20,47
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων (ROE)	-25,80	-51,10	-64,40	-51,71	-37,97
Αποδοτικότητα απασχολούμενου κεφαλαίου	-0,06	-0,12	-0,07	0,00	-0,01
Καθαρό περιθώριο Κέρδους	-25,95	-51,95	-21,68	-1,23	-3,24
Αριθμοδείκτες χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας					
Ίδια κεφάλαια προς συνολικά	0,42	0,36	0,23	0,41	0,54
Ξένα κεφάλαια προς συνολικά	0,38	0,44	0,35	0,42	0,32
Ξένα κεφάλαια προς ίδια	1,38	1,77	2,04	1,45	0,86
Αριθμοδείκτες δομής ισολογισμού					
Πάγιο προς σύνολο ενεργητικού	0,80	0,81	0,53	0,79	0,76
Κυκλοφορούν προς σύνολο ενεργητικού	0,17	0,18	0,14	0,19	0,22
Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις προς σύνολο ενεργητικού	0,24	0,23	0,14	0,18	0,16
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις προς σύνολο ενεργητικού	0,14	0,21	0,20	0,23	0,16
Πάγιο ενεργητικό προς ίδια κεφάλαια	1,89	2,25	2,26	1,95	1,42
Αριθμοδείκτες δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης					
Ίδια έσοδα προς λειτουργικά έσοδα	1,08	1,09	0,79	0,82	0,81
Επιχορηγήσεις προς λειτουργικά έσοδα	1,08	1,08	0,78	0,81	0,78
Έξοδα διοίκησης προς λειτουργικά έξοδα	0,22	0,19	0,26	0,23	0,24
Λειτουργικά έσοδα προς λειτουργικά έξοδα	0,42	0,39	0,48	0,47	0,53

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε το θέμα της οικονομικής εξυγίανσης του Δήμου Σαλαμίνας.

Ειδικότερα ο Δήμος Σαλαμίνας από το 2015 αναγκάστηκε να ενταχθεί σε πρόγραμμα οικονομικής εξυγίανσης ύστερα από το υψηλό χρέος που παρουσίαζε και αποτελούσε εμπόδιο στο να κατατεθεί ισοσκελισμένος ισολογισμός, όπως ορίζει ο νόμος.

Για τις ανάγκες της εργασίας πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση και επεξεργασία των οικονομικών στοιχείων του Δήμου Σαλαμίνας για τα έτη 2014 έως και 2018. Συγκεκριμένα έγινε επεξεργασία στους ισολογισμούς του Δήμου και υπολογίστηκαν οι αριθμοδείκτες που ήταν απαραίτητοι για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το υπό μελέτη θέμα. Ειδικότερα υπολογίστηκαν οι αριθμοδείκτες ρευστότητας, κυκλοφοριακής ταχύτητας, αποδοτικότητας κεφαλαίων, χρηματοοικονομικής διάρθρωσης και βιωσιμότητας, δομής ισολογισμού και δομής κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης.

Σύμφωνα με όσα παρουσιάστηκαν φάνηκε ότι μετά το 2015 η ρευστότητα του Δήμου Σαλαμίνας ήταν ιδιαίτερα χαμηλή, γεγονός που επιβεβαιώνεται από το ότι ο δήμος εντάχθηκε σε πρόγραμμα εξυγίανσης, φανερώνοντας ότι υπήρχε αδυναμία να καλύψει ακόμα και τις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις του. Ιδιαίτερα χαμηλός είναι και ο δείκτης ταμειακής ρευστότητας τα έτη πριν το 2018. Από το έτος 2018 παρατηρείται αύξηση του επιπέδου ρευστότητας, γενικής και ταμειακής, φανερώνοντας ότι τα οικονομικά του Δήμου παρουσιάζουν βελτίωση.

Προβληματισμό προκαλούν και οι τιμές του δείκτη κυκλοφοριακής ταχύτητας που είναι επίσης πολύ μικρότερες του 1 (βαθμός που θεωρείται αποδεκτός) φανερώνοντας ανυπαρξία κυκλοφοριακής ταχύτητας.

Εξαιρετικά χαμηλός με μία μικρή τάση ανόδου είναι ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας παγίου ενεργητικού φανερώνοντας ότι δεν υπάρχει επένδυση σε πάγια περιουσιακά στοιχεία του ενεργητικού σε σχέση με τα έσοδά του Δήμου.

Είναι σημαντικό ότι οι δείκτες ROA και ROE, βασικοί δείκτες απόδοσης κεφαλαίων είναι αρνητικοί και τα 5 έτη. Συγκεκριμένα, ο ROA παρουσιάζει αρνητικό πρόσημο για τα υπό μελέτη έτη και αν και έχει φθίνουσα πορεία παρόλα αυτά εξακολουθεί να είναι αρνητικός. Ο ROE, δείχνει την απόδοση ιδίων κεφαλαίων που

έχουν επενδυθεί στο Δήμο και είναι και αυτός αρνητικός γεγονός που δικαιολογείται από το έλλειμμα που παρουσιάζει ο ισολογισμός. Επίσης αρνητικό είναι και το καθαρό περιθώριο κέρδους.

Γενικά η εικόνα του Δήμου Σαλαμίνας κατά τα υπό μελέτη έτη 2014-2018 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αρνητική καθώς δεν υπάρχει ρευστότητα, υπάρχει αδυναμία αποπληρωμής και κάλυψης ακόμα και των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων και είναι αποτρεπτική η οποιαδήποτε επένδυση σε αυτόν. Το έλλειμμα παρουσιάζει αύξηση με μία μικρή βελτίωση από το 2018 και μετά.

Το πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης στο οποίο εντάχθηκε από το 2015 ο Δήμος φαίνεται να έχει συμβάλει στην βελτίωση της εικόνας των οικονομικών όμως δεν έχει εξομαλυνθεί έως το 2018 η κατάσταση. Έτσι, παρά την επιχορήγηση που έχει λάβει ο Δήμος εξακολουθεί έως το 2018 να παρουσιάζει ελλειμματικό ισολογισμό.

Προκειμένου να βγει ο Δήμος από το πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης θα πρέπει να συντρέχουν πολλοί παράγοντες, νομικοί, οικονομικοί και διοικητικοί. Έτσι, εκτός από την πλήρη συμμόρφωση με τις προβλεπόμενες υποχρεώσεις, ο Δήμος θα πρέπει να παρουσιάσει μείωση του χρέους και βελτίωση της οικονομικής διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να εφαρμόσει διάφορες οικονομικές στρατηγικές αύξησης των εσόδων του, σημαντικό στοιχείο για τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας και την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών στους δημότες.

Προκειμένου ο Δήμος Σαλαμίνας να μπορέσει να αναπτύξει ένα επενδυτικό πρόγραμμα υποχρεώσεων και έργων και υπηρεσιών, θα πρέπει να στοχεύσει στην δημιουργία μιας αρμονικής σχέσης εσόδων και δαπανών για να καλύψει τις λειτουργικές του ανάγκες. Ο Δήμος Σαλαμίνας εφαρμόζει ήδη και θα συνεχίσει να εφαρμόζει μέτρα περιορισμού των δαπανών, βελτιώνοντας την αποτελεσματική διαχείριση των δημοσίων πόρων μειώνοντας τις δαπάνες και αυξάνοντας τα έσοδα. Οι δαπάνες μισθοδοσίας καλύπτονται είτε από τα ανταποδοτικά έσοδα (π.χ. καθαριότητα) είτε από τους ΚΑΠ. Η δημιουργία της Ενιαίας Αρχής Πληρωμής και οι πληρωμές των δημοτικών υπαλλήλων διασφαλίζουν την ακρίβεια και την διαφάνεια των πληρωμών. Προκειμένου να διατηρηθεί το μισθολογικό κόστος σε χαμηλά επίπεδα, οι υπάλληλοι που επρόκειτο να συνταξιοδοτηθούν υποχρεώθηκαν να το πράξουν. Συγκεκριμένα, περίπου 35, μόνιμοι και πλήρους απασχόλησης, υπάλληλοι συνταξιοδοτήθηκαν με ετήσιο οικονομικό όφελος 475.000 ευρώ, το οποίο έφθασε τα

875.000 ευρώ σε τρία χρόνια. Το κόστος των αποζημιώσεων περιλαμβάνεται ήδη στο κόστος μισθοδοσίας. Υπάρχουν επίσης οικονομίες κλίμακας λόγω της συγχώνευσης νομικών προσώπων.

Όσον αφορά το κόστος αποπληρωμής του χρέους, το συνολικό ετήσιο ποσό που επιβάρυνε το Δήμο (πληρωμές τόκων) ανέρχεται σε 1.832.666,45 ευρώ. Εάν ο δήμος πληροί τις προϋποθέσεις για το πρόγραμμα αυτό, θα επωφεληθεί από μείωση των ετήσιων πληρωμών τόκων κατά 681.818,81 ευρώ.

Το ετήσιο κόστος προμήθειας καυσίμων και λιπαντικών για την κίνηση των δημοτικών οχημάτων, των οχημάτων αποκομιδής απορριμμάτων και άλλων μηχανημάτων είναι αρκετά υψηλό. Αν και οι τιμές των καυσίμων συνεχίζουν να αυξάνονται, ο δήμος έχει ήδη επιτύχει μείωση του κόστους κατά 20% με την παρακολούθηση της κατανάλωσης ανά όχημα και την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών εκτροπής που έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση της κατανάλωσης.

Αναμένεται επίσης, αύξηση του κόστους συντήρησης λόγω της παλαιότητας του εξοπλισμού, το οποίο όμως θα να μειωθεί σταδιακά με τη μερική αντικατάσταση του εξοπλισμού.

Το κόστος των αναλωσίμων αναμένεται να μειωθεί σημαντικά λόγω της τήρησης φυσικών και λογιστικών αποθεμάτων στο δήμο. Η οργάνωση και το «νοικοκύρεμα» στα αποθέματα της αποθήκης του Δήμου μειώνει τη σπατάλη και συμβάλλει σε σημαντική μείωση του λειτουργικού κόστους.

Επιπλέον, ο Δήμος Σαλαμίνας θα μπορούσε να αυξήσει για κάποιο διάστημα τα δημοτικά τέλη και να διασφαλίσει ότι θα εισπράττονται. Σημαντικό επίσης είναι να γίνουν συνεργασίες μειδιωτικές επιχειρήσεις για την ανάπτυξη κοινών έργων ή υπηρεσιών, όπως η κατασκευή και λειτουργία δημόσιων χώρων στάθμευσης.

Ο Δήμος ενοικιάζει χώρους για την κάλυψη των αναγκών του. Το μηνιαίο μίσθωμα ανέρχεται σε 21.362,09 ευρώ και το ετήσιο σε 256.345,08 ευρώ. Ο δήμος έχει κινήσει διαδικασίες για τη μείωση του συνολικού μισθώματος κατά τουλάχιστον 20% και προσπαθεί επίσης να επιτύχει ένα ποσό κοντά στα 202.512,61 ευρώ με τη χρήση δημοτικών ακινήτων. Έτσι, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν τα ιδιόκτητα ακίνητα προκειμένου να αυξηθούν τα κέρδη του Δήμου π.χ. μέσω της εκμετάλλευσης των ακινήτων που βρίσκονται στην κυριότητά τους. Βέβαια ο πρώην Δήμος Σαλαμίνας δεν είχε ολοκληρώσει έως το 2018 την ενημέρωση του κτηματολογίου ώστε να έχει σαφή εικόνα των ακινήτων του.

Όσον αφορά τις επιχορηγήσεις προς τα Νομικά Πρόσωπα, ο Δήμος έχουν σημειώσει πρόοδο στην εφαρμογή του Καλλικράτη, συγχωνεύοντας και καταργώντας Νομικά Πρόσωπα και μειώνοντας σημαντικά τις δαπάνες.

Τέλος, για τη στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης προτείνεται ο σχεδιασμός κατάλληλου ήπιου τουρισμού σε συνεργασία με εξειδικευμένους φορείς, με στόχο την προώθηση της Σαλαμίνας ως κοντινού προορισμού τουρισμού για τους κατοίκους της Αττικής. Επιπλέον, θα μπορούσαν να οργανωθούν δράσεις προώθησης τοπικών προϊόντων σε συνεργασία με δήμους και ενώσεις παραγωγών, εκτίμηση των αναγκών και οργάνωση δικτύου αλιευτικών λιμένων, μελέτη σκοπιμότητας και οικονομική έρευνα για την κατασκευή δημοτικής αγοράς και προώθηση της αστικοποίησης της Σαλαμίνας ΒΙΟ.ΠΑ. Οι κινήσεις ανάπτυξης του τουρισμού που γίνονται τα τελευταία χρόνια, θα βοηθήσουν να αξιοποιηθούν τουριστικά αξιοθέατα του νησιού με στόχο την αύξηση των εσόδων από την τουριστική βιομηχανία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Kalimeri, V. (2018). The Kallikrates vs the Kapodistrias Reforms in Greece: A Story of Moderate Success. *Politics in Central Europe (ISSN:1801-3422)*, 14(1), 65-76

Pappas, T. S. (2013). Why Greece failed?. *Journal of Democracy*, 24(2), 31-45

Strengthening Institutional Frameworks for Local Governance 2015-2017 (2015). *Local Finance Benchmarking: a shared tool for improved finance management*. Available at <https://rm.coe.int/168064c749>

Walsh, C. (2001). Αριθμοδείκτες και management. Εκδόσεις Πατάκη

Ελληνική

Νόμος 3852/2010(ΦΕΚ 87Α'). *Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης*. Εκδόσεις Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα. Διαθέσιμο σε: <https://www.e-nomothesia.gr/autodioikese-demoi/n-3852-2010.html>

Αμανατίδης, Δ. (2011). Οργανωτικός σχεδιασμός και αποτελεσματική διαχείριση του ανθρωπίνου δυναμικού: Η συμβολή του στην επιτυχία της αποκεντρωμένης διοίκησης με βάση το νομό “Καλλικράτη”, σ.1.: ΕΚΔΔΑ-ΕΣΤΑ

Αποστόλου, Α. (2015). *Ανάλυση Λογιστικών – Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων*. ΣΕΑΒ

Βασιλείου, Δ. και Ηρειώτης, Ν. (2018). *Χρηματοοικονομική Διοίκηση Θεωρία & Πρακτική*. Β' έκδοση, εκδόσεις Rosili, Αθήνα.

Γκίκας, Δ. & Παπαδάκη, Α. (2012). *Χρηματοοικονομική Λογιστική*. Αθήνα: Εκδόσεις Γ. Μπένου.

Γκίκας, Δ. (2002). *Η Ανάλυση και οι Χρήσεις των Λογιστικών Καταστάσεων*. Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.

Γούπιος, Γ., Γκέκας, Ρ. & Σαπουνάκης, Τ. (2003). *Νέο σύστημα κατανομής Κ.Α.Π. - Σ.Α.Τ.Α*

ΕΕΤΑΑ Α.Ε (2012). *Αναλυτικός Οδηγός Κατάρτισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Δήμων*. σ.1.: ΕΕΤΑΑ Α.Ε

Εθνική Αρχή Συντονισμού ΕΣΠΑ (2012). *1^η Εγκύκλιος Σχεδιασμού και Κατάρτισης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιόδου 2014-2020*. Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας. Διαθέσιμο σε:

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/recommendations_2011/swp_greece_el.pdf

Ευρωπαϊκή Ένωση, Περιφερειακή Πολιτική και Συνοχή (2002). *Ο Αντίκτυπος των Διαρθρωτικών Ταμείων στην Ελλάδα κατά την Περίοδο 1989-1999*. Τετράδια Αυτοδιοίκησης, Τεύχος 1, ΚΕΔΚΕ, Αθήνα.

Θεοδώρου, Ι. (2007). *Τα έσοδα των δήμων και των κοινοτήτων*. Εκδόσεις του ιδίου, Θεσσαλονίκη.

Κάντζος, Κ. (2002). *Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων*. Interbooks

Καρβούνης, Α. (2008). *Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*. Εκδόσεις Διόνικος. Αθήνα.

ΚΕΔΕ (Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας) (2013). *Ελάχιστο Κόστος Λειτουργίας Δήμων*, Αθήνα: Ε.Ε.Τ.Α.Α. Α.Ε.

ΚΥΑ7028/2004(ΦΕΚ253Β'). *Καθορισμός του Τύπου του Προϋπολογισμού των Δήμων και Κοινοτήτων*. Εκδόσεις Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα. Διαθέσιμο σε: <https://www.e-nomothesia.gr/autodioikese-demoi/kya-7028-2004.html>

Νιάρχου, Ν.Α. (2004). *Χρηματοοικονομική ανάλυση λογιστικών καταστάσεων*. Εκδόσεις Σταμούλης

Νικολόπουλος, Κ. (2006). *Διοίκηση και Οικονομική Διαχείριση ΝΠΔΔ των ΟΤΑ Α' Βαθμού*. Χαλκίδα.

Νόμος 3463/2006 (ΦΕΚ 114 Α'). *Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας*. Εκδόσεις Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα. Διαθέσιμο σε: <https://www.e-nomothesia.gr/autodioikese-demoi/n-3463-2006.html>

Νόμος 4111/2013 (ΦΕΚ 18 Α'). *Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, τροποποιήσεις του Ν.4093/2012*. Εκδόσεις Εθνικό Τυπογραφείο. Αθήνα. Διαθέσιμο σε: <https://www.e-nomothesia.gr/suntaksiodotika/n-4111-2013.html>

Πάλλης, Χ.Α. (2013). *Τα οικονομικά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*. Εκδ. Ευρασία. Διαθέσιμο σε: https://eclass.ekdd.gr/esdda/modules/document/file.php/KZ_AEID_APP102/pallis_BOOK.pdf

Παπαδέας, Π. & Συκιανάκης, Ν. (2014). *Ανάλυση και διερεύνηση χρηματοοικονομικών καταστάσεων*

Περιφέρεια Αττικής – Υ.Δ.Ε.Π. Αττικής. (2005). *Στρατηγικές Αναπτυξιακών Κατευθύνσεων για την 4η Προγραμματική Περίοδο 2007-2013*.

- Ρεπούσης, Σ. (2008). *Οικονομικά Δήμων και Κοινοτήτων*. Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.
- Σαββαΐδου, Α. (2009). *Οικονομική διοίκηση και διαχείριση των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης*. Νομική Βιβλιοθήκη
- Σαπουνάκης, Τ. (1999). Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης: Όχι άλλες Χαμένες Ευκαιρίες για την Αυτοδιοίκηση. *Τοπική Αυτοδιοίκηση, Αποκέντρωση*. Δίμηνη Επιθεώρηση, Αθήνα.
- Τάτσος, Ν. (2003). *Δημοσιονομική Αποκέντρωση*. Εκδόσεις Τυπωθήτω, Γ. Δαρδάνος, Αθήνα.
- Υπουργείο Εσωτερικών (2010). Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Χατζηδάκης, Κ. (2007). Δ' ΚΠΣ: Μεγάλες Ευκαιρίες για τις Νέες Χώρες – Μέλη, Τελευταία για την Ελλάδα. *Τριμηνιαία Πολιτική και Οικονομική Επιθεώρηση*, Τεύχος 4, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Χλέπας, Ν.Κ. & Γετίμης, Π. (2018). *Δημοσιονομική εξυγίανση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση*. Εκδ. Παπαζήση
- Χρυσανθάκης, Χ. & Μαυρίκας, Ν. (2010). Ο νόμος «Καλλικράτης» Ν. 3852/2010. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ισολογισμός1 (οικ. έτος2014)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ									
ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ									
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2014 - 01 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2014 (31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2014)									
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	Ποσό ετήσιων εκπτώσεων 2014			Ποσό ετήσιων εκπτώσεων 2013			ΠΑΣΙΦΙΚΟ		
	Ομόλογος	Αρραβιασμένος	Αποσβασμένο υπόλοιπο	Ομόλογος	Αρραβιασμένος	Αποσβασμένο υπόλοιπο	Ποσό ετήσιων εκπτώσεων 2014	Ποσό ετήσιων εκπτώσεων 2013	ΑΜΟΙΒΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
Α. ΕΒΛΩΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	3.188.899,63	3.188.899,66	64.879,67	3.176.869,39	3.258.874,72	178.789,67			Α.ΜΟΙΒΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
4.Λοιπά έθλια κτιρίων	3.188.899,63	3.188.899,66	64.879,67	3.176.869,39	3.258.874,72	178.789,67			Κατάλοιπα
	3.188.899,63	3.188.899,66	64.879,67	3.176.869,39	3.258.874,72	178.789,67			2014 2013
Β. ΣΥΛΛΟΓΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ									2014 2013
Καταρτίες συλλογές									0,00 0,00
1.4.Υπερνοσηλεύσεις	2.599.102,05	0,00	2.599.102,05	2.599.102,05	0,00	2.599.102,05			28.254.278,70 28.254.278,70
1α.Υπερνοσηλεύσεις-Παρανοσηλεύσεις κενής χρήσεως	2.388.769,68	2.079.303,43	372.462,18	2.388.889,67	1.828.797,19	437.871,28			28.254.278,70 28.254.278,70
1β.Υπερνοσηλεύσεις-Παρανοσηλεύσεις κενής χρήσεως	9.962.769,62	6.312.872,76	3.246.822,07	9.318.216,26	9.826.389,83	3.882.826,43			-2.788.840,88 81.876,11
1 γ.Υπερνοσηλεύσεις κενής χρήσεως	697.360,29	424.299,00	63.281,29	697.360,29	616.463,98	78.896,31			-2.711.815,39 -2.788.840,88
2.Διαφορές μεταλλευτικών-εργασιών	377.247,18	0,00	377.247,18	377.247,18	0,00	377.247,18			28.254.278,70 28.254.278,70
3.Διαφορές εργασιών κενής χρήσεως	28.977.274,20	16.767.726,18	29.308.982,22	28.943.394,26	8.271.246,07	28.972.151,98			-2.711.815,39 -2.788.840,88
3α.Διαφορές εργασιών κενής χρήσεως	71.326,89	71.326,82	0,07	71.326,89	71.326,82	0,07			28.254.278,70 28.254.278,70
3β.Διαφορές εργασιών κενής χρήσεως	1.989.278,62	1.182.387,73	806.729,89	1.989.278,62	1.879.137,66	826.140,82			28.254.278,70 28.254.278,70
3γ.Διαφορές εργασιών κενής χρήσεως	2.000.700,69	1.776.237,76	226.869,26	1.973.889,01	1.879.137,66	282.369,34			28.254.278,70 28.254.278,70
4.Εργασιών	1.281.220,82	1.277.899,62	112.356,20	1.281.220,82	1.273.820,44	178.128,38			28.254.278,70 28.254.278,70
5.Αποσβασμένο υπόλοιπο	4.824.287,98	4.587.887,74	82.506,24	4.824.287,98	4.418.158,81	273.227,27			28.254.278,70 28.254.278,70
6.Ποσά και δόσεις ετήσιων	2.666.823,78	2.374.194,21	182.329,87	2.666.823,78	2.379.496,14	228.782,79			28.254.278,70 28.254.278,70
7.Αποσβασμένος από εκπτώσεις & προσαύξ	6.126.748,24	0,00	6.126.748,24	6.020.288,60	0,00	6.020.288,60			28.254.278,70 28.254.278,70
Σύνολο ετήσιων	7.074.897,27	2.662.125,81	42.306.917,72	7.074.897,27	27.218.176,35	42.306.917,72			28.254.278,70 28.254.278,70
Β. ΣΥΛΛΟΓΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ									28.254.278,70 28.254.278,70
1.Σύνολο παγίων επενδύσεων			790.000,00			790.000,00			10.874.000,76 10.874.236,84
2.Σύνολο παγίων επενδύσεων			790.000,00			790.000,00			0,00 0,00
3.Σύνολο παγίων επενδύσεων			790.000,00			790.000,00			2.221.000,17 2.221.000,17
4.Σύνολο παγίων επενδύσεων			44.236.424,87			44.236.424,87			13.071.128,23 13.126.236,81
Γ. ΥΠΟΚΡΕΙΣΤΕΣ									6.728.600,75 7.111.816,73
Καταρτίες συλλογές									1.263,21 1.263,21
1.Αποζημιώσεις από ασφαλιστικά συμβόλαια κ.λπ.		9.521.229,68	7.276.524,72		9.279.763,68	8.270.524,70			282.800,76 282.800,76
Μίκρα προμήθειες		-1.217.805,26	0,00		-1.208.625,76	0,00			35.483,74 35.483,74
2.Αποζημιώσεις ασφαλιστικών συμβολίων		0,00	0,00		0,00	0,00			7.824.600,75 8.274.272,64
4.Αποζημιώσεις ασφαλιστικών συμβολίων		438.879,68	0,00		0,00	0,00			0,00 0,00
5.Αποζημιώσεις ασφαλιστικών συμβολίων		262.188,00	262.188,00		262.188,00	262.188,00			0,00 0,00
6.Αποζημιώσεις ασφαλιστικών συμβολίων		3.303,00	3.303,00		3.303,00	3.303,00			0,00 0,00
Σύνολο ετήσιων		8.604.405,42	7.542.912,72		8.071.137,92	8.532.912,70			28.254.278,70 28.254.278,70
1.Σύνολο		16.307,28	0,00		0,00	0,00			28.254.278,70 28.254.278,70
2.Αποζημιώσεις ασφαλιστικών συμβολίων		1.786.809,51	0,00		0,00	0,00			28.254.278,70 28.254.278,70
3.Αποζημιώσεις ασφαλιστικών συμβολίων		1.211.372,71	0,00		0,00	0,00			28.254.278,70 28.254.278,70
Σύνολο κατεπείγουστων (B+Γ+Δ)		8.604.405,42	7.542.912,72		8.071.137,92	8.532.912,70			28.254.278,70 28.254.278,70
Δ. ΜΕΤΑΒΛΗΤΙΚΟΙ ΑΦΡΑΓΩΣΜΟΙ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ									420.000,00 420.000,00
1.Σύνολο ετήσιων			33.526,67		29.888,27	0,00			998.892,69 998.892,69
2.Σύνολο ετήσιων			1.874.268,07		1.874.268,07	0,00			1.281.000,00 1.281.000,00
3.Σύνολο μεταβλητών αξιολογημένων			0,00		0,00	0,00			0,00 0,00
Σύνολο μεταβλητών αξιολογημένων (B+Γ+Δ+Ε)			1.907.794,74		1.904.156,34	0,00			1.281.000,00 1.281.000,00
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (B+Γ+Δ+Ε)			83.236.368,86		80.812.169,27	0,00			83.236.368,86 80.812.169,27
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΦΡΑΓΩΣΜΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΗΣ 31/12/2014									28.254.278,70 28.254.278,70
ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΔΕΞΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ									28.254.278,70 28.254.278,70
Καταστάσεις κατά την									28.254.278,70 28.254.278,70
1.Σύνολο από ταμεια διαθέσιμα και υπολοίπων		2.277.581,94	2.277.581,94		2.277.581,94	2.277.581,94			28.254.278,70 28.254.278,70
2.Σύνολο από φόρους και εισφορές-προσαυξήσεων		1.768,91	1.768,91		1.768,91	1.768,91			28.254.278,70 28.254.278,70
3.Σύνολο από ετήσιες εισφορές από κρατικό προσαύξηση		9.622.387,84	9.622.387,84		9.622.387,84	9.622.387,84			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Ετήσιες εισφορές και υπολοίπων		16.925.517,96	16.925.517,96		16.925.517,96	16.925.517,96			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		1.874.268,07	1.874.268,07		1.874.268,07	1.874.268,07			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		397.503,62	397.503,62		397.503,62	397.503,62			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		2.264.715,52	2.264.715,52		2.264.715,52	2.264.715,52			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		4.521.872,30	4.521.872,30		4.521.872,30	4.521.872,30			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		2.024,90	2.024,90		2.024,90	2.024,90			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		11.209,60	11.209,60		11.209,60	11.209,60			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		11.209,60	11.209,60		11.209,60	11.209,60			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		632.837,66	632.837,66		632.837,66	632.837,66			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		632.837,66	632.837,66		632.837,66	632.837,66			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		-2.824.818,14	-2.824.818,14		-2.824.818,14	-2.824.818,14			28.254.278,70 28.254.278,70
ΣΥΛΛΟΓΟΙ: Έσοδα αποτελέσματα									28.254.278,70 28.254.278,70
1.Σύνολο ετήσια		1.788.894,83	1.788.894,83		1.788.894,83	1.788.894,83			28.254.278,70 28.254.278,70
2.Σύνολο προηγούμενων		154.382,43	154.382,43		154.382,43	154.382,43			28.254.278,70 28.254.278,70
3.Σύνολο από ταμεια-προηγούμενα		180.801,18	180.801,18		180.801,18	180.801,18			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		2.187.016,22	2.187.016,22		2.187.016,22	2.187.016,22			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		126.829,80	126.829,80		126.829,80	126.829,80			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		202.287,26	202.287,26		202.287,26	202.287,26			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		780.493,27	780.493,27		780.493,27	780.493,27			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		477.129,26	477.129,26		477.129,26	477.129,26			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		0,00	0,00		0,00	0,00			28.254.278,70 28.254.278,70
Μίκρα : Άλλα έσοδα ετήσια		2.847.96							

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΛΟΓΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ (Α80)					
31 ης Δεκεμβρίου 2015					
Κωδικοί	Ποσό Κλειόμενης Χρήσεως 2015	Ποσό Προηγούμενης Χρήσεως 2014	Επίσημη	Ποσό Κλειόμενης Χρήσεως 2015	Ποσό Προηγούμενης Χρήσεως 2014
4. Οργανικά έσοδα			5. Έσοδα		
40 Αποτίμηση επί εφόδων παρακρατικού	6.114.038,54	6.302.288,00	70 Πωλήσεις υπηρεσιών	4.289,60	0,00
41 Αποτίμηση επί εφόδων τρίτων	428.432,82	291.417,33	72 Έσοδα από κλειστά-απορριχθέντα	862.268,49	1.165.911,17
42 Παραβολές τρίτων	3.753.747,12	3.896.442,08	73 Πωλσεις υπηρεσιών	6.702.189,68	7.277.881,56
43 Φόροι - Τέλη	10.250,47	7.184,78	74 Έσοδα από εμπορεύματα	8.264.186,18	9.124.131,83
44 Διαφορά έσοδα	5.197.747,37	5.860.109,51	75 Έσοδα περιουσιών μερών επί κοινού έσοδα	0,00	159,44
45 Τόκοι και ονομαστικά έσοδα	633.269,01	632.437,46	76 Έσοδα κ. πράξεων	45.290,59	11.209,42
46 Αποσβέσεις πάγιας περιουσίας	2.385.103,27	2.547.566,79			
47 Αποσβέσεις πάγιας περιουσίας	602.184,80	581.418,03			
48 Περιβλεπόμενα μελλοντικά έσοδα	158.950,15	19.273.288,33			
49 Άλλα έσοδα	19.273.288,33	20.162.492,52			
Μείζον :					
78.00 Διαφορολογική και βελτιώσεις πράξεων	0,00	0,00		15.898.320,54	17.578.079,76
78.01 Κοινό περυσικό έσοδο	0,00	0,00			
80.00 Διακρίση έσοδων	19.273.288,33	20.162.492,52			
80.00 Διακρίση έσοδων	0,00	0,00			
80.00 Διακρίση έσοδων	0,00	0,00			
			ΕΜΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ	-3.374.854,39	-2.583.518,74

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΤΗΣ
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

ΗΓΕΡΟΤΑΜΕΝΗ ΛΟΓΙΤΗΡΙΟΥ
ΣΟΥΦΛΙΟΥ ΚΑΛΙΩΤΗ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ο.Υ.
ΑΔΜΗΝΗΣ ΒΑΣΣΟΣ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΛΟΓΕΙΟΜΟΝΩΤΗΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ (ΑΜΒ)

Χρήση	31 ης Δεκεμβρίου 2016					
	Ποσό Κλειόμενης χρήσης 2016	Ποσό Προηγούμενης χρήσης 2015	Ποσότητα	Ποσό Κλειόμενης χρήσης 2016	Ποσό Προηγούμενης χρήσης 2015	Ποσό Προηγούμενης χρήσης 2014
60 4. Οργανικά έσοδα	6.579.877,26	6.114.039,54	70	2.722,20	4.826,80	
61 Αμοιβές και έσοδα προμηθευτών	-459.627,26	-429.432,92	72	1.035.854,48	862.269,49	
62 Αμοιβές και έσοδα τρίτων	4.217.820,68	3.753.147,12	73	9.204.074,41	10.248.061,08	7.510.587,77
63 Έσοδα - Τόκoi	8.874,80	16.208,47	74	8.112.350,83	0,00	
64 Δόματα έσοδα	6.489.264,48	5.169.247,37	75	1.311,00	0,00	
65 Έσοδα από πωληθέν έπιπλα	4.580.482,36	600.289,01	76	-40.985,20	8.155.042,02	0,00
66 Αποδόσεις παγίων στοιχείων	2.388.030,20	662.186,48				
67 Καταρτίσεις-επιχορηγήσεις-επιδότησεις	674.289,28					
68 Προβλεπόμενα οικονομικά έσοδα	0,00	21.737.667,03				
Μείζον :		21.737.667,03		18.500.103,01	10.886.324,56	
78.00 Έσοδα προμήθης και βελτιστοίησης	0,00	0,00				
78.01 Κεφάλαια προμηθευτών	0,00	0,00				
80.00 Σύνολο κλειστών εσόδων	21.737.667,03	19.273.266,33				
Προβλεπόμενα οικονομικά έσοδα	0,00	0,00		-3.237.563,82	-3.374.964,70	

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΕΥΒΟΥΛΟΣ

ΚΑΡΥΝΤΙΑΝΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ
ΑΙ 586029

Η ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΗΡΩΝ
ΕΣΤΗΡΧΑΚΟΥ ΚΑΡΑΛΩΤΗ

Ο ΔΙΕΥΚΥΝΤΗΣ Ο.Χ.
ΑΔΑΜΟΣ ΚΑΡΑΜΕΝΗΣ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΛΟΓΙΣΜΩ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ (ΛΜΒ)					
Αρ.οικ.	Περιγραφή	31 ης Δεκεμβρίου 2017			
		Ποσό Κλεισίματος 31/12/2017	Ποσό Προβλεπόμενης Χρηματοδότησης 2018	Ποσό Κλεισίματος 31/12/2017	Ποσό Προβλεπόμενης Χρηματοδότησης 2018
40	4. ΔΡΥΜΟΝΙΚΑ ΕΣΟΔΑ				
81	Αυτοίμα και έσοδα προϋπολογισμού	6.226.121,76	6.579.877,26	28.199,48	2.722,20
82	Αυτοίμα και έσοδα τρίτων	40.421,73	630.637,26	917.119,97	1.033.864,48
83	Ποσοστά τμήτων	4.218.886,00	4.317.820,69	9.620.599,76	9.308.474,41
84	Εσοδα - ΤΑΜΕ	39.174,46	5.874,60	9.876.624,21	10.249.061,08
85	Δόξα επί εγγυησίων	5.000.519,92	5.485.284,48	8.017,42,00	8.112.760,53
86	Τόκα και παροχές τρέχουσας	1.270.102,30	1.069.482,36	1.500,00	1.311,00
87	Αποδόσεις παθητικών στοιχείων	2.174.683,23	2.385.635,50	70.879,64	40.481,29
88	Προβλεπόμενα έσοδα από επενδύσεις	672.186,05	674.285,39	0,00	0,00
	Προβλεπόμενα έσοδα από επενδύσεις	59.805,23	0,00	21.737.667,53	0,00
	Διαφορές εσόδων	20.955.709,80	21.737.667,53	21.737.667,53	18.100.100,81
	Προσδοκώμενα έσοδα από επενδύσεις	20.955.709,80	21.737.667,53	21.737.667,53	18.100.100,81
80,00	Προσδοκώμενα έσοδα από επενδύσεις	0,00	0,00	0,00	0,00
				17.966.807,53	18.100.100,81
				-2.966.802,27	-3.237.563,52

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΤΗΣ
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

Η ΠΡΩΤΟΓΡΑΜΜΕΝΗ ΛΟΓΙΤΗΡΙΑΧΩΝ
ΣΟΦΙΑ ΠΑΛΟΥ ΚΑΛΑΜΟΚΗ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΓΡΑΜΜΕΝΟΣ
ΔΩΜΕΝΟΣ ΚΙΛΙΠΟΣ

Ο ΔΙ-ΗΜΕΡΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΝΟΣ ΤΕΡΣΙΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΔΗΜΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ

Κατηγορία	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ (Λ/80)			
	Ποσό Κλάση της Δεξιάς 2018	Ποσό Προσφώνησης Χρήσιμης 20 17	Ποσό Προσφώνησης Χρήσιμης 20 18	Ποσό Προσφώνησης Χρήσιμης 2017
60	6.580.772,68	6.228.121,76	37.210,27	28.500,48
61	467.420,08	440.421,73	2.341.705,67	977.119,97
62	3.824.319,31	4.218.605,50	6.050.081,00	8.920.994,76
63	11.997,00	28.174,45		9.876.624,21
64	4.229.854,50	5.806.513,00	8.172.580,30	0.017.412,68
65	745.881,00	1.215.102,30	1453.359,19	1.900,00
66	2.124.171,48	2.173.893,29	59.019,40	70.870,64
67	74.1524,48	672.188,55		8.060.183,32
68	43.007,87	59.009,23		
	19.463.022,96	20.955.705,00	18.645.419,43	17.066.007,69
	19.653.022,96	20.955.706,90	-467.803,53	-2.968.927,27
	0,00	0,00		
80.00				

4. Ουγενική ήρ έορ
 Αμοιβές και έσοδα προσωπικού
 Αμοιβές και έσοδα τρίτων
 Πωροές τρίτων
 Φόροι - Τέλη
 Δαπάνη έργο
 Τόκοι και συναφή έσοδα
 Αποδοτικές παροχές εργαζομένων
 Αποδοτικές παροχές τρίτων
 Προβλεπές από παλιές εσοτές
 Συναφή έσοτά
 Σύνολο έσοτά
 Μεσοβάρια εκμεταλλεύσεις

70 Πωροές και παροχές των
 72 Έσοδα από πωροές, λογαριασμούς, αλλη
 73 Πωροές υπηρεσιών
 74 Έσοδα από υπηρεσίες έσοδα
 75 Έσοδα παροχών παροχών και λοιπά έσοδα
 76 Έσοδα κροχολών

31 ηρ Δεκεμβρίου 2018
 Έμολογα κροχολών

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
 ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΣΥΛΛΑΜΙΝΟΣ

Η ΠΡΟΣΤΑΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΡΙΑ
 ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ ΚΑΛΩΜΠΗ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ο.Υ.
 ΔΟΥΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ
 ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΔΕ ΤΕΡΣΙΟΣ

